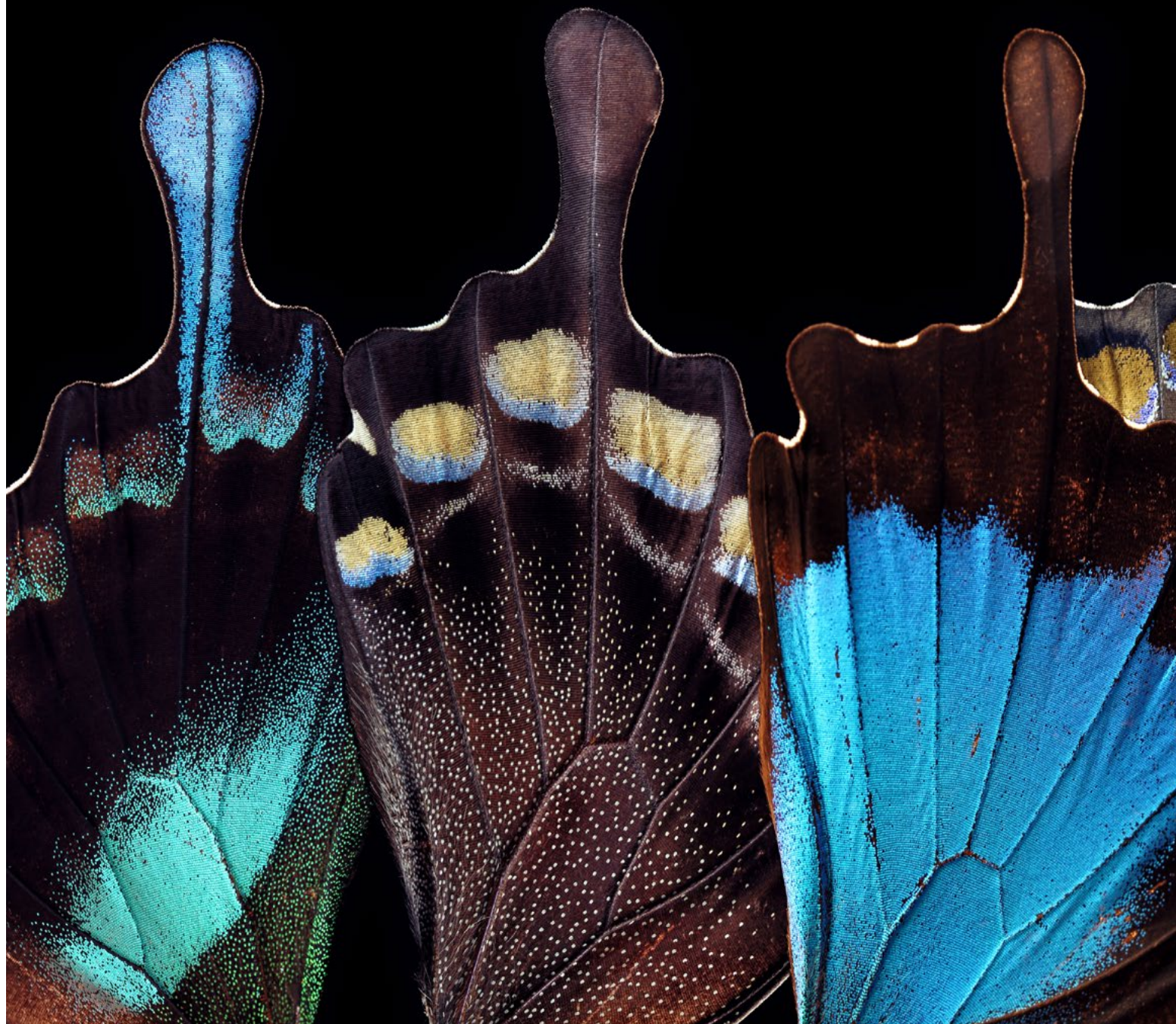

⌘ MANDATUM LIFE

Vuosikertomus 2016

Sisältö

VUOSI 2016 LYHYESTI | 3

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS | 4

RISKIENHALLINTA | 9

IFRS-TILINPÄÄTÖS 2016

Konsernin laaja tuloslaskelma | 20

Konsernitase | 21

Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista | 22

Konsernin rahavirtalaskelma | 23

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Yhteenveto merkittävistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista | 24

Segmentti-informaatio | 32

Tuloslaskelman liitetiedot | 36

Taseen liitetiedot | 44

Konsernin tunnusluvut ja tunnuslukujen laskentakaavat | 67

TILINTARKASTUSKERTOMUS | 69

Vuosi 2016 lyhyesti

Mandatum Life on vakavarainen ja arvostettu suomalainen finanssiyhtiö ja osa Sampo-konsernia. Vuosi 2016 oli yhtiölle monella tapaa onnistunut.

Erinomainen sijoitustoiminnan tulos siivitti tuloskasvua

Vuosi 2016 muistutti monelta osin ennätysellisistä vuotta 2015. Sijoitustoiminnan tulos nousi jälleen erinomaiseksi, erityisesti osakkeiden poikkeuksellisen hyvän tuoton seurauksena. Kustannusliikkeen ja riskiliikkeen tulokset nousivat lähes edellisvuoden ennätysellisille tasoille

Sijoitussidonnainen maksutulo uuteen ennätykseen

Mandatum Lifen sijoitussidonnainen maksutulo nousi vuonna 2016 yhtiön historian korkeimmalle tasolle. Tämä oli seurausta myynnin onnistumisesta erityisesti Mandatum Lifen omissa myyntikanavissa. Loppuvuonna kasvua kiihdytti onnistunut myynti varainhoitotoiminnassa, jossa erityisesti vaihtoehtoisten sijoitustuotteiden myynti oli erinomaista.

Yritysassiakassegmentissä Mandatum Life vankisti asemiaan markkinajohtajana. Voimakkainta kasvua oli yritys- ja instituutioasiakkaiden varainhoitoratkaisuissa.

Vakavaraisuussäätely muuttui 1.1.2016

Uusi vakuutusyhtiöitä koskeva EU-tasoinen vakavaraisuussäätely (Solvenssi II) astui voimaan 1.1.2016. Säätely sisältää siirtymäsääntöjä, joilla pyritään varmistamaan mahdollisimman häiriötön siirtyminen uuteen vakavaraisuussäätelyyn. Mandatum Life sai vuoden 2015 aikana Finanssivalvonnalta luvan noudattaa ns. vastuuvelan siirtymäsääntöä (16 vuotta). Tämän lisäksi Mandatum Life soveltaa osakkeiden pääomavaateisiin liittyvää siirtymäsääntöä (7 vuotta). Siirty-

mäsäännöt huomioiden yhtiön vakavaraisuusasema säilyi koko vuoden vahvana. Siirtymäsäännöt ovat verrattain pitkiä ja niiden aikana yhtiön taserakenne tulee vastuuvelan kehityksestä johtuen muuttumaan merkittävästi, jonka johdosta ilman siirtymäsääntöjä lasketun vakavaraisuusaseman odotetaan kehittyvän myönteisesti siirtymäaikaisten kuluissa.

Muutoksia Danske Bank -jakeluyhteistyössä

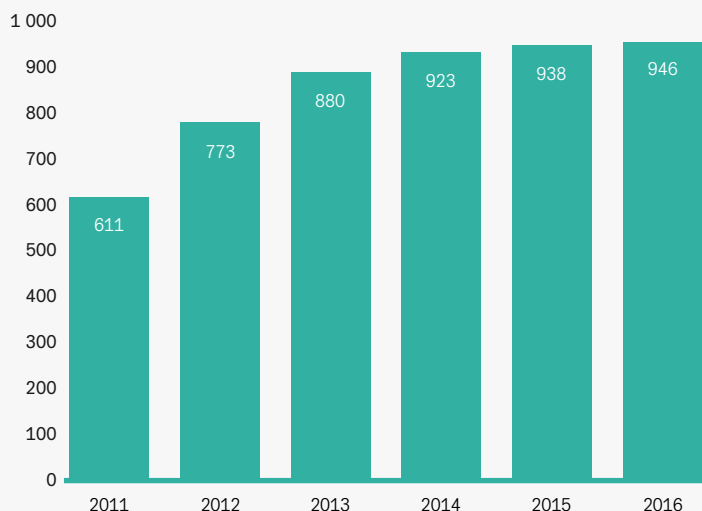
Mandatum Life ilmoitti lokakuussa 2016, että se ei jatka vakuutusjakelusopimusta Danske Bank Oyj:n kanssa 31.12.2016 jälkeen ja se käyttää samalla oikeuttaan myydä Danske Bankin jakelusopimuksen kautta syntynyt vakuutusosasto Danske Bank A/S:lle. Kannansiirron odotetaan tapahtuvan aikaisintaan vuoden 2017 lopulla. Mandatum Life ja Danske Bank ovat sopineet jakelusopimuksen jatkamisesta ainakin vuoden 2017 loppuun.

Asiakkaiden ja henkilöstön tyytyväisyys takaa taloudellisen menestyksen

Henkilöstön ja asiakkaiden tyytyväisyys ovat Mandatum Lifen pitkäaikaisia strategisia tavoitteita, sillä henkilöstön tyytyväisyydestä huolehtimalla taataan myös asiakkaiden tyytyväisyys. Molemmat ovat elinehtoja yhtiön taloudelliselle menestykselle.

Henkilöstön tyytyväisyys on jo erinomaisella tasolla; 92 prosenttia pitää Mandatum Lifea todella hyvänä työpaikkana. Sen sijaan asiakastytyväisyyden kehitys kääntyi viime vuosien nousutrendin jälkeen laskuun vuonna 2016. Sijoitusmarkkinoiden epävarmuus heijastui asiakastytyväisyyteen: alkuvuonna heikentynyt asiakastytyväisyys nousi loppuvuotta kohden huomattavasti. Asiakastytyväisyyteen panostetaan merkittävästi ja erityisenä painopisteenä on digitaalisten palvelujen kehittäminen.

Mandatum Lifen ensivakuutuksen sijoitussidonnainen maksutulo Milj. €

Mandatum Lifen toimintakertomus 1.1. – 31.12.2016

Toiminnan tulos ja vakavaraisuus

Mandatum Lifen konsernitilinpäätös on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaan. Emoyhtiön erillistilinpäätös on laadittu kansallisia säännöksiä noudattaen. Konsernitilinpäätöksen tulos poikkeaa emoyhtiön tuloksesta pääosin sijoitustoiminnan erilaisista kirjaussäännöistä johtuen.

Konsernin IFRS-kirjanpidon mukainen voitto ennen veroja oli 210 miljoonaa euroa (181), ja tulos verojen jälkeen oli 168 miljoonaa euroa (144). Baltian tytäryhtiön tulos oli -0,2 miljoonaa euroa (-0,2). Emoyhtiön kansallisin säännöksiin laskettu tilikauden voitto oli 159 miljoonaa euroa (97).

Sijoitustoiminnan käyville arvoilla laskettu Mandatum Life -konsernin verojen jälkeinen laaja tulos nousi 232 miljoonaan euroon (168). Laajasta tuloksesta käyvän arvon rahaston muutos oli 64 miljoonaa euroa (24).

TULOSANALYYSI

Milj. €	2016	2015	muutos
Vakuutusmaksutulo (omalla vastuulla)	1 116	1 144	-28
Sijoitustoiminnan tuotot ja kulut sekä arvonkorotukset ja niiden oikaisut	632	630	2
Muut vakuutustekniset tuotot	0	0	0
Maksetut korvaukset	-1 048	-1 002	-46
Vastuuvelan muutos ennen lisäetuja	-388	-510	122
Liikekulut	-118	-116	-2
Vakuutustekninen tulos ennen lisäetuja	194	146	48
Muut korkokulut	-7	-6	-1
Muut tuotot ja kulut	23	18	5
Liikevoitto	210	157	53
Lisäedut	-1	24	-24
Voitto ennen satunnaisia eriä, varauksia ja veroja	210	181	29
Satunnaiset tuotot	0	0	0
Verot	-41	-36	-5
Tilikauden voitto	168	144	24
Käyvän arvon rahaston muutos	64	24	40
Tulos käyvin arvoin	232	168	64

Uusi vakuutusyhtiötä koskeva EU-tasoinen vakavaraisuussäätely (Solvenssi II) astui voimaan 1.1.2016. Siirtymäsäännöt huomioiden Mandatum Lifen Solvenssi II:n mukaiset omat varat olivat 1 893 (1 913) miljoonaa euroa 31.12.2016 ja tätä vastaava Solvenssi II:n vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR) oli 1 182 miljoonaa euroa (1 212). Vakavaraisuussuhde (omat varat / SCR) oli näin ollen 160 prosenttia (158). Solvenssi II:n vähimmäispääomavaatimus (MCR, Minimum Capital Requirement) oli 295 miljoonaa euroa (303). Ilman vastuuvelan siirtymäsääntöä omat varat olisivat olleet 1 441 miljoonaa euroa (1 347) ja SCR ilman osakeriskin siirtymäsääntöä olisi 1 409 miljoonaa euroa (1 307).

Mandatum Life -konsernin taseen loppusumma oli 13 186 miljoonaa euroa (12 705), josta oman pääoman osuus oli 1 485 miljoonaa euroa (1 378). Omaan pääomaan sisältyy sijoitusten käyvän arvon rahasto, jonka verovelalla oikaistu määrä oli 596 miljoonaa euroa (532).

Maksutulo

Mandatum Life -konsernin ensivakuutuksen maksutulo ylsi lähelle vuoden 2015 ennätystasoa olleen 1 119 miljoonaa euroa (1 147). Emoyhtiön kotimaisen liikkeen ensivakuutuksen maksutulo oli 1 090 miljoonaa euroa (1 113). Koko alan maksutulo Suomessa laski vuoden 2015 poikkeuksellisen korkealta tasolta 27,8 prosenttia 4 528 miljoonaan euroon (6 275) Finanssialan Keskusliiton maksutulotilaston mukaan. Mandatum Lifen maksutulon markkinaosuus kasvoi 24,1 prosenttiin (17,7).

Emoyhtiön sijoitussidonnainen ensivakuutuksen maksutulo kasvoi yhtiön historian korkeimmalle tasolle 946 miljoonaan euroon (938). Alan sijoitussidonnainen maksutulo laski edellisvuodesta 30,7 prosenttia. Mandatum Lifen markkinaosuus sijoitussidonnaisesta maksutulosta kasvoi 24,8 prosenttiin (17,0).

Mandatum Lifen kapitalisaatiosopimusten maksutulo nousi 13,7 prosenttia 472 miljoonaan euroon (415) koko alan kapitalisaatiosopimusten maksutulon pienentyessä 37,1 prosenttia.

Yhtiön riskihenkivakuutusten maksutulo laski 1,5 prosenttia 45 miljoonaan euroon (46). Koko alan riskihenkivakuutuksen maksutulo pieneni 4,6 prosenttia 348 miljoonaan euroon (364).

Mandatum Life vahvisti yrityssegmentissä markkinajohtajan asemaansa markkinaosuuden noustessa 50,7 prosenttiin (41,4).

Baltian tytäryhtiön riskivakuutuksen maksutulo ja riskisummat kasvoivat, mutta kokonaismaksutulo jäi edellisvuotta pienemmäksi 30 miljoonaan euroon (34).

Henkilöstörahoja, palkitsemisratkaisuja ja eläkepalveluita tarjoavan Mandatum Lifen tytäryhtiö Innovan liikevaihto kasvoi 8 miljoonaan euroon (7).

Sijoitustoiminta

Mandatum Lifen sijoitustoiminnan tavoitteena on saavuttaa korkein mahdollinen tuotto hyväksyttävällä riskitasolla. Onnistunut sijoitustoiminta mahdollistaa vakuutuksenottajille hyvän nimellistuoton ja kartuttaa toimintapääomaa sekä täyttää omistajien tuotto-odotukset.

Sekä tuoton lisäämiseksi että riskin pienentämiseksi sijoitus-salkku pyritään hajauttamaan sekä maantieteellisesti että eri omaisuusluokkien kesken.

Vuoden päättyessä emon sijoituskannan käypä arvo oli 6 582 miljoonaa euroa (6 667). Tästä 5 404 miljoonaa euroa (5 465) oli alku-peräisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevaa omaisuutta ja 1 179 miljoonaa euroa (1 202) eriytetyn ryhmäeläkekannan katteena olevaa omaisuutta.

Sijoitusten allokaatioissa tapahtui jonkin verran muutoksia. Alkuperäistä laskuperustekorkoista vastuuvelkaa kattavassa omaisuudessa rahamarkkinasijoitusten osuus nousi 14 prosenttiin (7) ja joukkovelkakirjalainojen osuus laski 39 prosenttiin (45). Eriytetyn ryhmäeläkekannan sijoitusomaisuudessa listattujen osakesijoitusten osuus laski 8 prosenttiin (12) ja joukkovelkakirjalainojen osuus nousi 75 prosenttiin (71).

Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevien korkosijoitusten duraatio per 31.12.2016 laski 1,9 vuoteen (2,1) ja eriytetyn omaisuuden duraatio nousi hieman 2,4 vuoteen (2,3).

Osake- ja korkosijoituksista on tarkempaa jaottelua riskienhallintaa koskevassa liitteessä.

ENSIVAKUUTUKSEN MAKSUTULO

Milj. €	2016	2015	muutos
Vakuutusopimukset			
Sijoitussidonnainen yksilöllinen henkivakuutus	366	428	-62
Muu yksilöllinen henkivakuutus	49	49	-1
Työntekijäin ryhmähenkivakuutus	12	10	2
Muu ryhmähenkivakuutus	9	9	0
Henkivakuutus yhteensä	436	497	-60
Sijoitussidonnainen yksilöllinen eläkevakuutus	66	71	-6
Muu yksilöllinen eläkevakuutus	12	14	-2
Sijoitussidonnainen ryhmäeläkevakuutus	65	75	-10
Muu ryhmäeläkevakuutus	64	65	-1
Eläkevakuutus yhteensä	208	226	-18
Vakuutusopimukset yhteensä	644	723	-79
Sijoitusopimukset			
Sijoitussidonnainen kapitalisaatiosopimus	475	394	81
Muu kapitalisaatiosopimus	0	30	-30
Sijoitusopimukset yhteensä	475	424	51
Ensivakuutuksen maksutulo yhteensä	1 119	1 147	-28

Sijoitussalkun allokaatio 31.12.2016

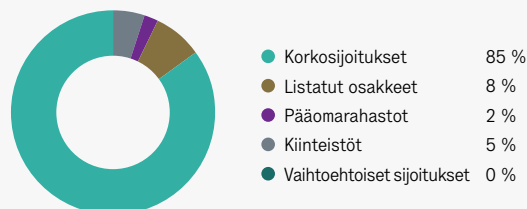
Alkuperäisen kannan omaisuus

5 404 milj. €

Eriytetty omaisuus

1 179 milj. €

Vuonna 2016 korot laskivat edelleen ja Euroopassa lyhyet korot olivat negatiiviset. Loppuvuonna korot kuitenkin nousivat ja palautuivat kohti vuoden alun tasoa. Osakemarkkinoilla koettiin runsaasti volatiliiteettia. Sijoitustoiminnan tuotto oli haastavasta markkinatilanteesta huolimatta erittäin hyvä. Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevan sijoitusomaisuuden kokonaistuotto vuonna 2016 oli 7,2 prosenttia (6,9). Eriytetyn ryhmäeläkekannan sijoitusomaisuuden kokonaistuotto oli 4,7 prosenttia (3,8).

Osakesalkun koko vuoden tuotoksi alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevan sijoitusomaisuuden osalta muodostui 13,3 prosenttia (14,5) ja eriytetyn ryhmäeläkekannan osalta 10,4 prosenttia (13,4). Erityisesti osakesijoitukset kotimaisiin ja skandinaaviisiin yrityksiin tuottivat edelleen hyvin. Alkuperäisen kannan omaisuuden kotimaisista osakkeista realisoitiin myyntivoittoja 50 miljoonaa euroa (99) tilikauden aikana.

Korkosalkun tuotto oli vallinneessa markkinatilanteessa erittäin hyvä. Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevassa omaisuudessa tuotto koko vuodelta oli 3,9 prosenttia (1,5) ja eriytetyn ryhmäeläkekannan osalta 3,7 prosenttia (1).

Euron arvo Yhdysvaltain dollaria vastaan heikentyi loppuvuoden

aikana. Korkoero Yhdysvaltojen ja euroalueen välillä kasvoi vuoden aikana, ja pääasiassa tämän seurauksena valuuttaposition tulos painui hieman miinukselle.

Vastuuvelka

Mandatum Life -konsernin vastuuvelka ennen jälleenvakuuttajan osuutta kasvoi 389 miljoonalla eurolla ja oli 11 261 miljoonaa euroa (10 873). Sijoitussidonnaisten sopimusten osuus vastuuvelasta oli 6 440 miljoonaa euroa (5 858). Laskuperustekorkoisen vastuuvelan määrä oli 4 821 miljoonaa euroa (5 014). Eriytetyn ryhmäeläkevakuutuskannan osuus laskuperustekorollisesta vastuuvelasta oli 1 142 miljoonaa euroa (1 196). Eriytetty ryhmäeläkekanta pitää sisällään 275 miljoonaa euroa (257) korkotäydennystä, jolla alennetaan sen vastuuvelan diskonttaus-korko 0,5 prosenttiin. Muu laskuperustekorkoinen vastuuvelka pitää sisällään korkotäydennyksiä yhteensä 273 miljoonaa euroa (244).

Baltian tytäryhtiön osuus vastuuvelasta oli 178 miljoonaa euroa (173), josta sijoitussidonnaisen vastuuvelan osuus oli 161 miljoonaa euroa (155).

Vastuuvelan jakautumisesta ja muutoksesta on tarkempi selvitys riskienhallintaa käsittelevässä liitteessä.

SIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTTO KÄYVIN ARVOIN

Milj. €	2016	2015	muutos
Muu kuin sijoitussidonnainen liike			
Korot	87	91	-4
Osingot	122	108	15
Kiinteistöjen tuotot ja kulut	6	7	-1
Myyntivoitot ja -tappiot	108	213	-105
Pysyvät arvonalentumiset	-15	-19	4
Kurssivoitot ja -tappiot	154	182	-28
Sijoitustoiminnan liikekulut ja poistot	-17	-16	-1
Muu arvostaminen	-5	1	-7
Muut tuotot ja kulut	-83	-175	92
Yhteensä	356	391	-35
Käyvän arvon rahaston muutos (ennen veroja)	82	32	50
Taseen ulkopuolisten arvostuserojen muutos	-1	6	-7
Yhteensä käyvin arvoin	438	430	8

Kohtuusperiaate

Vakuutusyhtiölain 13 luvun mukaan henkivakuutusyhtiössä on noudatettava ns. kohtuusperiaatetta sellaisten vakuutusten kohdalla, joilla on vakuutus sopimuksen mukaan oikeus vakuutusten mahdollisesti tuottaman ylijäämän perusteella myönnettäviin lisäetuihin.

Mandatum Lifen tavoitteena on antaa pitkällä aikavälillä voitonjakoon oikeutetuille vakuutussäästöille ennen kuluja ja veroja kokonaisuhyvyitys, joka on vähintään kunakin hetkenä matalariskisimpinä pidettävien pitkien korkosijoitusten korkotason mukainen. Tämän hetken tulkinnan mukaisesti Saksan valtion joukkovelkakirjalainat olisivat lähimpänä riskitöntä pitkää korkosijoitusta.

Toistaiseksi kuitenkin kokonaisuhyvityksen tavoitetasona on säästövakuutusten osalta 5 vuoden ja eläkevakuutusten osalta 10 vuoden Suomen valtion joukkovelkakirjalainan korkotasoa vastaava tuotto. Kokonaisuhyvyitys muodostuu laskuperustekorosta ja vuosittain määrätävistä lisäeduista.

Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiön hallitus päättää lisäedut vuosittain ja niiden määrään vaikuttaa mm. yleinen korkotaso, yhtiön onnistuminen sijoitustoiminnassa pitkällä aikavälillä, vakuutuksen laskuperustekorot ja yhtiön vakavaraisuus. Yhtiön verkkosivuilta löytyy yksityiskohtaisempi kuvaus lisäetutavoitteesta sekä selvitys annetuista lisäeduista.

Viron, Latvian ja Liettuan lainsäädännössä ei ole kohtuusperiaatetta vastaavaa sääntelyä.

Voitonjakopolitiikka koskien eriytettyä ryhmäeläkevakuutuskantaa

Mandatum Lifeen siirtyi 30.12.2014 Suomi-yhtiöstä ryhmäeläkevakuutuskanta (Vakuutuskanta), joka on eriytetty muusta Mandatum Lifen vakuutuskannasta. Kannansiirron yhteydessä on sovittu, että Vakuutuskannan mukana siirtynyt omaisuus käytetään turvaamaan siirtynneen Vakuutuskannan etuuksia. Tämän johdosta ja varmistamiseksi Vakuutuskanta ja sitä kattava omaisuus on eriytetty Mandatum Lifen muusta vakuutuskannasta ja omaisuudesta. Edelleen tämän johdosta on sovittu, että Vakuutuskantaan ja sitä kattavaan omaisuuteen sovelletaan muusta Mandatum Lifen vakuutuskannasta riippumatonta voitonjakopolitiikkaa alla tarkemmin kuvatulla tavalla.

IFRS-kirjanpidossa realisoituneen sijoitustuoton ylittäessä vastuuvelan diskonttauskoron mukaisen tuottovaateen, jaetaan tästä ylit-

teestä 65 prosenttia vakuutuskannalle. Voitonjakopolitiikassa sovellettava vastuuvelan diskonttauskorke perustuu aina kalenterivuoden ensimmäisenä päivänä käytettävään vastuuvelan diskonttauskoroon. Vakuutuskannan osuus diskonttauskoron ylittävästä sijoitustuotosta voidaan jakaa esimerkiksi vuotuisena asiakashyvityksenä, kertaluonteisina etuuksien korotuksina tai se voidaan varata tulevien lisäetujen vastuuseen, jolla tasoitetaan vuotuisia asiakashyvityksiä ja turvataan asiakashyvitysten tasoa ja jatkuvuutta.

IFRS-kirjanpidossa realisoituneen sijoitustuoton alittaessa vastuuvelan diskonttauskoron mukaisen tuottovaateen, vastuuvelan diskonttauskoron mukainen tuottovaade rahoitetaan ensisijaisesti tulevien lisäetujen vastuusta ja sen jälkeen Mandatum Lifen omasta pääomasta. Se osa tulevien lisäetujen vastuusta, joka on Mandatum Lifen erillisellä päätöksellä luvattu Suomi-yhtiöstä siirtyneelle ryhmäeläkevakuutuskannalle, ei ole käytettävissä edellä mainitun tuottovaateen rahoittamiseen.

Suomi-yhtiöstä siirtyneen ryhmäeläkevakuutuskannan voitonjakopolitiikassa sovellettava diskonttauskorke on vuoden 2016 osalta 0,75 prosenttia ja vuoden 2017 osalta 0,50 prosenttia. Yhtiön verkkosivuilta löytyy yksityiskohtaisempi kuvaus eriytetyn ryhmäeläkekannan voitonjakopolitiikasta sekä selvitys annetuista lisäeduista.

Korvauskulut

Mandatum Life -konsernista maksettiin tilikauden aikana korvauksia yhteensä 1 047 miljoonaa euroa (1 001), josta jälleenvakuuttajien osuus oli 3,0 miljoonaa euroa (2,8). Sijoitussidonnaisten vakuutusten osuus maksetuista korvauksista oli 577 miljoonaa euroa (556).

Emoyhtiö Mandatum Life maksoi tilivuonna eläkkeitä noin 68 000 eläkkeensaajalle yhteensä 418 miljoonaa euroa (387). Näistä ryhmäeläkevakuutuksiin liittyi 66 prosenttia (63). Erilaisia muita korvauksia maksettiin yhteensä noin 45 000 kappaletta. Sopimuksen mukaan erääntyviä säästösummia maksettiin 12 miljoonaa euroa (18). Takaisinostojen määrä oli 518 miljoonaa euroa (510) ja henkivakuutusten riskikorvausten 88 miljoonaa euroa (77).

Liikekulut

Mandatum Life -konsernin liikekulut olivat 118 miljoonaa euroa (116). Liikekuluista Baltian tytäryhtiön osuus oli 6 miljoonaa euroa (6). Innovan osuus liikekuluista oli 7 miljoonaa euroa (6).

Vuonna 2016 Mandatum Life -konsernin liikekustannussuhde oli 98,7 prosenttia (98,4). Kokonaisliikekustannussuhde, jossa on huomioitu kaikki liikekulojen kattamiseen tarkoitettut tuotot, oli konsernin osalta 80,5 prosenttia (80,3). Konsernin liikekulut sisältävät hankintakuluja 30 miljoonaa euroa (33). Mandatum Life ei jaksota vakuutusten hankintakuluja, jolloin vakuutuksen ensimmäisen eli hankintavuoden tulos on yleensä hankintakuluista johtuen negatiivinen.

Henkilöstöhallinto

Henkilöstön tyytyväisyys on yksi Mandatum Lifen pitkäaikaisia liiketoimintatavoitteita. Henkilöstön hyvinvoinnilla on merkittävä vaikutus taloudelliseen menestykseen: tyytyväinen henkilöstö tuottaa myös tyytyväisiä asiakkaita. Jopa 92 prosenttia henkilöstöstä piti yhtiötä erittäin hyvänä työpaikkana vuonna 2016. Tavoite on pitää luku 90 prosentin tasolla vuoteen 2020 mennessä. Henkilöstön tyytyväisyyttä mitataan vuosittain Suomen parhaat työpaikat -tutkimuksella.

Muita keskeisiä teemoja 2016 olivat osaamisen kehittäminen ja innostavaan ja osallistavaan työkuultuuriin panostaminen. Mandatum Life toteutti yhteistyössä Hanken & SSE:n kanssa Mandatum Life Business School -koulutusohjelman sekä otti käyttöön digitaalisen vuorovaikutusalustan Rikastamon ideoinnin tehostamiseksi. Jatkuvan kehittämisen kohteena ovat esimiestyö, henkilöstön työkyky sekä palkitsemiskokonaisuus. Yhtiö uskoo, että jokaisella työntekijällä on oikeus hyvään johtamiseen. Mandatum Life Management School -valmennusohjelma toteutettiin vuonna 2016 kuudetta kertaa ja yli 95 prosenttia esimiehistä on suorittanut valmennuksen. Esimiestyön mittamisessa hyödynnetään joka toinen vuosi järjestettävää 360-esimiesarviointia, joka mittaa koko esimieskunnan johtamista, osaamistasoa ja kehittämiskohteita.

Palkitsemispolitiikassa yhtiön pääperiaatteita on tarjota henkilöstölle samat palkitsemisratkaisut kuin asiakkaille. Henkilöstö kuuluu sekä Palkkiorahastoon että ryhmäeläkevakuutuksen piiriin. Henkilöstöstä 90 prosenttia päätti rahastoida tulospalkkionsa vuonna 2016. Mandatum Life on onnistunut palkitsemisjärjestelmän kehittämisessä sekä työtyytyväisyyden lisäämisessä siitä huolimatta, että yhtiö on tehostamisohjelmansa mukaisesti pitänyt organisaation kiinteät liikeluut vuoden 2012 tasolla.

Riskienhallinta

Mandatum Life -konsernissa hallitus vastaa riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan riittävydestä. Hallitus vahvistaa vuosittain riskienhallintasuunnitelman, sijoituspolitiikan ja muut yleisohjeet, joiden mukaan riskienhallinta ja sisäinen valvonta organisoidaan liiketoiminnoissa. Jatkuvuussuunnitelma on osa riskienhallintasuunnitelmaa.

Mandatum Lifen toimitusjohtajalla on kokonaisvastuu riskienhallinnan toteutuksesta hallituksen ohjeiden mukaisesti. Liiketoimintayksiköt ovat vastuussa omien operatiivisten riskiensä tunnistamisesta, arvioinnista, seurannasta ja hallinnasta.

Riskit on jaettu pääryhmiin, joita ovat vakuutusriskit, markkinariskit, operatiiviset riskit, juridiset ja compliance -riskit sekä liiketoiminta- ja maineriskit. Jokaiselle pääryhmälle on nimetty vastuuhenkilö säännöllisesti kokoontuvassa riskienhallintakomiteassa. Komitean puheenjohtajana toimii toimitusjohtaja, ja komitea käsittelee myös Baltian tytäryhtiön riskit.

Riskeistä ja riskienhallinnasta on laadittu liitetieto, jossa on yksityiskohtaisempi selvitys Mandatum Lifen merkittävimmistä riskeistä ja riskienhallinnan yleisistä periaatteista.

Konsernirakenne ja omistus

Mandatum Life on Sampo Oyj:n täysin omistama tytäryhtiö.

Mandatum Lifen täysin omistamia tytäryhtiöitä ovat virolainen Mandatum Life Insurance Baltic SE, jolla on sivuliikkeet Latviassa ja Liettuaissa ja Mandatum Life Fund Management S.A. Luxemburgissa sekä suomalaiset tytäryhtiöt Innova Palvelut Oy, Mandatum Life Palvelut Oy, Mandatum Life Sijoituspalvelut Oy, Mandatum Life Vuokra-tontit I GP Oy ja Saka Hallikiinteistöt GP Oy.

Mandatum Life -konserniin kuuluu lisäksi tytäryhtiöinä 20 (22) suomalaista asunto- ja kiinteistöosakeyhtiötä sekä osakkuusyhtiönä Niittymaa Oy (omistus 49 prosenttia).

Merkittävät tapahtumat tilikauden jälkeen

Ei merkittäviä tapahtumia.

Tulevaisuuden näkymät

Poliittisista epävarmuustekijöistä huolimatta osakemarkkinat päätyivät vuonna 2016 Yhdysvaltojen vetämänä selvään nousuun (11,1 %, MSCI World AC -indeksi euroissa). Suomessakin osakemarkkinatuoto (+12,9 %, HEXP-indeksi euroissa) ylitti pitkän aikavälin keskiarvon. Pitkät markkinakorot alenivat alkuvuodesta voimakkaasti, mutta palautuivat inflaatio-odotusten kasvaessa lähemmäs edellisvuoden tasoa. Yhdysvaltojen uuden hallinnon ekspansiivinen finanssipolitiikka sekä Kiinassa edelleen jatkuneiden kotimaisen talouden elvytystoimenpiteiden odotetaan tukevan yritysten tuloksenteokkykyä ja riskillisten omaisuuslajien tuottokehitystä. Maailman talouskasvun ennakoidaan kiihtyvän maltillisesti vuonna 2017 hieman yli kolmeen prosenttiin. Inflaation odotetaan asettuvan edellisvuotta korkeammalle tasolle. Poliittinen epävakaus etenkin euroalueella, mutta myös epävarmuus liittyen kauppapolitiittiseen linjanvetoon Yhdysvalloissa voivat aiheuttaa heiluntaa pääomamarkkinoilla. Suomessa lyhyen ajan kasvunäkymien odotetaan piristyvän hieman elvyttävän finanssipolitiikan, parantuneiden vientinäkymien ja pääkaupunkiseudun kohonneen rakennusaktiiviteetin johdosta. Haasteet kustannuskilpailukyvyssä, julkisen talouden velkaisuus sekä kasvavat kustannukset liittyen väestön ikääntymiseen heikentävät Suomen talouskasvupotentiaalia pitkällä aikavälillä. Markkinoihin ja talouskehitykseen liittyvä epävarmuus yhdessä alhaisen korkotason kanssa muodostaa merkittävän haasteen sijoitustoiminnalle ja yhtiön tulokselle. Vakavaraisuuspääoman määrä, melko voimakkaasti aleneva vanha laskuperustekorkoinen vastuuvetä ja vastuuvetä korotäydennykset yhdessä Solvenssi II:n siirtymäsäännösten kanssa luovat yhtiölle valmiudet kestää sekä alhaisten korkojen aikaa että lyhytaikaisia markkinaheilahteluja.

Sijoitustoiminnan lisäksi yhtiön tulokseen vaikuttaa vakuutusriskeistä syntyvä riskiliikkeen tulos sekä kustannusliikkeen tulos. Nämä tulokselementit olivat lähellä edellisvuoden ennätystasoa.

Mandatum Life ilmoitti lokakuussa 2016, että se ei jatka vakuutusten jakelusopimusta Danske Bank Oyj:n kanssa 31.12.2016 jälkeen ja se käyttää samalla oikeuttaan myydä Danske Bankin jakelusopimuksen kautta syntynyt vakuutuskanta Danske Bank A/S:lle. Kannansiirron odotetaan tapahtuvan aikaisintaan vuoden 2017 lopulla. Mandatum Life ja Danske Bank ovat sopineet jakelusopimuksen jatkamisesta ainakin vuoden 2017 loppuun. Kannansiirron kohteena olevassa vakuutuskannassa on noin 150 000 vakuutusta ja vakuutuskannan vastuuvetä oli vuoden lopussa 3 202 miljoonaa euroa. Vastuuvetästä 2 992 miljoonaa euroa koostuu sijoitussidonnaisista sopimuksista ja loput 210 miljoonaa euroa laskuperustekorkoisista sopimuksista. Taseessa edellä olevat erät on esitetty ”myytäväksi luokitellut varat ja velat”-kohdassa.

Danske Bankin myymän vakuutuskannan siirrolla ei odoteta olevan merkittävää vaikutusta yhtiön sijoitustoiminnan tulokseen, valtaosan kannasta ollessa sijoitussidonnaisia sopimuksia. Myös riskiliikkeen tuloksesta merkittävä osa muodostuu muusta kuin kannansiirron kohteena olevasta vakuutuskannasta. Kustannusliikkeen

tulokseen siirrolla sen sijaan odotetaan olevan merkittävä tulosta alentava vaikutus.

Mandatum Life on tehnyt jo pitkään systemaattista työtä asiakastytyväisyyden ja asiakaskokeman parantamiseksi. Asiakastytyväisyyden kehitys kääntyi viime vuosien nousutrendin jälkeen laskuun vuonna 2016. Sijoitusmarkkinoiden epävarmuus heijastui asiakastytyväisyyteen: alkuvuonna heikentynyt asiakastytyväisyys nousi loppuvuotta kohden huomattavasti. Vuonna 2016 Mandatum Life kirjasti asiakasstrategiaansa ja aloitti tehostetun seurannan avainasiakkaidensa tyytyväisyyden osalta. Panostusten keskiössä ovat edelleen asiakkaiden digitaaliset palvelut, jotka mahdollistavat entistä tiiviimmän vuorovaikutuksen laajemman asiakasjoukon kanssa ja tuovat uusia palveluja asiakkaille. Asiakaspalveluprosessien digitalisoinnin tavoitteena on varmistaa asiakaspalvelun käytettävyys ajasta ja paikasta riippumatta, erityisesti mobiilisti. Vuonna 2016 Mandatum Life uudisti verkkosivunsa verkkopalvelunsa mobiilikäytön mahdollistamiseksi. Loppuvuodesta verkossa otettiin käyttöön myös sähköinen eläkehakemus, joka mahdollistaa lisäeläkkeen hakemisen ja eläkeajan muutoksen verkossa. Palveluja kehitetään asiakaspalautteen sekä mitatun asiakaskokeman perusteella. Investoinnit digitaalisuuteen jatkuvat mm. eläkevakuutettujen mobiilipalveluiden osalta. Näillä toimenpiteillä luodaan mahdollisuuksia edelleen parantaa asiakaskokemaa ja asiakastytyväisyyttä.

Solvenssi II tuli voimaan 1.1.2016. Yhtiön siirtymäsäännöt huomioida vakavaraisuusarvio on hyvä. Yhtiön taseen rakenne tulee muuttamaan siirtymäaikojen kuluessa merkittävästi laskuperustekorollisen kannan alentuessa. Tämän odotetaan alentavan yhtiön pääomavaateita ja toisaalta kasvattavan omia varoja, jonka johdosta yhtiön vakavaraisuusarvio odotetaan säilyvän hyvällä tasolla siirtymäaikojen kulumisesta huolimatta.

Hallinto

Mandatum Lifen hallinto määräytyy ensisijaisesti vakuutusyhtiölain ja osakeyhtiölain säännösten pohjalta. Tarkemmat määräykset yhtiön hallinnosta ovat yhtiöjärjestyksessä sekä yhtiön hallituksen vahvistamissa sisäisissä toimintaperiaatteissa ja ohjeissa.

Ylintä päätösvaltaa käyttää yhtiökokous. Varsinainen yhtiökokous pidettiin 14.3.2016.

Mandatum Lifen hallitukseen kuuluu yhtiöjärjestyksen mukaan vähintään neljä ja enintään seitsemän jäsentä. Hallituksen jäsenten lukumäärä vuonna 2016 oli viisi jäsentä. Hallituksen jäsenistä olivat erovuorossa Patrick Lapveteläinen ja Jarmo Salonen, jotka valittiin uudelleen vuonna 2019 pidettävään varsinaiseen yhtiökokoukseen asti.

Mandatum Lifen hallituksen kokoonpano on: puheenjohtaja, konsernihoitaja Kari Stadigh, varapuheenjohtaja, konsernin talousjohtaja Peter Johansson ja jäsenenä sijoitusjohtaja Patrick Lapveteläinen, fil. maist. SHV Jorma Leinonen ja sijoittajasuhde- ja viestintäjohtaja Jarmo Salonen. Hallitus piti tilikauden aikana 15 kokousta.

Henkilöstön valitsemana edustajana hallituksen kokouksissa on asiantuntija Katja Korelin ja hänen varamiehenään asiakaspäällikkö Matti Lepistö. Henkilöstön edustaja ei ole hallituksen jäsen.

Yhtiön toimitusjohtajana toimii OTK Petri Niemisvirta ja toimitusjohtajan sijaisena talousjohtaja fil.lis, SHV Jukka Kurki.

Yhtiökokouksen valitsemana tilintarkastajana toimi Ernst & Young Oy, (tilintarkastusyhteisön vastuullisena tilintarkastajana KHT Tomi Englund).

Hallituksen voitonjakoehdotus

Mandatum Lifen tilikauden kansallisiin periaattein laskettu tulos on 159 037 979,47 euroa positiivinen. Voitonjakokelpoiset varat ovat 596 989 168,15 euroa. Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että tilikauden tuloksesta jaetaan osinkoa 125 000 000 euroa ja loput siirretään voitto-/ tappioutilille.

Riskienhallinta

1. Riskienhallinnan yleiset periaatteet

Riski on oleellinen ja luontainen osa Mandatum Lifen toimintaympäristöä ja liiketoimintaa. Riskienhallintaprosessin avulla toimintaan kohdistuvat erilaiset riskit pyritään mahdollisimman hyvin tunnistamaan. Riskienhallintaprosessin avulla varmistutaan myös siitä, että erilaisia riskejä voidaan arvioida, rajoittaa ja valvoa.

Riskienhallintaprosessin tärkeimpinä tavoitteina on varmistaa pääoman riittävyys suhteessa liiketoiminnan riskeihin sekä rajoittaa taloudellisen tuloksen heilahtelua, varmistaa tehokkaat ja jatkuvat liiketoimintaprosessit kaikissa olosuhteissa ja rajata riskit Mandatum Lifen hallituksen hyväksymälle tasolle kaikkien toimintojen osalta.

Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiö on Sampo Oyj:n kokonaan omistama tytäryhtiö. Mandatum Life ja sen tytäryhtiöt noudattavat Sampo-konsernin riskienhallintaperiaatteita, joissa myös Mandatum Lifea koskevat henkivakuutusyhtiön erityispiirteet on huomioitu. Mandatum Lifen tytäryhtiöissä Baltiassa ja Luxemburgissa noudatetaan vastaavia periaatteita riskienhallinnan osalta. Tässä riskienhallintaliitteessä esitetyt luvut koskevat pääsääntöisesti Mandatum Life emoyhtiötä.

1.1 Riskienhallinnan organisointi

Mandatum Life -konsernissa hallitus vastaa riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan riittävydestä. Hallitus vahvistaa vuosittain riskienhallintasuunnitelman, sijoituspolitiikan ja muut yleisohjeet, joiden mukaan riskienhallinta ja sisäinen valvonta organisoidaan liiketoiminnoissa.

Mandatum Lifen toimitusjohtajalla on kokonaisvastuu riskienhallinnan toteuttamisesta hallituksen ohjeiden mukaisesti. Liiketoimintalueet ovat vastuussa omien operatiivisten riskiensä tunnistamisesta, arvioinnista, seurannasta ja hallinnasta.

- Riskienhallintakomitea koordinoi ja valvoo kaikkia Mandatum Lifen riskejä. Komitean puheenjohtajana on toimitusjohtaja. Riskit on jaettu pääryhmiin, joita ovat taseen markkinariskit, vakuutusriskit, operatiiviset riskit, juridiset ja compliance-riskit sekä liiketoiminta- ja maineriskit. Baltiassa ja Luxemburgissa sijaitsevien tytäryhtiöiden riskejä seurataan myös komiteassa. Jokaisella riskialueella on oma vastuuhenkilönsä komiteassa.
- Mandatum Lifella on kaksi tasehallintakomiteaa, joista toinen vastaa Suomi-yhtiöstä 30.12.2014 siirtyneen ja toiminnallisesti eriytetyn ryhmäläkevakuutuskannan tasehallinnasta (eriytetty ryhmäläkevakuutuskanta ja eriytetty omaisuus) ja toinen koko muun yhtiön tasehallinnasta. Tasehallintakomiteat valvovat, että sijoit-

tustoimintaa hoidetaan hallituksen hyväksymissä sijoituspolitiikoissa määritettyjen limiittien puitteissa ja valvovat likviditeetin, kannattavuuden, riskinkantokyvyn ja vakavaraisuuspääomien riittävyyttä suhteessa taseiden riskeihin, erityisesti markkinariskeihin. Tasehallintakomiteat valmistelevat hallitukselle ehdotukset sijoituspolitiikoista. Tasehallintakomiteat kokoontuvat vähintään kuukausittain ja raportoivat hallitukselle.

- Vakuutusriskien komitea on vastuussa vastuunvalintapolitiikan ylläpitämisestä sekä vastuunvalintaprosessin ja korvausprosessin toimivuuden valvonnasta. Komitea myös raportoi vastuunvalintapolitiikkaan liittyvistä poikkeamista riskienhallintakomitealle. Vakuutusriskien komitean puheenjohtajana on yhtiön vastuullinen vakuutusmatemaatikko, jonka vastuulla on varmistaa, että vakuutusten hinnoittelussa ja vastuuvelan laskennassa käytettävät periaatteet ovat riittävät ja yhteensopivat vastuunvalintaprosessin ja korvausprosessin kanssa. Hallitus hyväksyy vakuutus sopimusten hinnoittelun ja vastuuvelan laskennan keskeisimmät periaatteet. Lisäksi hallitus määrittelee maksimitason omalla vastuulla pidettävillä riskeillä ja hyväksyy jälleenvakuutuspolitiikan vuosittain.
- Operatiivisten riskien komitea analysoi ja käsittelee operatiivisia riskejä liittyen esimerkiksi uusiin tuotteisiin ja palveluihin, prosesseissa ja riskeissä tapahtuneisiin muutoksiin sekä toteutuneisiin operatiivisiin riskitapahtumiin. Merkittävistä havainnoista raportoidaan riskienhallintakomitealle ja hallitukselle neljännesvuositain. Operatiivisten riskien komitea on vastuussa myös jatkuvuus- ja valmiussuunnitelmien sekä sisäisen valvonnan politiikan ylläpidosta ja päivittämisestä.
- Lakiasiat ja compliance -yksikkö vastaa yhtiön liiketoimintaan liittyvistä oikeudellisista asioista sekä compliance -toiminnasta Mandatum Life -konsernissa. Yksikön johtaja vastaa yksikön toiminnan järjestämisestä ja toimii samalla Mandatum Life konsernin Compliance Officerina ja on riskienhallintakomitean jäsen. Lisäksi yksiköstä on edustaja operatiivisten riskien hallintakomiteassa.
- Toimitusjohtaja on vastuussa liiketoiminta- ja maineriskeistä ja hän on myös riskienhallintakomitean puheenjohtaja.
- Baltian tytäryhtiöllä on oma riskienhallintajärjestelmä, joka noudattaa konsernin periaatteita. Mandatum Lifen sijoituspalveluyhtiöllä ja rahastoyhtiöllä on omat riskienhallintasuunnitelmat ja riskienhallinnasta vastaavat henkilöt. Tytäryhtiöiden osalta kaikki merkittävimmät riskitapahtumat raportoidaan Mandatum Lifen riskienhallintakomitealle.

Kuva 1-1 Mandatum Lifen riskienhallinnan hallintorakenne

Yllä mainittujen komiteoiden ja yksiköiden lisäksi sisäinen tarkastus varmistaa tarkastussuosituksen avulla riittävien sisäisten kontrollien olemassaolon ja laatii hallitukselle vuosittain sisäisen tarkastuksen katsauksen.

2. Mandatum Lifen liiketoiminnan riskit

Mandatum Life konsernin pääasialliset riskit ovat vakuutustoiminnan riskit sekä taseen markkinariskit. Operatiivinen riski ja liiketoimintariski kuuluvat olennaisesti kaikkeen liiketoimintaan.

Henkivakuutus perustuu vakuutustapahtumien ja vakuutustoiminnan vastuisiin sisältyvien riskien kantamiseen ja hallinnointiin. Vakuutustapahtumien riskit ovat kooltaan ja sattumisajankohdiltaan satunnaisia. Merkittävä osa henkivakuutuksen riskeistä ja tuloksesta tulee sijoitustoiminnasta. Pitkällä tähtäimellä sijoitusomaisuuden tuoton on katettava vähintään vakuutuksille luvattu laskuperustekorko, kohtuuseriaatteen mukaiset asiakashyvytykset ja omistajan tuotto-odotukset. Muut tuloskomponentit ovat vakuutustoiminnan riskiliikkeen ja kustannusliikkeen tulokset. Riskiliikkeen tulos muodostuu vakuutuksenotajilta veloitetusta riskimaksusta vähennettynä toteutuneilla korvauskuuluilla. Vakuutusriskejä hallinnoidaan mm. huolellisella vastuuvainnalla ja jälleenvakuutuksella. Kustannusliikkeen tulos muodostuu vakuutuksenotajilta veloitetusta liikekulukuormituksesta vähennettynä toteutuneilla liikekuluilla. Sitä hallinnoidaan seuraamalla liikekuluja, kehittämällä yhtiön toiminnan tehokkuutta ja käyttämällä sellaista liikekulu-kuormitusrakennetta, josta saadaan tuloja läpi vakuutuksen elinkaaren.

3. Pääoman hallinta

Pääoman hallinnalla varmistetaan käytettävissä olevan pääoman riittävyys suhteessa liiketoiminnasta ja toimintaympäristöstä aiheutuviin riskeihin. Pääomatarvetta arvioidaan vertaamalla käytettävissä olevia pääomia siihen pääomaan, joka tarvitaan nykyisestä liiketoiminnasta ja ulkoisesta toimintaympäristöstä aiheutuvien riskien kattamiseen.

3.1 Ulkoinen vakavaraisuusvaatimus

Henkivakuutustoiminta on voimakkaasti säädeltyä liiketoimintaa. Säädökset on asetettu sekä pääoman määrälle että sen rakenteelle. Mandatum Life konsernin toimintaa valvoo Finanssivalvonta ja lisäksi Baltiasa vastaavat viranomaiset.

Uusi vakuutusyhtiöitä koskeva EU-tasoinen vakavaraisuussäätely (Solvenssi II) astui voimaan 1.1.2016. Mandatum Life soveltaa Solvenssi II:n vakavaraisuusvaateiden laskennassa ns. standardikaavaa, jossa omien varojen määrää stressataan säännöksissä etukäteen määrittelyillä markkina- ja vakuutusriskeillä. Solvenssi II:n vakavaraisuuspääoma-vaatimus (SCR, Solvency Capital Requirement) on pyritty asettamaan tasolle, jossa omat varat riittäisivät turvaamaan vakuutettujen etuudet yhden vuoden aikahorisontilla 99,5 prosentin luottamusvälikillä.

Solvenssi II:n omien varojen määrä perustuu varojen markkinaehtoiseen arvostamiseen ja vastuuvelan arvostamiseen Solvenssi II:n määrittämällä korkokäyrällä, joten Solvenssi II:n omat varat poikkeavat kirjanpidon mukaisesta omasta pääomasta. Solvenssi II:n vastuuvelka on yhtä kuin vastuuvelan ns. paras arvio lisätyn riskimarginaalilla. Paras arvio perustuu vakuutuskannan realistisiin odotettuihin kassavirtoihin, jotka diskontataan tarkasteluhetken riskittömästä korkokäyrästä johdetulla Solvenssi II:ssä käytössä olevalla korkokäyrällä. Sijoitussidonnaisten vakuutusten osalta paras arvio on tarkasteluhetken vakuutussäästöt, vähennettynä näiden vakuutusten odotetun riski- ja kustannusliikkeen ylijäämän nykyarvolla. Riskimarginaalin perustana Solvenssi II-sääntelyssä on kuuden prosentin pääoman kustannus (cost of capital). Riskimarginaali on tulevien vuosien pääoman kustannusten nykyarvo henkivakuutusriskien ja operatiivisen riskin osalta. Taulukossa 3-1 on esitetty vastuuvelan Solvenssi II:n mukainen arvo vastuuvelan siirtymäsääntö huomioiden ja IFRS-kirjanpidon mukainen arvo Mandatum Lifen emoyhtiön osalta.

Taulukko 3-1 Mandatum Life-emon vastuuvelka Solvenssi II:n ja IFRS:n osalta 31.12.2016

Milj. €	Solvenssi II arvo	IFRS arvo	Erot
Vastuuvelka – (poislukien sijoitussidonnaiset)	4 732	4 801	69
Paras estimaatti	4 512		
Riskimarginaali	220		
Vastuuvelka – sijoitussidonnaiset	5 911	6 361	450
Paras estimaatti	5 841		
Riskimarginaali	70		

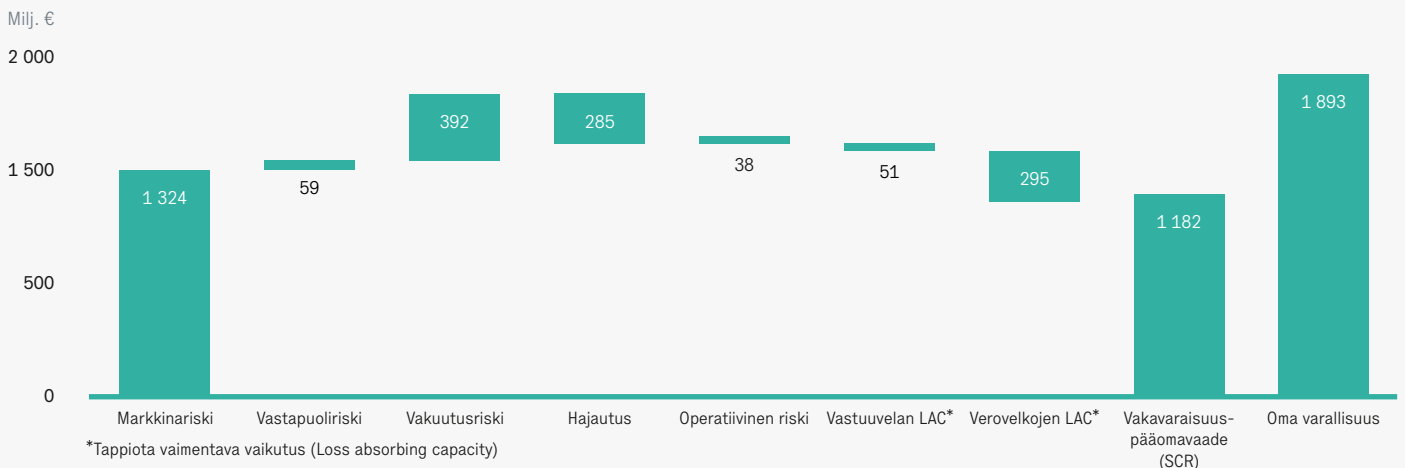
Solvenssi II sääntely sisältää siirtymäsäännöksiä, joilla pyritään varmistamaan mahdollisimman häiriötön siirtyminen uuteen vakavaraisuussääntelyyn. Mandatum Life sai vuoden 2015 aikana Finanssivalvonnalta luvan noudattaa ns. vastuuvelan siirtymäsääntöä (31.12.2031 asti) yhtiön alkuperäiseen laskuperustekorkoiseen eläkevakuutuskaantaan, jossa laskuperustekorkona on 3,5 tai 4,5 prosenttia. Tämän lisäksi Mandatum Life soveltaa osakkeiden pääomavaateisiin liittyvää osakeriskin siirtymäsääntöä (31.12.2022 asti) osakesijoituksiin. Vastuuvelan siirtymäsääntö kasvattaa Solvenssi II:n omia varoja ja osakeriskin siirtymäsääntö taas alentaa pääomavaateita. Mandatum Lifen omista varoista 100 miljoonaa euroa, eli 5,3 prosenttia omista varoista, koostuu pääomalinasta. Omat varat luokitellaan luokan 1 (Tier 1) pääomiksi, lukuun ottamatta pääomalinana, joka luokitellaan rajoitetuksi luokan 1 pääomaksi (restricted Tier 1 capital). Taulukossa 3-2 on esitetty Mandatum Lifen omien varojen rakenne 31.12.2016 vastuuvelan siirtymäsääntö huomioiden.

Taulukko 3-2 Omien varojen luokittelu 31.12.2016

Milj. €		
Luokka 1	Yhteensä	1 893
	Osakepääoma ja rahastot	181
	Täsmäytyserä	1 613
	Etuoikeudeltaan huonommat velat	100
Luokka 2	Yhteensä	0
	Etuoikeudeltaan huonommat velat	0
	Verottamattomat varaukset	0
Luokka 3	Yhteensä	0
	Laskennalliset verosaamiset	0
Hyväksyttävä oma varallisuus		1 893

Siirtymäsäännöt huomioiden Mandatum Lifen Solvenssi II:n mukaiset omat varat olivat 1 893 miljoonaa euroa (1 913) ja tätä vastaava Solvenssi II:n pääomavaade (SCR) oli 1 182 miljoonaa euroa (1 212). Vakavaraisuussuhde (omat varat/SCR) oli näin ollen 160 prosenttia (158). Noin 85 prosenttia SCR:stä syntyy markkinariskeistä ja noin 10 prosenttia henkivakuutusriskeistä. Markkinariskeistä merkittävimmät ovat osakeriski, jonka osuus markkinariskeistä on yli 60 prosenttia ja korkomarginaaliriski, jonka osuus on noin 20 prosenttia markkinariskeistä. Henkivakuutusriskeistä vajaa puolet tulee ryhmäeläkekantojen pitkäikäisyysriskistä. Solvenssi II:n vähimmäispääomavaatimus (MCR, Minimum Capital Requirement) oli 295 miljoonaa euroa (303). Ilman vastuuvelan siirtymäsääntöä omat varat olisivat olleet 1 441 miljoonaa euroa (1 347) ja SCR ilman osakeriskin siirtymäsääntöä olisi 1 409 miljoonaa euroa (1 307).

Kuva 3–3 Solvenssi II:n vakavaraisuusvaade (SCR) ja omien varojen määrä 31.12.2016

Mandatum Lifen näkemyksen mukaan siirtymäsääntöjen mukainen laskelma antaa hyvän kuvan yhtiön vakavaraisuusasemasta. Yhtiön taseen ja sen riskiprofilin odotetaan muuttuvan merkittävästi siirtymäaika kuluessa. Valtaosa pääomavaateista syntyy laskuperustekorkoisesta vastuuvelasta ja sitä kattavasta omaisuudesta. Erityisesti yhtiön alkuperäiset 3,5 ja 4,5 prosentin laskuperustekorona omaavat laskuperustekorkoiset vakuutuskannat sitovat pääomia ja näiden vakuutuskantojen vastuuvelan odotetaan alenevan nykyisestä 2 861 miljoonasta noin 1 000 miljoonaan siirtymäaika kuluessa. Tämä trendi tulee alentamaan voimakkaasti näistä kannoista syntyvää SCR:ää ja samalla näiden kantojen negatiivinen vaikutus ilman siirtymäsääntöjä laskettuihin omiin varoihin tulee alenemaan. Vaikka siirtymäsääntöjen positiivinen vaikutus vähenee siirtymäajan kuluessa, vakavaraisuusaseman odotetaan säilyvän vahvana odotetun omien varojen positiivisen trendin ja SCR:n pienenemisen seurauksena. Sisäisesti Mandatum Life seuraa ja ennustaa vakavaraisuussuhdetta sekä siirtymäsäännöllä että ilman niitä. Molemmat ennusteet vaikuttavat yhtiön liiketoimintapäätöksiin.

3.2 Sisäinen vakavaraisuusaseman seuranta

Solvenssi II luo raamit myös Mandatum Lifen sisäiselle vakavaraisuusaseman seurannalle. Mandatum Lifen yhtiötason vakavaraisuusaseman seurantamalli, ns. riskinkantokykymalli, pohjautuu Solvenssi II:n siirtymäsäännöllä laskettuun SCR:ään ja omiin varoihin. Riskinkantokykymallissa asetetaan yhtiön vakavaraisuusasemalle ennakoivat seurantarajat, joiden tavoitteena on mahdollistaa yhtiön kyky reagoida riittävän ajoissa vakavaraisuusaseman heikkenemiseen. Seurantarajoja on kolme ja ne ovat Solvenssi II:n SCR:n päälle asetettuja hälytysrajoja ja niiden taso perustuvat ennalta määritettyihin omaisuuden stressitesteihin. Koska seurantarajojen tasot perustuvat kunkin ajankohdan sijoitusomaisuuden riskillisyyteen, ei yhtiöllä ole olemassa kiinnitettyä tavoitetasoa esimerkiksi yhtiön vakavaraisuussuhteelle. 31.12.2016 tilanteessa ylin seurantaraja vastaa noin 146 prosentin vakavaraisuussuhdetta.

Riskinkantokyvyn ollessa ylimmän seurantarajan yläpuolella yhtiön sijoitustoimintaa ohjaa normaaliin tapaan sijoituspolitiikka ja siinä asetetut limiitit. Seurantarajojen alittuessa vakavaraisuusaseman seuranta tiivistetään, hallituksen roolia sijoitustoiminnan osalta kasvatetaan, riskin ottoa rajoitetaan ja viimeisessä vaiheessa tulee riskinkantokykyä vahvistaa joko markkinariskejä pienentämällä tai kasvattamalla omia varoja esimerkiksi pääomituksen kautta.

Yhtiötason riskinkantokykymallin lisäksi eriytettyä ryhmäläkekannalla on oma riskinkantokykymalli. Eriytetyn ryhmäläkekannan

riskinkantokyky perustuu tulevien lisätujen vastuun sijoitusriskejä pehmentävään vaikutukseen. Riskinkantokykymallin seurantarajat perustuvat ennalta määritettyihin omaisuuden stressitesteihin ja toimenpiteet seurantarajojen alittuessa ovat samankaltaiset kuin koko yhtiön riskinkantokykymallissa.

Yhtiötason riskinkantokykymalli ja eriytetyn ryhmäläkekannan riskinkantokykymalli ja niihin sisältyvät seurantarajat määritellään vuosittain hallituksen päättämässä sijoituspolitiikoissa. Riskinkantokyvyt ja seurantarajat raportoidaan hallitukselle vähintään kuukausittain.

4. Markkinariskit ja niiden hallinta ja valvonta

Markkinariskeillä viitataan rahoitusvarojen ja -velkojen sekä vastuuvelan markkina-arvojen muutosten aiheuttamiin vaikutuksiin yhtiön tuloksessa tai vakavaraisuudessa. Markkinariskejä tarkastellaan sekä koko taseen riskien kannalta että puhtaasti sijoitusomaisuuden riskien kannalta.

Mandatum Lifessa markkinariskien hallintaa lähestytään vastuuvelan odotettujen kassavirtojen, korkotason ja voimassa olevan vakavaraisuusaseman pohjalta. Kaikille laskuperustekorkoisille vastuuvelan erille yhteinen ominaisuus on laskuperustekorko sekä asiakashyvitykset. Mandatum Lifen vastuuvelan kassavirrat ovat suhteellisen hyvin ennakoitavissa, koska sopimusten takaisinnotot tai ylimääräiset lisäsijoitukset ovat rajoitettuja suurimmassa osassa yhtiön laskuperustekorkoisia vakuutusia.

Mandatum Lifen markkinariskit aiheutuvat pääasiassa osakesijoituksista sekä korkosijoitusten ja laskuperustekorkoisien vastuuvelan korkoriski ja henkivakuutustoiminnan merkittävin korkoriski on se, ettei korkosijoituksilla saavuteta vastaavalle vastuuvelalle taattua vähimmäistuottoa pitkällä aikavälillä. Tämän riskin todennäköisyys kasvaa tilanteessa, jossa markkinakorot laskevat ja pysyvät alhaisella tasolla. Taseen vastuuvelan ja korkosijoitusten välistä duraatoriskiiä suhteessa vakavaraisuuspääomaan seurataan ja hallitaan jatkuvasti.

Mandatum Life on varautunut matalaan korkotasoon muun muassa alentamalla uusien sopimusten laskuperustekorkoa ja täydentämällä vastuuvelkaa alentamalla vastuuvelan diskonttaus korkoa. Tämän lisäksi olemassa olevia sopimuksia on muutettu siten, että jälleensijoitusriski on paremmin hallittavissa.

Mandatum Lifen hallitus hyväksyy vuosittain sekä eriytettyä omaisuutta että muuta yhtiön sijoitusriskillä olevaa omaisuutta koskevat sijoituspolitiikat. Näissä politiikoissa määritetään sijoitustoiminnan periaatteet, limiitit ja tasehallinnan kannalta keskeiset riskinkantokykymallit ja niissä noudatettavat seurantarajat.

Sampo Oyj:n sijoitusyksikkö tekee Mandatum Lifen päivittäiset sijoituspäätökset, jotka perustuvat sijoituspolitiikassa määritellyille periaatteille ja toimivaltuuksille. Kaikki merkittävimmät sijoituspäätökset – isot allokaatiomuutokset ja sijoitusyksikön toimivaltuudet ylittäviin sijoituksiin liittyvät päätökset – tehdään kuitenkin hallituksen toimesta. Mandatum Lifen tasehallintakomitea valvoo säännöllisesti sijoituspolitiikassa määriteltyjen periaatteiden ja limiittien noudattamista sekä raportoi sijoitusriskeistä yhtiön hallitukselle. Tasehallintakomitea seuraa myös koko yhtiön vastuuvalkaa ja eriytetyn ryhmäeläkekannan vastuuvalkaa kattavien omaisuuserien riskillisyyttä suhteessa riskinkantokykyyn. Seurantarajojen alittuessa tasehallintakomitea raportoi hallitukselle.

Sijoitusyksikkö ja Mandatum Life tuntevat pohjoismaiset markkinat ja sijoituskohteet, joten valtaosa yhtiön suorista sijoituksista tehdään pohjoismaisiin arvopapereihin. Pohjoismaiden ulkopuolelle tehtyjen suorien sijoitusten määrä on kuitenkin kasvanut. Kolmansien osapuolien hallinnoimat sijoitukset kohdistuvat edelleen pääosin Pohjoismaiden ulkopuolelle.

Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevan sijoitusomaisuuden kokonaistuotto vuonna 2016 oli 7,2 prosenttia (6,9). Eriytetyn ryhmäeläkekannan sijoitusten kokonaistuotto oli 4,7 prosenttia (3,8). Kuvassa 4-1 on esitetty sijoitusallokaatiot erikseen alkuperäisen ja eriytetyn kannan osalta per 31.12.2016.

4.1 Osakeriskit

Osakeriski liittyy osakkeiden arvonvaihtelusta aiheutuviin mahdollisiin tappioihin. Alkuperäisen kannan listatut osakesijoitukset olivat vuodenvaihteessa 1 642 miljoonaa euroa (1 594). Eriytetyn kannan listatut osakesijoitukset olivat 95 miljoonaa euroa (138).

Mandatum Lifen osakesalkkua hoidetaan aktiivisesti. Osakesalkun ja siihen liittyvien johdannaisten aiheuttamat positiot ja riskit eivät saa ylittää sijoituspolitiikassa määritettyjä rajoja. Sampo-konsernin sijoitusyksikkö hoitaa pääosin pohjoismaisista osakkeista koostuvaa salkkua, kun taas Pohjoismaiden ulkopuolisia osakesijoituksia hoidetaan edelleen pääosin kolmansien osapuolien hallinnoimien sijoitusten kautta. Kuvasta 4-2 nähdään listattujen osakesijoitusten maantieteellinen jakauma erikseen kummankin kannan osalta.

Kappaleessa 4.5 on lisäksi listattu kymmenen suurinta suoraa osakesijoitusta ja kappaleessa 5 on kuvattu suorien listattujen osakesijoitusten jakauma toimialoittain.

4.2 Korkosijoituksiin liittyvät riskit

Mandatum Lifen korkosijoituksiin liittyvät riskit ovat markkinakorkojen muutoksiin liittyvä korkoriski ja luottoriskiä omaavien korkosijoitusten luottoriskimarginaalin vaihtelusta seuraava sijoitusten arvon heilahtelu (spread-riski).

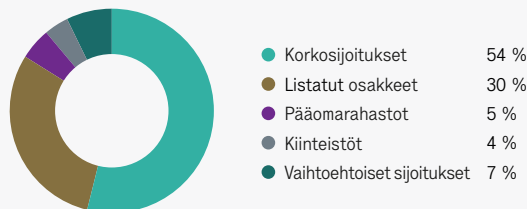
Mandatum Lifen merkittävin korkoriski on se, ettei korkosijoituksilla saada vastaavalle vakuutustekniselle vastuuvälille taattua vähimmäistuottoa pitkällä aikavälillä. Tämä riski kasvaa tilanteessa, jossa markkinakorot laskevat ja pysyvät alhaisella tasolla. Mandatum Lifen sijoituspolitiikan mukaisesti sijoitussalkun muodostamisessa huomioidaan vastuuvelan luonne suhteessa korko- ja inflaatoriskeihin. Mandatum Lifen vastuuvelan ja korkosijoitusten välistä duraatoriskiiä valvotaan ja hallitaan jatkuvasti, ja sisäisiin malleihin perustuvilla seurantarajoilla ja niihin liittyvillä toimintaohjeilla turvataan pääomien riittävyttä erilaisissa markkinatilanteissa.

Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan keskimääräinen duraatio (pois lukien sijoitussidonnaiset vastuut) oli vuoden lopussa vajaat yhdeksän vuotta ja eriytetyn vastuuvelan duraatio oli hieman yli kymmenen vuotta.

Kuva 4-1 Alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan sijoitusomaisuuden allokaatio 31.12.2016

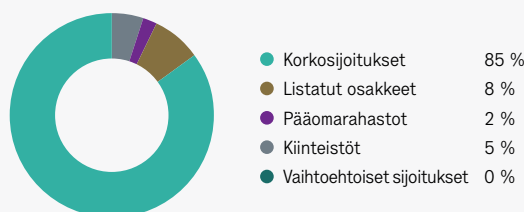
Alkuperäisen kannan omaisuus

5 404 milj. €

Eriytetty omaisuus

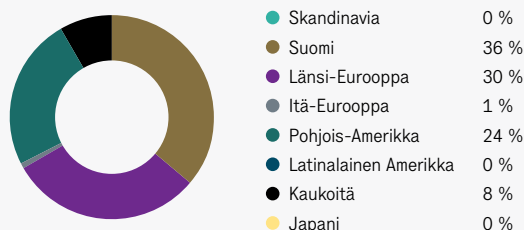
1 179 milj. €

Kuva 4-2 Alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan listattujen osakesijoitusten maantieteellinen jakauma 31.12.2016

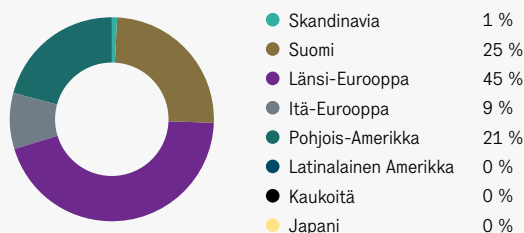
Alkuperäisen kannan listatut osakesijoitukset

1 642 milj. €

Eriytetyn kannan listatut osakesijoitukset

95 milj. €

Alkuperäisen laskuperustekorkoisen vastuuvelan katteena olevien korkosijoitusten duraatio per 31.12.2016 laski 1,9 vuoteen (2,1) ja eriytetyn omaisuuden duraatio nousi hieman 2,4 vuoteen (2,3).

Vastuuvelan osalta Mandatum Life on varautunut matalaan korkotasoon mm. alentamalla uusien sopimusten laskuperustekorkoa ja kasvattamalla korkotäydennystä. Tämän lisäksi olemassa olevia sopimuksia on muokattu siten, että jälleensijoitusriski on paremmin hallittavissa ja vastuuvelkaa on täydennetty korkotäydennyksillä. Korkotäydennyksistä kerrotaan tarkemmin Vakuutusriskit -osiossa.

Valtaosa yhtiön korkosijoituksista on tehty yritysten liikkeeseen laskemiin velkainstrumentteihin, jolloin myös luottoriskimarginaalien levenemisestä seuraava arvomuutosriski on merkittävä. Taulukossa 4-3 on esitetty paitsi korkosijoitusten jakauma eri instrumenttien osalta, niin myös keskimääräinen maturiteetti. Maturiteetti kuvaa duraatiota paremmin yhtiön altistumista spread-riskille, varsinkin

vaihtuvakorkoisten korkosijoitusten osalta. Taulukossa 5-1 on esitetty sijoitusomaisuus instrumenteittain jaoteltuna toimialan ja luottokelpoisuuden perusteella.

Taulukko 4-3 esittää alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan korkosijoitusten jakautumisen eri instrumentteihin. Vuoden 2016 lopussa rahamarkkinasijoitusten osuus alkuperäisen kannan korkosalakusta nousi 25,3 prosenttiin (13,3), kun taas investment grade-korkosijoitusten osuus laski 33,7 prosenttiin (38,6) ja high yield-korkosijoitukset 25,7 prosenttiin (33,5). Myös eriytetyn kannan korkosalakussa rahamarkkinasijoitusten osuus nousi hieman 11,6 prosenttiin (11,4) ja heikomman etuoikeuden niin sanottujen Tier 1- ja Tier 2-lainojen yhteenlaskettu osuus nousi 8,9 prosenttiin (5,4). Investment grade-korkosijoitusten osuus puolestaan laski 59,5 prosenttiin (63,1).

Taulukko 7-5 vakuutusriskiosiossa näyttää Mandatum Lifen vakuutus- ja sijoitussopimusten maturiteetin ja keskimääräiset duraatiot.

Taulukko 4-3 Alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan korkosijoitukset instrumenttityypeittäin 31.12.2016

Alkuperäisen kannan korkosijoitukset	Osuus korkosalakusta	Keskimääräinen maturiteetti
Rahamarkkinasijoitukset ja kassavarat	25,3 %	0,1
Valtioiden joukkovelkakirjalainat	1,1 %	6,1
Katetut joukkovelkakirjalainat	4,7 %	2,5
Investment grade -joukkovelkakirjalainat ja lainat	33,7 %	2,4
High yield -joukkovelkakirjalainat ja lainat	25,7 %	3,5
Omaisuuksivakuudelliset joukkovelkakirjalainat	0,0 %	0,0
Heikomman etuoikeuden lainat / Tier 2	1,1 %	8,7
Heikomman etuoikeuden lainat / Tier 1	8,2 %	3,6
Korkojohdannaiset	0,0 %	-
Vakuutuskirjalainat	0,2 %	1,9
Yhteensä	100,0 %	2,3

Eriytetyn kannan korkosijoitukset	Osuus korkosalakusta	Keskimääräinen maturiteetti
Rahamarkkinasijoitukset ja kassavarat	11,6 %	0,1
Valtioiden joukkovelkakirjalainat	3,1 %	4,0
Katetut joukkovelkakirjalainat	4,0 %	2,9
Investment grade -joukkovelkakirjalainat ja lainat	59,5 %	3,2
High yield -joukkovelkakirjalainat ja lainat	12,9 %	5,1
Omaisuuksivakuudelliset joukkovelkakirjalainat	0,0 %	0,0
Heikomman etuoikeuden lainat / Tier 2	2,0 %	7,2
Heikomman etuoikeuden lainat / Tier 1	6,9 %	8,4
Korkojohdannaiset	0,0 %	-
Vakuutuskirjalainat	0,0 %	0,0
Yhteensä	100,0 %	3,5

4.3 Valuuttakurssiriskit

Mandatum Lifen emoyhtiön ensivakuutuksista syntyvä laskuperustekorkoinen vastuuvelka muodostuu kokonaan euromääräisistä sitoumuksista. Tästä johtuen yhtiölle syntyy valuuttariskiä sijoitettaessa euroalueen ulkopuolelle. Mandatum Lifen valuuttastrategia perustuu

aktiiviseen valuuttaposition hallintaan. Toiminnan tavoitteena on sijoituspolitiikan limiittien puitteissa saavuttaa tuottoa suhteessa tilanteeseen, jossa valuuttakurssiriski on täysin suojattu. Taulukossa 4-4 esitetään alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan sijoitusten ja vastuuvelan avoin valuuttaposition per 31.12.2016.

Taulukko 4-4 Alkuperäisen kannan ja eriytetyn kannan valuuttariski 31.12.2016

Alkuperäinen kanta, Milj. €	USD	JPY	GBP	SEK	NOK	CHF	DKK	Muut	Yhteensä
Vakuutustekninen vastuuvelka	0	0	0	-2	0	0	0	0	-2
Sijoitukset	1 722	1	164	61	9	172	13	112	2 253
Johdannaiset	-1 314	0	-162	58	91	-172	-13	-43	-1 555
Nettopositio, yhteensä	408	1	3	116	100	-1	-1	70	696

Eriytetty kanta, Milj. €	USD	JPY	GBP	SEK	NOK	CHF	DKK	Muut	Yhteensä
Vakuutustekninen vastuuvelka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sijoitukset	313	22	16	0	4	14	0	0	369
Johdannaiset	-229	-21	-18	19	19	-16	0	0	-246
Nettopositio, yhteensä	84	1	-2	19	22	-2	0	0	123

4.4 Muut markkinariskit

Korko-, osake- ja valuuttakurssiriskien lisäksi Mandatum Lifen sijoitusomaisuuteen liittyy kiinteistö-, pääomarahasto-, biometrisista ja muista vaihtoehtoisajoituksista (other alternative investments) nousevat riskit. Mandatum Lifen sijoituspolitiikassa on määritetty maksimipainot tämän tyyppisille sijoituksille. Vuoden 2016 lopussa näiden sijoitusten yhteenlaskettu osuus alkuperäisen kannan sijoitusomaisuudesta oli 15 prosenttia (16) ja eriytetyn kannan omaisuudesta 7 prosenttia (8).

Ulkopuoliset omaisuudenhoitajat hoitavat pääomarahastosijoituksia sekä sijoituksia vaihtoehtoisajoituksiin. Pääomarahastosalkku on hajautettu rahastojen tyyppiin ja maantieteellisen alueen mukaan. Vaihtoehtoisajoitukset sisältävät sekä suoria sijoituksia yksittäisiin rahastoihin että sijoituksia rahastojen rahastoihin, jotta saavutetaan riittävä hajautus rahastojen ja sijoitustapojen välillä.

Sampo-konsernin Kiinteistöyksikkö vastaa Mandatum Lifen kiinteistöajoitustoiminnasta. Kiinteistöjoitukseen kuuluu suoria ja epäsuoria sijoituksia, kuten kiinteistörahastoja, kiinteistöyhtiöiden osakkeita ja velkainstrumentteja päätetyn allokaation mukaisesti. Kiinteistöjoit-

tustoiminnan riskejä rajoitetaan hajauttamalla sijoitukset sekä alueellisesti että kiinteistötyypeittäin.

4.5 Sijoitustoiminnan riskikeskittymät

Mandatum Lifen sijoituspolitiikassa on määritelty rajat sijoituksille yksittäisiin yhtiöihin. Rajoja asetettaessa otetaan huomioon ensisijaisesti oma arvio sijoituskohteen luottoriskillisyydestä ja vastaava sitoutuvan pääoman määrä. Myös sijoituskohteesta saatavilla oleva julkinen informaatio, kuten luottoluokitukset, vaikuttavat limiittirakenteeseen. Riskikeskittymiä seurataan säännöllisesti. Taulukossa 4–5 on kuvattuna markkina- ja luottoriskien keskittymät koko sijoitusomaisuudessa yksittäisten vastapuolten osalta omaisuuslajeittain.

Taulukossa 4–6 näytetään vielä erikseen kymmenen suurinta sijoitusta listattuihin osakkeisiin ja näiden osuus kaikista suorista listatuista osakesijoituksista. Suorien kotimaisten osakesijoitusten lisäksi yhtiö sijoittaa ulkomaisiin osakkeisiin pääasiassa sijoitusrahastojen ja ETF-rahastojen kautta. Lisäksi taulukossa 4–7 on eritelty keskittymät korkeamman riskin (high yield) ja luottoluokittelemattomiin joukkovelkakirjalainoihin.

Taulukko 4–5 Suurimmat keskittymät yksittäisten vastapuolten osalta omaisuuslajeittain 31.12.2016

Milj. €	Käypä arvo yhteensä, milj. €	% sijoitusomaisuudesta	Kassavarat ja lyhytaikaiset korkosijoitukset	Pitkäaikaiset korkosijoitukset yhteensä	Pitkäaikaiset korkosijoitukset: Valtioiden takaamat	Pitkäaikaiset korkosijoitukset: Katetut joukkolainat	Pitkäaikaiset korkosijoitukset: Seniorivelka	Pitkäaikaiset korkosijoitukset: Tier 1 ja Tier 2	Osakesijoitukset	Vakuudeton johdannaisten vastapuoliriski
Danske Bank	371	6	280	83	0	0	61	22	0	9
Skandinaviska Enskilda Banken	303	5	157	145	0	0	94	51	0	2
BNP Paribas	277	4	242	35	0	0	24	10	0	0
Nordea Bank	249	4	177	61	0	29	25	7	0	11
DnB	137	2	0	137	0	28	83	26	0	0
Amer Sports Oyj	96	1	0	0	0	0	0	0	96	0
UPM-Kymmenen Oyj	93	1	0	7	0	0	7	0	86	0
Swedbank	75	1	0	75	0	33	32	10	0	0
Vattenfall	69	1	0	69	0	0	0	69	0	0
Svenska Handelsbanken	54	1	0	54	0	24	20	10	0	0
10 suurinta keskittymää yhteensä	1 725	26	856	665	0	114	346	205	182	22
Muut vastapuolet	4 884	74								
Sijoitusomaisuus yhteensä	6 609	100								

Taulukko 4–6 Kymmenen suurinta osakesijoituskeskittymää 31.12.2016

10 suurinta osakesijoitusta	Käypä arvo yhteensä, milj. €	% kaikista suorista listatuista osakesijoituksista
Amer Sports Oyj	96	10
UPM-Kymmene Oyj	86	9
Comptel Oyj	49	5
Lassila & Tikanoja Oyj	44	5
Tikkurila Oyj	30	3
Metso Oyj	30	3
Asiakastieto Group Oyj	27	3
Vaisala Oyj	26	3
Caverion Oyj	23	2
Nokian Renkaat Oyj	21	2
10 suurinta keskittymää yhteensä	432	47
Muut suorat listatut osakesijoitukset	490	53
Suorat listatut osakesijoitukset yhteensä	922	100

Taulukko 4–7 Kymmenen suurinta high yield sekä luottoluokittelemattomia korkosijoituskeskittymää 31.12.2016

Suurimmat suorat sijoitukset high yield ja luottoluokittelemattomiin korkoinstrumentteihin	Luokitus	Markkinaarvo yhteensä, milj. €	% kaikista suorista korkosijoituksista
Eksportfinans	BB-	49	1
YIT Oyj	NR	45	1
Sponda Oyj	NR	39	1
Teollisuuden Voima Oyj	BB+	28	1
Uponor Oyj	NR	22	1
Sanoma Oyj	NR	21	1
Platform Speciality	B	19	0
Navico Holding	NR	19	0
Acta Holding	NR	17	0
Capsugel Finance	B+	17	0
10 suurinta keskittymää yhteensä		275	7
Muut suorat korkosijoitukset		3 555	93
Suorat korkosijoitukset yhteensä		3 830	100

5. Luottoriskit

Luottoriskit liittyvät mahdollisiin tappioihin tai taloudellisen aseman heikentymiseen, jotka johtuvat arvopapereiden liikkeeseenlaskijoiden, johdannaissopimusten vastapuolten tai muiden velallisten luottokelpoisuudessa tapahtuvista muutoksista. Luottoriskiä aiheutuu sekä sijoituksista että vakuutus- ja jälleenvakuutus sopimuksista.

Mandatum Lifen luottoriskit voivat realisoitua markkina-arvon alentumisena luottomarginaalien muuttuessa epäedullisesti (spread-riski) tai luottotappioiden, mikäli velkainstrumentin liikkeeseenlaskija tai johdannaissopimusten tai jälleenvakuutus sopimusten vastapuoli ei pysty täyttämään taloudellisia velvoitteitaan (luottotappioriski). Nykyisellä sijoitusomaisuudella luottoriskien rooli on merkittävä niin riskiaseman kuin riskienhallinnankäytäntöjenkin osalta.

Sijoitusomaisuuteen liittyvien luottoriskien lisäksi luottoriskiä aiheutuu jälleenvakuutus sopimuksista. Nämä luottoriskit syntyvät osittain jälleenvakuuttajilta olevista saamisista ja osittain jälleenvakuutetusta vastuuvelan osasta. Mandatum Lifen osalta jälleenvakuuttajiin liittyvät luottoriskit ovat sijoituksiin liittyvän luottoriskin rinnalla vähäisiä.

Mandatum Lifen sijoitusomaisuuden merkittävien toimialakeskittymä ovat sijoitukset rahoitustoimialan korkoinstrumentteihin.

5.1 Luottoriskien hallinta

Suorien velkasijoitusten valinta perustuu ensisijaisesti yksittäisten joukkovelkakirjojen valitsemiseen ja toissijaisesti ylhäältä alas johdet-

tuun allokointiin. Tämä sijoitustyylillä saattaa johtaa tilanteisiin, joissa sijoitussalkku ei ole täysin rahoitusteorian mukaisesti hajautettu, mutta sisältää perusteellisesti riski-tuotto-suhteeseen keskittyneen analysoituja sijoituksia. Seuraavia seikkoja pidetään kriittisinä menestystekijöinä velkasijoitusten valinnassa:

- 1) Mahdolliset sijoitukset tulee ymmärtää täysin. Liikkeeseenlaskijan tai vastapuolen luottokelpoisuus arvioidaan yhdessä instrumentteihin liittyvien vakuuksien ja muiden rakenteellisten yksityiskohtien kanssa. Vaikka ulkopuolisia luottoluokituslaitosten antamia luottoluokituksia käytetään sisäisen arvioinnin tukena, sisäisesti tehdyt arviot ovat aina tärkeimpiä päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Analyysien tekemisessä tarvittavaa osaamista ja resursseja on kehitetty sijoitusyksikössä jatkuvasti viime vuosien aikana.
- 2) Kun yksittäisen instrumentin ominaisuudet ymmärretään ja instrumenttiin liittyvän tuottopotentialin ja riskien katsotaan olevan tasapainossa, sijoitustransaktio tulee olla toteutettavissa lyhyellä varoitusaikalla instrumenttityypistä riippumatta. Tämä luo painetta luottolimiittirakenteisiin ja toimintatapoihin, joiden tulee olla samanaikaisesti (i) tarpeeksi joustavia nopean päätöksenteon mahdollistamiseksi instrumenttityypistä riippumatta, (ii) hyvin rakennettuja, jotta voidaan varmistua siitä, että sijoitusvaihtoehtojen arviointi suoritetaan huolellisesti huomioiden sijoitustyypille ominaiset piirteet ja riskit, ja (iii) näiden tulee rajoittaa yksittäisiä yhtiöitä koskevi-

Taulukko 5-1 Luottoriskipositio omaisuuslajeittain, toimialasektoreittain ja luottoluokittain 31.12.2016

Milj. €	AAA	AA+ – AA-	A+ – A-	BBB+ – BBB-	BB+ – C	D	Luokittele- maton	Korko- sijoitukset yhteensä	Listatut osakeet	Muut	Vasta- puoliriski Yhteensä	Muutos 31.12.2015	
Perusteellisuus	0	0	0	2	81	0	35	118	151	0	0	269	-43
Pääomahyödykkeet	0	10	39	7	5	0	69	129	143	0	0	272	-34
Kulutustavarat	0	49	135	87	46	0	10	327	258	0	0	584	8
Energia	0	33	19	0	14	0	8	74	6	0	0	80	-35
Rahoitus	0	682	962	316	51	0	0	2 012	27	1	22	2 062	161
Valtiot	18	0	0	0	0	0	0	18	0	0	0	18	-12
Valtioiden takaamat jvk- lainat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Terveys- ja eläinhuolto	0	15	24	4	45	0	51	139	50	0	0	189	-19
Vakuutus	0	0	1	49	0	0	6	56	3	20	0	78	24
Media	0	0	9	0	12	0	21	42	0	0	0	42	-17
Pakkaus	0	0	0	0	61	0	7	68	1	0	0	68	-17
Julkisen sektori, muut	0	27	44	0	0	0	0	70	0	0	0	70	2
Kiinteistöala	0	0	0	26	0	0	55	81	0	230	0	311	-16
Palvelut	0	0	0	26	66	0	58	151	80	0	0	231	1
Teknologia ja elektroniikka	4	6	15	30	7	0	20	81	151	0	0	232	47
Telekommunikaatio	0	0	7	16	40	0	16	79	29	0	0	108	13
Liikenne	0	0	0	2	12	0	5	20	24	0	0	44	9
Yhdyskuntapalvelut	0	2	1	140	23	0	0	166	0	0	0	166	2
Muut	0	0	0	0	19	0	2	21	0	58	0	79	-3
Arvopaperistetut joukko- velkakirjat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vakuudelliset joukkovel- kakirjat	154	12	0	11	0	0	0	178	0	0	0	178	-20
Sijoitusrahastot	0	0	0	0	0	0	108	108	816	598	0	1 521	-117
Vastapuolilyhteisö	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5
Yhteensä	177	836	1 256	716	483	0	471	3 938	1 737	907	27	6 609	-61
Muutos 31.12.2015	-31	103	56	187	-319	0	-3	-7	5	-85	25	-61	

Milj. €	KIRJANPITOARVO				KASSAVIRTA						
	Arvo yhteensä	Ilman sopimuksellista eräpäivää	Sopimukseen perustuva maturiteetti		2017	2018	2019	2020	2021	2022–2031	2032–
Rahoitusvarat	6 398	3 191	3 208		601	628	383	863	331	574	14
joista koronvaihotosopimuksia	1	0	1		0	0	0	0	0	0	0
Rahoitusvelat	142	0	142		-15	-4	-5	-5	-5	-60	-215
joista koronvaihotosopimuksia	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0
Vakuutustekninen vastuuvélka	4 291		4 291		-429	-397	-368	-342	-316	-2 212	-1 734

en riskien enimmäismäärä siten, että se on tasapainossa riskinottohalukkuuden kanssa. Viime vuosien aikana luottolimiittirakenteet ja -toimintatavat ovat olleet erityisesti huomion kohteena yhtiöiden sijoituspolitiikkoja kehitettäessä.

- 3) Yksittäisiä yhtiöitä ja tuotteita koskevia luottoriskien kokonaismääriä seurataan säännöllisesti ei-toivottujen keskittymien tunnistamiseksi. Luottoriskiasemat raportoidaan säännöllisesti tasehallintakomitealle ja hallitukselle esimerkiksi toimialoitain ja omaisuuslajeittain ja korkosijoitusten osalta luottoluokitusluokittain. Myös yksittäisten liikkeeseenlaskijoiden ja vastapuolien luottoluokituksia seurataan jatkuvasti.

Johdannaissopimusten vastapuoliriskin hallitsemiseksi ja pienentämiseksi yhtiössä käytetään kahdenvälisiä ISDA- ja CSA-sopimuksia.

6. Likviditeettiriski

Likviditeettiriski on riski siitä, ettei Mandatum Life pystyisi realisoimaan sijoituksiaan tai muita omaisuuseriään pystyäkseen suoriuttamaan maksuvelvoitteista niiden erääntyessä.

Suhteellisen pieni osa henkivakuutusvastuista on takaisinostettavissa, mikä tekee mahdolliseksi antaa luotettavia, lyhyen aikavälin korvausennusteita. Tämän lisäksi varat ovat likvidejä, joten likviditeettiriski ei ole nykyisellään Mandatum Lifin osalta merkittävä.

7. Vakuutusriskit

Henkivakuutustoiminnan vakuutusriskit sisältävät biometriset riskit, vastuuvélan diskonttaus korkoon liittyvän riskin sekä muut henkivakuutustoiminnan riskit kuten keskeytysriskin, takaisinostoriskin ja kustannusriskin. Tässä osiossa käsitellään näiden henkivakuutustoiminnan riskien kehitystä vuonna 2016. Lisäksi osiossa esitellään henkivakuutustoiminnan riskienhallintaperiaatteet.

Mandatum Life vastaanotti Suomi-yhtiöstä sen laskuperustekorollisen ryhmäläkekannan vuonna 2014. Vastaanotetun kannan erityispiirteistä johtuen kyseinen ryhmäläkekanta ja siihen liittyvä varal-

isuus on eriytetty (eriytetty ryhmäläkekanta tai eriytetty omaisuus) Mandatum Lifin muusta taseesta. Eriytetyllä ryhmäläkekannalla on omat voitonjakoa koskevat säännökset, sijoituspolitiikka ja tasehallintakomitea. Laskuperustekorollisista veloista, jotka eivät ole osa eriytettyyn ryhmäläkekantaan liittyviä velkoja, käytetään tässä riskienhallintaliitteessä nimeä alkuperäiset laskuperustekorolliset velat.

7.1 Biometriset riskit

Henkivakuutustoiminnan biometriset riskit syntyvät pääasiassa siitä, että vakuutetuille tulisi korvattavaksi enemmän kuolemantapausta, työkyvyttömyys- tai sairauskulukorvauksia tai että eläkevakuutuksissa eläkkeitä tulisi maksamaan vakuutetuille pidempään (pitkäikäisyysriski) kuin yhtiö ennakoivasti vakuutetuille hinnoitteluhetkellä. Tapauksia, joissa yksittäinen voimakkaasti vaikuttava tapahtuma tai tapahtumasarja aiheuttaa merkittävän eron toteutuneiden korvausten ja odotettujen maksujen välillä, kutsutaan katastrofiriskiksi.

Sopimusten pitkäkestoisuus ja se, että Mandatum Lifin oikeus muuttaa vakuutusehtoja ja -maksuja on rajoitettu, kasvattaa biometrisiä riskejä. Mikäli vakuutusmaksut osoittautuvat riittämättömiksi, eivätkä ne ole muutettavissa, vastuuvélkaa täydennetään odotettavissa olevaa tappiota vastaavalla määrällä.

Taulukossa 7–1 esitetään Mandatum Lifin Suomen toiminnan ensivakuutuksen riskiliikkeen tulos. Toteutuneen korvausmenon suhde laskuperusteiden mukaiseen korvausmenoon oli 79 prosenttia vuonna 2016 (72). Taulukosta voi myös arvioida riskiliikkeen herkkyyttä. Esimerkiksi henkivakuutuksen osalta kuolevuuden kaksinkertaistuminen nostaisi maksetut korvaukset 12 miljoonasta eurosta 24 miljoonaa euroon.

Pitkäikäisyysriski on Mandatum Lifin biometrisistä riskeistä merkittävin. Laskuperustekorollinen ryhmäläkekanta muodostaa suurimman osan pitkäikäisyysriskistä. Laskuperustekorolliset ryhmäläkkeet ovat olleet uusilta jäseniltä pääosin suljettuja useiden vuosien ajan ja tämän vuoksi jäsenten keski-ikä on suhteellisen korkea, eriytetyn ryhmäläkekannan osalta noin 68 vuotta ja muun kannan osalta noin 69 vuotta. Sijoitussidonnaisten ryhmäläkkeiden ja yksilöllisten elä-

Taulukko 7–1 Mandatum Life emoyhtiön omalla vastuulla olevan liikkeen korvaussuhteita 2016 ja 2015

Milj. €	2016			2015		
	Riskitulo	Korvausmenot	Korvaussuhde	Riskitulo	Korvausmenot	Korvaussuhde
Henkivakuutus	43,2	21,2	49 %	42,4	20,1	47 %
Kuolevuus	24,8	11,8	48 %	24,0	9,7	40 %
Sairastavuus ja työkyvyttömyys	18,4	9,4	51 %	18,4	10,4	57 %
Eläkevakuutus	80,8	76,2	94 %	68,1	59,9	88 %
Yksilöllinen eläke	12,0	12,8	107 %	11,6	12,3	106 %
Ryhmäläke	68,8	63,4	92 %	56,5	47,6	84 %
Kuolevuus (pitkäikäisyys)	63,9	61,0	95 %	48,9	43,2	88 %
Työkyvyttömyys	4,9	2,4	49 %	7,6	4,4	58 %
Mandatum Life	124,0	97,4	79 %	110,5	80,0	72 %

kevakuutusten kannassa pitkäikäisyysriski ei ole niin merkittävä, sillä vakuutukset ovat pääsääntöisesti määräaikaista ja niihin liittyvät henkivakuutukset kompensoivat pitkäikäisyysriskin.

Pitkäikäisyysriskin osalta vuotuista riskiliikkeen tulosta ja kuolleisuustrendiä analysoidaan säännöllisesti. Eriytetyn ryhmäeläkekannan osalta vastuuvelan laskennassa käytettyä elinajan odotetta tarkistettiin vuonna 2014 ja muun ryhmäeläkekannan osalta vuosina 2002 ja 2007. Yhteensä muutokset kasvattivat vuoden 2016 vastuuvelkaa 105 miljoonalla eurolla (106), sisältäen eriytetyn ryhmäeläkekannan 87 miljoonan euron kuolevuustäydennyksen. Näiden muutosten jälkeen ryhmäeläkkeen kumulatiivinen kuolleisuus on ollut ylijäämäinen. Vuoden 2016 pitkäikäisyyden riskiliike oli ryhmäeläkkeen osalta 2,9 miljoonaa euroa (5,7).

Henkivakuutuksen kuolevuusliike on voitollista. Merkittävimpänä kuolevuusliikkeen heikkenemiseen vaikuttavana riskinä nähdään mahdollinen pandemia.

Muiden biometrinen riskien osalta riskiliike on ollut kokonaisuutena voitollista, vaikka eri riskien välillä on voimakasta vaihtelua. Työkyvyttömyys- ja sairauskuluvakuutuksissa riskiä pienentää pitkällä aikavälillä se, että yhtiöllä on oikeus korottaa vakuutusmaksuja olemassa

olevien sopimusten osalta, mikäli vakuutuskorvausten määrässä tapahtuu epäsuotuisaa kehitystä.

Mandatum Lifen vakuutuskanta on suhteellisen hyvin hajautunut, eikä sisällä merkittäviä riskikeskittymiä. Yhtiön ottamalla katastrofijälleenvakuutuksella pienennetään mahdollisten riskikeskittymien merkitystä entisestään.

Edellä mainittujen biometrinen riskien lisäksi Mandatum Life altistuu vakuutus sopimustensa kautta myös vastuuvelan diskonttaus-korkoon liittyvälle riskille, keskeytysriskille sekä takaisinostoriskille. Näitä riskejä on kuvattu seuraavissa kappaleissa.

7.2 Vastuuvelan diskonttaus korkoon liittyvä riski

Vastuuvelan diskonttaus korkoon liittyvä riski on merkittävin vastuuvelan riittävyteen vaikuttava riski. Sopimuksiin sisältyvä laskuperustekorko on päätetty koko sopimusajalle. Tämän johdosta markkinakorkojen ja odotettujen sijoitustuottojen laskiessa saatetaan joutua tilanteeseen, jossa vastuuvelkaa on täydennettävä.

Suurimmassa osassa alkuperäisistä laskuperustekorollisista sopimuksista taattu korko on 3,5 prosenttia. Suomessa ennen vuotta 1999 myydyissä yksilöllisissä vakuutuksissa laskuperustekorko on 4,5

Taulukko 7-2 Vastuuvelan muutoksen analyysi ennen jälleenvakuuttajien osuutta

Milj. €	Velka		Korvaukset	Kuormitustulo	Takuu- tuotot	Asiakas- hyvitykset	Muut	Velka 2016	Osuus %
	2015	Maksut							
Mandatum Life emoyhtiö									
Sijoitussidonnainen yhteensä	5 703	946	-553	-61	0	0	244	6 279	56 %
Yksilöllinen eläkevakuutus	1 248	66	-14	-14	0	0	27	1 313	12 %
Henkivakuutus	2 104	343	-186	-20	0	0	106	2 346	21 %
Kapitalisaatiosopimukset	1 779	472	-349	-20	0	0	95	1 977	18 %
Ryhmäeläkevakuutus	573	65	-4	-7	0	0	16	643	6 %
Laskuperustekorollinen ja muut yhteensä	4 996	146	-468	-37	138	5	24	4 804	43 %
Eriytetty ryhmäeläkekanta	1 196	9	-72	-2	24	4	-16	1 142	10 %
Laskuperustekorko 3,5 %	782	9	-72	-2	24	4	-30	715	6 %
Korkotäydennys (3,5 % → 0,50 %)	257	0	0	0	0	0	18	275	2 %
Tulevien lisäetujen vastuu	157	0	0	0	0	0	-5	153	1 %
Ryhmäeläkevakuutus	2 180	55	-209	-7	71	1	27	2 117	19 %
Laskuperustekorko 3,5 %	2 010	4	-187	-3	67	0	-7	1 885	17 %
Laskuperustekorko 2,5 %, 1,5 % tai 0,0 %	170	51	-22	-4	4	1	33	232	2 %
Yksilöllinen eläkevakuutus	973	12	-144	-6	36	0	27	899	8 %
Laskuperustekorko 4,5 %	770	10	-99	-4	31	0	-13	695	6 %
Laskuperustekorko 3,5 %	142	2	-28	-1	4	0	18	137	1 %
Laskuperustekorko 2,5 % tai 0,0 %	61	1	-17	0	1	0	22	67	1 %
Yksilöllinen henkivakuutus	197	32	-29	-10	6	0	-16	180	2 %
Laskuperustekorko 4,5 %	61	5	-7	-1	3	0	-2	58	1 %
Laskuperustekorko 3,5 %	93	10	-10	-3	3	0	-6	86	1 %
Laskuperustekorko 2,5 % tai 0,0 %	44	17	-12	-5	1	0	-8	35	0 %
Kapitalisaatiosopimukset	36	0	0	0	0	0	-8	28	0 %
Laskuperustekorko 3,5 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0 %
Laskuperustekorko 2,5 % tai 0,0 %	36	0	0	0	0	0	-8	28	0 %
Tulevien lisäetujen vastuu	0	0	0	0	0	0	0	0	0 %
Korkotäydennys	244	0	0	0	0	0	28	273	2 %
Kuolevuustäydennys	106	0	0	0	0	0	-1	105	1 %
Tuleva jälleenvakuutus	2	3	-1	0	0	0	-2	2	0 %
Muu velka	63	35	-13	-12	0	0	-14	59	1 %
Mandatum Life emoyhtiö yhteensä	10 699	1 092	-1 021	-98	138	5	268	11 083	98 %
Mandatum Life Insurance Baltic	173	30	-27	-3	1	0	4	178	2 %
Sijoitussidonnainen velka	155	26	-25	-2	0	0	6	161	1 %
Muu velka	18	3	-2	0	1	0	-2	17	0 %
Mandatum Life konserni yhteensä	10 873	1 122	-1 048	-101	138	5	272	11 261	100 %

prosenttia, joka on myös määräysten mukainen korkein sallittu diskonttauskorko. Näiden vakuutusten vastuuvelan diskonttauskorko on alennettu 3,5 prosenttiin. Tästä johtuen vastuuvelkaa on täydennetty 48 miljoonalla eurolla vuonna 2016 (55). Lisäksi 98 miljoonaa euroa on varattu vuoden 2017 osalta vastuuvelan laskuperustekorkovaatimuksen alentamiseksi 0,25 prosenttiin, 90 miljoonaa euroa on varattu vuoden 2018 osalta vastuuvelan laskuperustekorkovaatimuksen alentamiseksi 0,50 prosenttiin ja 37 miljoonaa euroa vuoden 2019 osalta vastuuvelan korkovaatimuksen alentamiseksi 2,25 prosenttiin. Kokonaisuutena Mandatum Life on täydentänyt alkuperäisen laskuperustekorkoisen vakuutuskannan vastuuvelkaa 273 miljoonan euron (244) suuruisella korkotäydennyksellä.

Eriytetyn ryhmäläkekannan vakuutus sopimusten laskuperustekorko on pääosin 3,5 prosenttia. Riskienhallinnan näkökulmasta tärkeämpää on se, että vastuuvelan diskonttauskorko on 0,50 prosenttia. Diskonttauskorkoa alennettiin 31.12.2016 0,75 prosentista 0,50 prosenttiin, mikä kasvatti vastuuvelan korkotäydennyksen 275 miljoonaa euroon (257). Tulevien lisätujen täydennyksellä on merkittävä rooli eriytetyn kannan riskienhallinnassa. Tämä täydennys on yhteensä 153 miljoonaa euroa, joka voidaan käyttää kattamaan mahdollisia sijoitustappioita tai rahoittamaan mahdollisia muutoksia eriytetyn vastuuvelan diskonttauskorossa.

Kuhunkin vakuutuslajiin ja laskuperustekorkoon liittyvät vastuuvelat on esitetty taulukossa 7–2. Taulukossa näkyy myös kunkin luokan vastuuvelan muutos vuonna 2016.

Sijoitussidonnaisiin sopimuksiin perustuva liiketoiminta on ollut Mandatum Lifen painopistealueena vuodesta 2001 alkaen. Siitä lähtien sijoitussidonnainen vastuuvelka on kasvanut ja keskimääräinen vastuuvelan vuosittainen kasvu on ollut 23 prosenttia. Liiketoiminnan luonteen vuoksi vuosittainen vaihtelu on suhteellisen suurta. Sijoitussidonnaisesta vastuuvelasta noin 3,0 miljardia euroa muodostuu Danske Bankin kautta myydyistä vakuutusista. Nämä, yhdessä noin 200 miljoonan euron laskuperustekorkoisen vastuuvelan kanssa, odotetaan siirtyvän Danske Bankille aikaisintaan 31.12.2017.

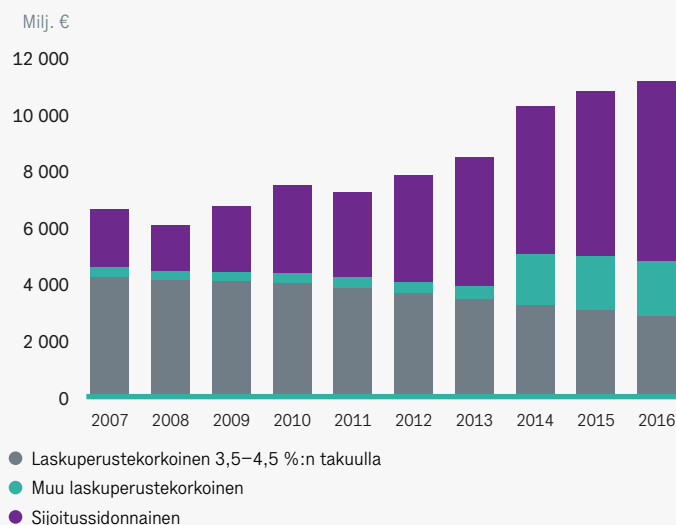
Alkuperäisen laskuperustekorollisen vastuuvelan trendi on ollut aleneva vuodesta 2005. Erityisesti ne vastuuvelan osat ovat pienentyneet, joissa laskuperustekorko on korkein eli 4,5 prosenttia tai 3,5 prosenttia. Korkeimpien laskuperustekorkojen omaavien vakuutuskantojen vastuuvelka aleni 214 miljoonaa euroa vuoden 2016 aikana. Kokonaisuutena yhtiön laskuperustekorollinen vastuuvelka aleni tehdyistä korkotäydennyksistä johtuen hieman vähemmän, eli 193 miljoonaa euroa ja oli 4 821 miljoonaa euroa (5 014). Mandatum Lifen vastuuvelan rakenteen ja määrän kehitystä on kuvattu kuvassa 7–3.

Laskuperustekorollisten vastuiden määrän laskevan trendin odotetaan jatkuvan. Korkeimmat laskuperustekorot omaavien vastuiden määrän odotetaan laskevan 2 861 miljoonasta eurosta noin 1 000 miljoonan euron tasolle Solvenssi II:n vastuuvelkaa koskevan siirtymäajan kuluessa vuoden 2031 loppuun mennessä. Laskuperustekorollisten vastuiden ennuste ilman uusmyyntiä on esitetty kuvassa 7–4. Laskuperustekorkoisen vastuuvelan duraatio on noin 9 vuotta.

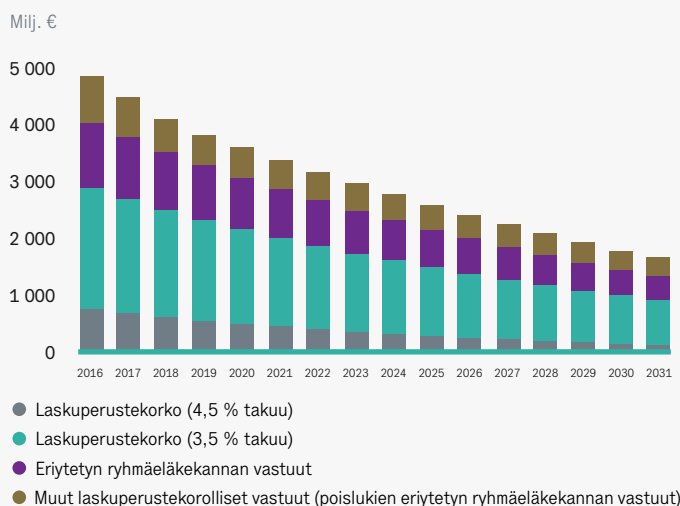
7.3 Muut vakuutusriskit

Muista riskeistä merkittävimpiä ovat vakuutuksenottajien käyttäytymiseen liittyvät epävarmuustekijät. Asiakkailta on oikeus lopettaa vakuutusmaksujen maksaminen (keskeytysriski), tai mahdollisuus lopettaa vakuutus sopimus enneaikaisesti (takaisinostoriski). Keskeytys- ja takaisinostomäärien pitäminen alhaisella tasolla on keskeinen menestystekijä erityisesti sijoitussidonnaisen liiketoiminnan kustannusliikkeen kannalta. Tasehallinnan riskien kannalta takaisinostoriski ja keskeytysriski ovat vähemmän merkittäviä, koska Mandatum Lifessa noin 90 prosenttia laskuperustekorollisesta vastuuvelasta muodostuu elä-

Kuva 7–3 Laskuperustekorollisen ja sijoitussidonnaisen vastuuvelan kehitys

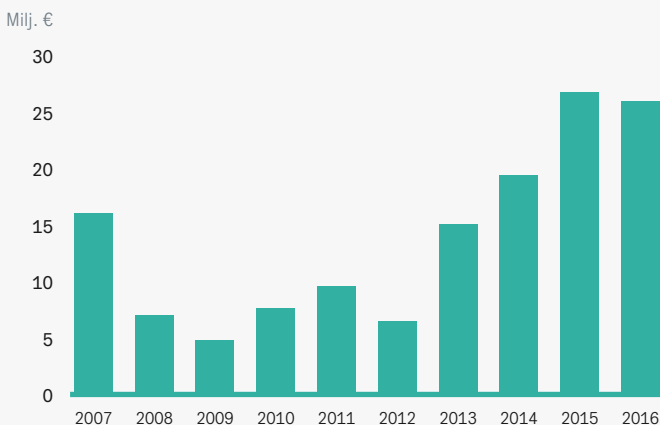
Kuva 7–4 Laskuperustekorollisen vastuuvelan ennuste 2015–2031 ilman tulevaa uusmyyntiä

kevakuutusista, joissa takaisinosto on mahdollinen ainoastaan poikkeustapauksissa. Tasehallinnan kannalta todellista takaisinostoriskiä on näin ollen vain laskuperustekorollisissa sijoitusvakuutusissa ja kapitalisaatiosopimuksissa, joiden vastuuvelan yhteismäärä on kuitenkin vain 5 prosenttia (208 miljoonaa euroa) koko laskuperustekorollisesta vastuuvelasta. Vastuuvelan täydennyksiä ei myöskään makseta takaisinoston yhteydessä, mikä osaltaan pienentää laskuperustekorkoiseen kantaan liittyvää takaisinostoriskiä.

Yhtiö on altistunut lisäksi kustannusriskeille, joka on riski siitä, että tulevat liikekulut ylittäisivät vakuutusten hinnoittelussa oletetun tason. Kustannusriskiä lisää se, että vakuutusten ehtoja ja vakuutusmaksuja ei useimmiten voida muuttaa vakuutuksen elinkaaren aikana. Keskeisenä haasteena on vakuutusten hoitamiseen liittyvien prosessien kustannusten sekä moninaiseen IT-arkkitehtuuriin liittyvien kustannusten pitäminen alhaisella tasolla yli vakuutusten sopimusajan. Vuonna 2016 Mandatum Life -konsernin kustannusliikkeen tulos oli 26,1 miljoonaa euroa (26,8). Mandatum Life ei jaksota vakuutusten hankintakuluja. Kuvassa 7–5 on esitetty Mandatum Life -konsernin kustannusliikkeen tulos vuosilta 2007–2016.

Kuva 7–5 Mandatum Life-konsernin kustannusliikkeen tulos vuosina 2007–2016

7.4 Vakuutusriskien hallinta ja valvonta

Henkivakuutuksien biometrisiä riskejä rajoitetaan huolellisella vastuuvallinnalla, riski- ja kustannusvastaavalla hinnoittelulla, asettamalla ylärajoja myönnettäville turville sekä jälleenvakuutuksella. Vakuutusriskien komitea on vastuussa vastuuvallintapolitiikan ylläpitämisestä ja vastuuvallinta- ja korvausprosessin toimivuuden valvonnasta.

Vakuutusriskeihin liittyvä vastuuvallinta on osa Mandatum Lifen päivittäistä toimintaa. Mandatum Lifen vastuuvallintapolitiikassa (Underwriting Policy) on määritetty periaatteet riskin valinnalle ja limitit vakuutettaville summille. Hallitus hyväksyy vastuuvallintapolitiikan, vakuutusosipusten hinnoittelun ja vastuuvallinnan laskennan keskeisimmät periaatteet.

Jälleenvakuutuksella rajoitetaan erityisesti yksittäisiä kuolevuus- ja pysyvän työkyvyttömyyden riskejä. Hallitus päättää vuosittain suurimmista omalla vastuulla pidettävistä korvausmääristä. Mandatum Lifessa tämä määrä on 1,5 miljoonaa euroa vakuutettua kohden. Mahdollisten katastrofien vaikutusten pienentämiseksi Mandatum Lifella on käytössä katastrofisuoja.

Riskiliikkeen tulosta seurataan tiiviisti ja maksutason riittävyttä arvioidaan vähintään vuosittain perusteellisesti. Yhtiö mittaa riskinvalinnan tehokkuutta ja hinnoittelun riittävyttä keräämällä tietoa toteutuneesta korvausmenosta kultakin tuote- ja riskialueelta. Toteutunutta korvausmenoa verrataan vakuutusmaksuja asettaessa oletettuihin ennusteisiin kunkin eri riskiturvan osalta.

Vastuuvallina analysoidaan ja mahdollisia täydennystarpeita arvioidaan säännöllisesti. Vastuuvallintaan liittyviä keskeisimpiä oletuksia tarkistetaan vuosittain. Vastuiden riittävyttä testataan neljännesvuosittain. Näihin vastuuvallinnan ja riskiliikkeen analyyseihin perustuen asetetaan hinnat uusille vakuutus sopimuksille sekä päivitetään vastuuvallintapolitiikka ja vastuuvallinnan laskennassa käytetyt oletukset. Mandatum Lifen hallitus arvioi ja hyväksyy vuosittain vakuutusten hinnoittelun, jälleenvakuuttamista koskevat periaatteet sekä vastuuvallinnan määrätymisperiaatteet.

8. Operatiiviset riskit

Operatiivisella riskillä tarkoitetaan tappion riskiä, joka aiheutuu puutteellisista tai epäonnistuneista prosesseista tai järjestelmistä, ihmisistä ja järjestelmistä tai ulkoisista tapahtumista. Tämä määritelmä sisältää juridiset riskit, mutta ei sisällä strategisista päätöksistä johtuvia riskejä. Riskit voivat realisoitua seuraavien tapahtumien johdosta:

- sisäiset rikkomukset;
- ulkoiset rikkomukset;
- riittämätön henkilöstöjohtaminen;
- puutteellisuudet toimintaperiaatteissa asiakkaita, tuotteita tai liiketoimintoja koskien;

- fyysisen omaisuuden vahingot;
- toimintojen keskeytyminen ja järjestelmähäiriöt; sekä
- virheet toimintaprosesseissa.

Operatiivinen riski voi toteutua lisäkustannuksina, aiheutettujen vahinkojen korvauksina, säännösten ja määräysten rikkomisena, maineen menetyksenä, riskiasemaan liittyvän väärän informaation antamisena ja siitä seuraavina tappioina sekä liiketoimintojen keskeytymisenä.

8.1 Operatiivisten riskien hallinnan tavoite ja organisointi

Operatiivisten riskien hallinnan tavoite Mandatum Lifessa on tunnistaa riskit etukäteen, hallita riskejä tehokkaasti ja pyrkiä etukäteen minimoimaan mahdollisten realisoituvien riskien vaikutusta kustannustehokkaalla tavalla. Liiketoimintayksiköt ovat vastuussa omien operatiivisten riskiensä tunnistamisesta, arvioinnista ja hallinnasta sekä riittävän sisäisen valvonnan järjestämisestä. Operatiivisten riskien komitea valvoo ja koordinoi operatiivisten riskien hallintaan liittyviä keskeisiä asioita Mandatum Lifessa, kuten toimintaohjeita ja suosituksia. Komitea varmistaa, että liiketoiminta-alueiden riskit on tunnistettu ja että ne ovat järjestäneet sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan riittävällä tavalla. Komitea käsittelee myös operatiivisten riskien hallinnan toimintaohjeista mahdollisesti tehdyt poikkeamat ja seuraa operatiivisten riskien itsearvioinneissa tunnistettuja riskejä sekä toteutuneita riskitapahtumia. Merkittävät havainnot operatiivisista riskeistä raportoidaan riskienhallintakomitealle ja hallitukselle.

8.2 Operatiivisten riskien tunnistaminen ja hallinta

Operatiivisia riskejä tunnistetaan Mandatum Lifessa useiden eri lähteiden ja menetelmien avulla:

- *Itsearviointi*: Keskeisten operatiivisten riskien sekä niiden todennäköisyyksien ja mahdollisten vaikutusten kartoitus ja arviointi toteutetaan vuotuisen itsearviointiprosessin avulla. Tässä yhteydessä arvioidaan myös näihin liittyvä sisäinen valvonta ja ohjeistuksen riittävyys.
- *Tapahtumien analyysi*: Operatiivisten riskien komitea kerää ja analysoi liiketoimintayksiköiden raportoimat toteutuneet operatiiviset riskit ja läheltä piti -tilanteet. Liiketoimintayksiköiden vastuulla on varmistaa, että toteutuneet operatiiviset riskit ja läheltä piti -tilanteet raportoidaan operatiivisten riskien komitealle.
- *Ulkoisen toimintaympäristön seuranta*: Osana vuosittaista strategia-prosessia tärkeimmät Mandatum Lifeen vaikuttavat trendit tunnistetaan. Myös muita ulkoisia tekijöitä seurataan jatkuvasti ja yhtiö reagoi niissä tapahtuviin muutoksiin mahdollisimman nopeasti (esimerkiksi muutokset verotuksessa tai lainsäädännössä).

Mandatum Lifen merkittävimpiä operatiivisten riskien itsearviointiprosessissa tunnistettuja riskejä ovat muun muassa seuraavat: ulkoisen toimintaympäristön ja sääntelyn muutokset, tietotekniikka ja erityisesti tietojärjestelmien vanheneminen, prosessien manuaaliset työvaiheet sekä vakuutusten väärinmyynti.

Operatiivisten riskien rajoittamiseksi Mandatum Lifessa on hyväksytty useita eri toimintaohjeita, kuten sisäisen valvonnan politiikka, compliance-politiikka, turvallisuusohjeita, jatkuvuussuunnitelma, hankinta- ja ulkoistamispolitiikka, asiakaspalautteen käsittelyohje sekä useita muita toimintaohjeita liittyen operatiivisiin toimintoihin. Eri toimintaohjeista tehtyjä poikkeamia seurataan liiketoimintayksiköissä riippumattomasti ja niistä raportoidaan compliance-johtajalle ja operatiivisten riskien komitealle.

Prosesseihin sisältyvän sisäisen valvonnan järjestelmän tavoitteena on estää ja havaita negatiivisia tapahtumia sekä minimoida näiden vaikutukset. Tämän lisäksi toteutuneet operatiiviset riskit tai läheltä piti-tilanteet analysoidaan ja raportoidaan operatiivisten riskien komitealle.

Konsernin laaja tuloslaskelma

Milj. €	Liite	1-12/2016	1-12/2015
Vakuutusmaksutulo	1	1 115,7	1 144,1
Sijoitustoiminnan nettotuotot	2	634,4	632,0
Liiketoiminnan muut tuotot		22,8	17,7
Korvaukset	3	-967,1	-1 023,4
Vakuutus- ja sijoitussopimusvelkojen muutos	4	-465,4	-461,8
Henkilöstökulut	5	-46,2	-47,2
Liiketoiminnan muut kulut	6	-77,7	-74,4
Rahoituskulut	7	-6,8	-6,2
Osuus osakkuusyritysten voitoista/tappioista		0,0	0,0
Tilikauden voitto ennen veroja		209,6	180,8
Verot	19	-41,3	-36,3
Tilikauden voitto		168,3	144,5
Tilikauden muut laajan tuloksen erät	20-21		
Erät, jotka voidaan siirtää tulosvaikutteisiksi			
Varjolaskenta		-10,7	-10,5
Myytavissä olevat rahoitusvarat		93,0	43,0
Muihin laajan tuloksen eriin liittyvät verot		-18,6	-8,6
Muut laajan tuloksen erät, jotka voidaan siirtää tulosvaikutteisiksi yhteensä nettona verojen jälkeen		63,6	23,9
Tilikauden laaja tulos		232,0	168,4

Konsernitase

Milj. €	Liite	12/2016	12/2015
Varat			
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	8	4,4	4,6
Sijoituskiinteistöt	9	198,8	178,2
Aineettomat hyödykkeet	10	6,0	7,2
Sijoitukset osakkuusyrityksissä	11	0,0	0,0
Rahoitusvarat	12-16	5 459,2	6 038,9
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset	17	3 468,3	5 864,5
Saamiset jälleenvakuutus sopimuksista	24	3,0	2,6
Muut varat	22	162,3	126,6
Käteiset varat	23	682,3	482,5
Myytäväksi luokitellut varat	38	3 201,9	-
Varat yhteensä		13 186,2	12 705,2
Velat			
Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista	24	4 611,1	5 014,1
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	25	3 448,4	5 858,4
Rahoitusvelat	13, 26	111,0	133,4
Laskennalliset verovelat	18	180,9	154,4
Muut velat	28	147,7	166,8
Myytäväksi luokiteltuihin varoihin liittyvät velat	38	3 201,9	-
Velat yhteensä		11 700,9	11 327,1
Oma pääoma			
Oma pääoma	30		
Osakepääoma		40,4	40,4
Rahastot		724,8	661,1
Kertyneet voittovarot		720,1	676,6
Emoyhtiön omistajien osuus		1 485,3	1 378,1
Määräysvallattomien osuus		0,0	0,0
Oma pääoma yhteensä		1 485,3	1 378,1
Oma pääoma ja velat yhteensä		13 186,2	12 705,2

Laskelma oman pääoman muutoksista

Milj. €	Osake- pääoma	Ylikurssi- rahasto	Vararahasto	Voittovarot	Muuntoerot	Myytävässä olevat rahoitus- varat*)	Myytävässä olevat rahoitus- varat**) IFRS 4.30	Yht.
Oma pääoma 1.1.2015	40,4	98,9	30,1	632,3	-0,2	508,2	-	1 309,7
Muutokset omassa pääomassa								
Siirrot oman pääoman erien välillä								0,0
Osingonjako				-100,0				-100,0
Kauden laaja tulos				144,5	0,0	34,4	-10,5	178,9
Oma pääoma 31.12.2015	40,4	98,9	30,1	676,8	-0,2	542,6	-10,5	1 378,1
Muutokset omassa pääomassa								
Osingonjako				-125,0				-125,0
Kauden laaja tulos				168,3	0,0	74,4	-10,7	232,0
Oma pääoma 31.12.2016	40,4	98,9	30,1	720,3	-0,2	617,0	-21,2	1 485,3

*) Myytävissä olevista rahoitusvaroista on kirjattu omaan pääomaan kauden arvostusta 198,8 (301,7) milj. euroa. Kauden tulokseen on siirretty 93 (32,5) milj. euroa.

**) Varjolaskennan mukainen eriytetyn vakuutuslaskennan vakuutustenhoidon osuus.

Muuntoeroihin ja myytävissä oleviin rahoitusvaroihin sisältyvät määrät ovat laajaan tulokseen kirjattuja verovaikutuksella huomioituja eriä.

Konsernin rahavirtalaskelma

Milj. €	2016	2015
Liiketoiminnan rahavirta		
Voitto ennen veroja	209,6	180,8
Oikaisut:		
Poistot	5,6	5,6
Realisoitumattomat arvostusvoitot ja -tappiot	-206,4	-150,7
Sijoitusten myyntivoitot ja -tappiot	-84,3	-249,0
Vakuutus- ja sijoitussopimusvelkojen muutokset	388,5	495,5
Muut oikaisut	33,9	28,4
Oikaisut yhteensä	137,4	129,7
Liiketoiminnan varojen lisäys (+) tai vähennys (-)		
Sijoitukset*)	80,3	-531,0
Muut varat	-4,1	39,3
Yhteensä	76,1	-491,7
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)		
Rahoitusvelat	0,0	0,0
Muut velat	-8,3	-11,6
Maksetut korot ja tuloverot	-89,1	-81,3
Yhteensä	-97,4	-92,9
Liiketoiminnasta kertyneet nettorahavarat	325,7	-274,1
Investointien rahavirta		
Investoinnit tytä- ja osakkuusyhtiöosakkeisiin	0,0	0,3
Nettoinvestoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-0,8	-2,2
Investointeihin käytetyt nettorahavarat	-0,8	-1,9
Rahoitustoiminnan rahavirta		
Maksetut osingot	-125,0	-100,0
Rahoituksesta kertyneet nettorahavarat	-125,0	-100,0
Rahavirrat yhteensä	199,8	-376,0
Rahavarat tilikauden alussa	482,5	858,5
Rahavarat tilikauden lopussa	682,3	482,5
Rahavarojen nettomuutos	199,8	-376,0
Lisätietoa rahavirtalaskelmaan:		
Saadut korot	177,4	176,8
Maksetut korot	-46,3	-42,2
Saadut osingot	69,6	41,1

*) Sijoitukset sisältävät sijoituskiinteistöt, rahoitusvarat sekä sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset.

Rahavirtalaskelman erät eivät ole suoraan johdettavissa taseista mm. valuuttakurssien muutosten takia.

Tilikauden rahavarat sisältävät kassan 682,3 milj. euroa (378,5) sekä edellisvuonna muut lyhytaikaiset talletukset (enintään 3 kk) 104 milj. euroa.

Yhteenvedo merkittävistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista

Mandatum Lifen konsernitiilinpäätös vuodelta 2016 on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, "IFRSs") mukaisesti. Tilinpäätöstä laadittaessa Mandatum Life on soveltanut kaikkia liiketoimintaansa liittyviä 31.12.2016 voimassa olleita ja EU:n komission hyväksymiä standardeja ja tulkintoja.

Kuluneella tilikaudella käyttöönotetuilla standardeilla tai vuosittaisilla lisäyksillä standardeihin ei ollut merkittävää vaikutusta konsernin tilinpäätökseen.

Konsernitiilinpäätöksen liitetietojen laadinnassa on otettu huomioon myös suomalainen kirjanpito- ja yhteisölaainsäädäntö sekä viranomaiskäytännöt. Osa riskeistä vaadittavista liitetiedoista on esitetty Riskienhallinta-osiossa.

Tilinpäätöksen arvostamisperusta on alkuperäinen hankintameno lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, myytävissä olevia rahoitusvaroja, suojauskohteita käyvän arvon suojauksessa sekä oman pääoman ehtoisina instrumentteina suoritettavia osakeperusteisia maksuja, jotka arvostetaan käypään arvoon.

Konsernitiilinpäätös esitetään euroina pyöristettynä lähimpään miljoonaan yhden desimaalin tarkkuudella, ellei toisin ole mainittu.

Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiön hallitus hyväksyi tilinpäätöksen julkaistavaksi 7. helmikuuta 2017.

Konsernitiilinpäätös

Tytäryhtiöt

Konsernitiilinpäätös sisältää emoyhtiö Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiön ja sen tytäryhtiöiden tilinpäätökset. Tytäryhtiöinä käsitellään yhtiöt, joissa konsernilla on määräysvalta. Määräysvalta toteutuu, kun konsernilla on yli puolet äänivallasta tai sillä on muutoin määräysvalta määrätä yrityksen talouden ja liiketoiminnan periaatteista hyödyn saamiseksi sen toiminnasta. Hankitut yritykset yhdistellään tytäryhtiöinä siitä päivästä lähtien, kun konserni on saanut määräysvallan ja luovutetut tytäryhtiöt siihen päivään saakka, kun määräysvalta lakkaa.

Tytäryhtiöiden hankinnat käsitellään hankintamenomenetelmällä. Hankintameno kohdistetaan hankinnan kohteen yksilöitävissä oleville varoille, veloille ja ehdollisille veloille, jotka arvostetaan hankinta-ajankohdan käypään arvoon. Mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien suhteellista osuutta hankitun tytäryhtiön nettovarallisuudesta. Hankekohtaisesti valitulla käsittelytavalla on vaikutusta sekä kirjattavaan vähemmistöosuuden että liikearvon määrään. Määrä, jolla maksettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus sekä mahdollisesti aiemmin omistettu osuus yhteen lasketuina ylittävät konsernin osuuden hankitun yhtiön nettovarallisuuden käyvästä arvosta, kirjataan liikearvoksi.

Konsernitiilinpäätös laaditaan soveltaen yhtenäisiä laadintaperiaatteita samankaltaisissa olosuhteissa toteutuviin samanlaisiin liiketoimiin ja muihin tapahtumiin. Konsernin sisäiset liiketapahtumat, saamiset ja velat sekä voitot ja tappiot eliminoidaan konsernitiilinpäätöstä laadittaessa.

Osakkuusyhtiöt

Osakkuusyhtiöinä käsitellään yhtiöt, joissa konsernilla on huomattava vaikutusvalta, mutta ei valtaa määrätä yrityksen talouden ja liiketoiminnan periaatteista. Jollei toisin osoiteta, huomattava vaikutusvalta

toteutuu, kun konserni omistaa 20–50 prosenttia sijoituskohteen äänivallasta. Sijoitukset osakkuusyhtiöihin käsitellään pääomaosuusmenetelmällä. Hankintahetkellä sijoitukset osakkuusyhtiöihin kirjataan hankintamenoon, jota oikaistaan hankinta-ajankohdan jälkeen tapahtuvalla muutoksella konsernin osuudessa osakkuusyhtiön voitosta (tappiosta) ja muilla muutoksilla, jotka on suoraan kirjattu osakkuusyhtiön omaan pääomaan. Mikäli konsernin osuus osakkuusyhtiöiden tappioista ylittää sijoituksen kirjanpitoarvon, sijoitukset merkitään taseeseen nolla-arvoon ja ylimenevät tappiot yhdistellään vain siinä tapauksessa, että konserni on sitoutunut osakkuusyhtiön velvoitteiden täyttämiseen. Sijoitus sisältää hankinnasta syntyneen liikearvon. Reaalisuuttomat voitot (tappiot) konsernin ja osakkuusyhtiön välillä eliminoidaan konsernin omistussuuden mukaisesti.

Konsernin omistussuuden mukainen osuus osakkuusyhtiön tuloksesta on esitetty omana eräänä tuloslaskelmassa. Konsernin osuus osakkuusyhtiön muihin laajan tuloksen eriin kirjatuista muutoksista on esitetty konsernin muissa laajan tuloslaskelman erissä.

Jos ilmenee viitteitä siitä, että sijoituksen arvo saattaa olla alentunut, testataan sen kirjanpitoarvo arvonaleutumisen varalta vertaamalla sitä sijoituksesta kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Kerrytettävissä olevana rahamääränä pidetään käyttöarvoa tai myynnistä aiheutuvilla menoilla vähennettyä käypää arvoa sen mukaan kumpi niistä on suurempi. Jos sijoituksesta kerrytettävissä oleva rahamäärä on pienempi kuin sen kirjanpitoarvo, vähennetään kirjanpitoarvoa kirjaamalla siitä tulosvaikutteinen arvonaleutumistappio, jonka suuruus on kirjanpitoarvon ja kerrytettävissä olevan rahamäärän erotus. Mikäli sijoituksesta kerrytettävissä oleva rahamäärä myöhemmin kasvaa ja on suurempi kuin kirjanpitoarvo peruutetaan tehty arvonaleutus vastaavasti tulosvaikutteisesti.

Ulkomaan rahan määräiset liiketoimet

Konsernitiilinpäätös laaditaan euroina, joka on konsernin ja emoyhtiön toiminta- ja esittämisvaluutta. Konserniyhtiöt ovat laatineet tilinpäätöksensä käyttäen toimintavaluutta, joka on kunkin yhtiön taloudellisen toimintaympäristön päävaluutta. Yhtiöiden ulkomaan rahan määräiset liiketoimet kirjataan toimintavaluutan määräisiksi tapahtumapäivän kurssiin tai kirjauskauksen keskikurssiin. Tilinpäätöspäivänä ulkomaan rahan määräiset tase-erät muutetaan yhtiön toimintavaluutan määräisiksi tilinpäätöspäivän kurssiin.

Ulkomaan rahan määräisten liiketapahtumien ja monetaaristen tase-erien muuttamisesta toimintavaluutan määräisiksi aiheutuvat kursierot kirjataan valuuttakurssivoitoina tai -tappioiden tuloslaskelmaan. Myytävänä pidettävien ei-monetaaristen rahoitusvarojen kurssierot kirjataan omaan pääomaan käyvän arvon rahastoon.

Ulkomaisten tytäryritysten, joiden toimintavaluutta ei ole euro, tuloslaskelmat muutetaan euroiksi tilikauden keskikurssiin ja taseet tilinpäätöspäivän kurssiin. Syntyvät kurssierot kirjataan omaan pääomaan muuntoeroksi, jonka muutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Kun tytäryritys myydään kokonaan tai osittain, kertyneet muuntoerot kirjataan tuloslaskelmaan osana myyntivoittoa tai -tappiota.

Ulkomaisten yksiköiden hankintaan liittyvä liikearvo ja käyvän arvon oikaisu käsitellään tilinpäätöksessä kuin ne olisivat ulkomaisen yksikön varoja ja velkoja. Muuntoerot, jotka syntyvät näiden erien muuttamisesta tilinpäätöspäivän kurssiin, kirjataan omaan pääomaan ja niiden muutos muihin laajan tuloksen eriin.

Muuntoerot, jotka ovat syntyneet ennen konsernin IFRS-standardeihin siirtymispäivää 1.1.2004, on IFRS salliman helpotuksen mukaisesti oletettu nollassa suuruisiksi.

Segmenttiraportointi

Mandatum Life konsernin segmenttiraportointi perustuu kotimaisen liiketoiminnan tuoteryhmäjakoön sekä muuhun maakohtaiseen organisaatorakenteeseen. Raportoivat segmentit ovat sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi), eriytetty vakuutuskanta (Suomi), muut sopimukset (Suomi) sekä ulkomaiset toiminnot.

Tuoteryhmien riskit poikkeavat toisistaan sijoitusriskien osalta. Segmenttien tulokset raportoidaan yhtiön johdolle osana johdon raportointia.

Segmentille sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi) on kohdistettu sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset ja näiden tuotto mukaan lukien Mandatum Lifen rahastoyhtiöltä saamat palkkiot. Lisäksi tälle segmentille on kohdistettu toiminnan vaatimaa vähimmäistoimintapääomaa vastaava määrä tase-erästä 'myytävissä olevat rahoitusmarkkinavälineet'. Kyseiselle erälle on tuloslaskelmalla oletettu laskennallinen kuuden kuukauden euriboria vastaava tuotto, joka on vastaavasti vähennetty muut sopimukset -segmentin sijoitustoiminnan nettotuotosta. Liikekustannusten, mukaan lukien poistot, ja aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden allokointi kotimaisille segmenteille on laadittu yhtiön sisäisen kustannuslaskennan avulla.

Ensisijainen segmenttiraportointi antaa myös olennaisilta osin maantieteellisen jaon, koska toiminta ulkomailla kattaa pääasiassa Baltian toiminnan. Ulkomaisen toiminnan laajetessa maakohtaista jaottelua laajennetaan. Konsernitilinpäätöksessä segmenttien väliset liiketapahtumat, saatavat ja velat eliminoidaan rivi riviltä.

Segmenttien ja yhtiöiden välisten kotimaisten ja rajat ylittävien liiketoimien hinnoittelussa on sovellettu markkinaehtoperiaatetta. Hinnoittelu perustuu OECD:n siirtohinnoitteluohjeistukseen sekä EU:n siirtohinnoitteludokumentoinnista antamaan käytännestäntöön.

Korot ja osingot

Korkotuotot ja -kulut jaksetaan efektiivisen koron menetelmällä sopimuksen juoksuajalle. Tällä menetelmällä korkotuotot ja -kulut jaksetaan rahoitusinstrumentin juoksuajalle tasaisesti suhteessa instrumentin taseessa olevaan pääomaan. Osingot kirjataan tuotoksi sinä tilikautena, jona oikeus niiden saamiseen on syntynyt.

Palkkiot

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien palkkiot ja transaktiokulut kirjataan suoraan tulokseen instrumentin alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä.

Vakuutusten hankkimisesta aiheutuvat menot käsitellään vahinkovakuutustoiminnassa vakuutusten aktivoituina hankintamenoina. Henkivakuutustoiminnassa hankintamenot käsitellään Liiketoiminnan muihin kuluihin sisältyvinä palkkiokuluina.

Muut palkkiokulut sisältyvät tuloslaskelmaerään Sijoitustoiminnan nettotuotot.

Vakuutusmaksut

Vakuutusopimuksiin ja sijoitusopimuksiin sisältyvät vastuut ovat pitkäaikaisia, jolloin vakuutusmaksu ja sen perusteella maksettava korvaus eivät yleensä kohtaa samalla tilikaudella. Vakuutusmaksut kirjautuvat maksutuloon vakuutuslajista riippuen pääsääntöisesti maksuperusteisesti. Veloitusperusteisesti kirjautuu osa ryhmäeläkevakuutuksen vakuutusmaksuista.

Vakuutusmaksuvastuun muutos esitetään kuluna erässä Vakuutus- ja sijoitusopimusten velkojen muutos.

Rahoitusvarat ja -velat

Rahoitusvarat ja -velat luokitellaan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä niiden arvostuskäytännön mukaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, lainoihin ja muihin saamiin, myytävissä oleviin rahoitusvaroihin, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvelkoihin ja muihin rahoitusvelkoihin.

Konsernin riskienhallintaperiaatteiden mukaisesti sijoituksia seurataan ja hallinnoidaan käyvin arvoin mahdollisimman ajantasaisen ja oikean kuvan saamiseksi sijoitustoiminnasta. Sijoitukset myös raportoidaan konsernin johdolle käyvin arvoin. Rahoitusvaroihin kuuluvat sijoitukset ovat joukkovelkakirjoja ja oman pääoman ehtoisia instrumentteja. Ne on pääosin luokiteltu myytävissä oleviksi rahoitusvaroiksi.

Vakuutusopimuksia koskevan standardin IFRS 4 mukaan harkinnanvaraiseen voitonjakoon oikeutettujen sopimusten arvostuksessa noudatetaan kansallisia laskentaperiaatteita, eli sopimuksia ei arvosteta käypään arvoon. Näiden sopimusten sekä oman pääoman katteena olevia sijoituksia hallinnoidaan kokonaisuutena ja ne on pääosin luokiteltu myytävissä oleviksi rahoitusvaroiksi.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi rahoitusvaroiksi on määritetty sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset, jotka esitetään taseessa omana eränään. Myös näitä vastaava velka esitetään omana eränään. Lisäksi ulkomaisen tytäryhtiöiden rahoitusvaroihin kuuluvat sijoitukset sekä rahoitusinstrumentit, joissa pääinstrumentista ei ole irrotettu kytkettyä johdannaista, on määritetty käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi.

Taseeseen ja taseesta pois kirjaaminen

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen ja -velkojen, eräpäivään asti pidettävien sijoitusten ja myytävissä olevien rahoitusvarojen ostot ja myynnit kirjataan taseeseen kaupapäivänä, joka on päivä, jolloin sitoudutaan ostamaan tai myymään kyseinen rahoitusvaroihin tai -velkoihin kuuluva erä. Lainat ja muut saamiset kirjataan taseeseen lainaa nostettaessa.

Rahoitusvarat ja -velat netotetaan ja esitetään taseessa nettomääräisenä vain silloin, kun nettottamiseen on laillinen oikeus ja netotus aiotaan toteuttaa tai saaminen ja velka suorittaa samanaikaisesti.

Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun sopimusperusteinen oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaa tai kun oikeudet on siirretty toiselle osapuolelle. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niiden veloitteet on täytetty ja niiden voimassaolo on lakannut.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat

Konsernissa käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia tase-eriä ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset sekä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset

Johdannaissopimukset, joita ei ole määritetty suojaaviksi ja jotka eivät täytä suojauslaskennan ehtoja, luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi.

Johdannaiset arvostetaan niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa käypään arvoon. Johdannaissopimuksista kirjataan taseeseen saaminen, kun käypä arvo on positiivinen ja velka, kun käypä arvo on negatiivinen. Johdannaiset arvostetaan taseessa käypään arvoon ja käyvän arvon muutos yhdessä realisoituneiden voittojen ja tappioiden kanssa kirjataan tuloslaskelmaan.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviksi rahoitusvaroiksi luokitellaan rahoitusvarat, jotka alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä peruuttamattomasti määritetään sellaisiksi. Varat merkitään niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa käypään arvoon. Käyvän arvon muutos yhdessä myyntivoittojen ja -tappioiden, korkotuottojen ja -kulujen sekä osinkotuottojen kanssa kirjataan tuloslaskelmaan.

Lainat ja muut saamiset

Lainoiksi ja muiksi saamisiksi luokitellaan johdannaisvaroihin kuulumattomat rahoitusvarat, joihin liittyvät maksut ovat kiinteitä tai määritettävissä olevia, joita ei noteerata toimivilla markkinoilla ja joita ei aiotta myydä välittömästi tai lyhyen ajan kuluessa. Lainat ja muut saamiset -ryhmä sisältää myös käteiset varat.

Lainat ja muut saamiset merkitään niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa käypään arvoon, lisätyn välittömästi kohdistettavissa olevilla transaktiomenoilla. Alkuperäisen kirjaamisen jälkeen lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksotettuun hankintamenuon efektiivisen koron menetelmää käyttäen.

Myytäväissä olevat rahoitusvarat

Myytäväissä oleviin rahoitusvaroihin luokitellaan johdannaisvaroihin kuulumattomat rahoitusvarat, jotka on määritetty myytävissä oleviksi tai jotka eivät kuulu muihin rahoitusvarojen ryhmiin. Myytävissä olevat rahoitusvarat koostuvat saamistodistuksista ja osakkeista ja osuuksista.

Myytäväissä olevat rahoitusvarat kirjataan niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa käypään arvoon, lisätyn hankintaan suoraan kohdistettavissa olevilla transaktiomenoilla. Taseessa myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon ja arvonmuutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään käyvän arvon rahastossa vero-vaikutus huomioon ottaen. Korkotuotot ja osingot kirjataan tulokseen. Kun myytävissä oleviin rahoitusvaroihin kuuluva omaisuuserä myydään, omaan pääomaan kertynyt käyvän arvon muutos yhdessä myyntivoiton tai -tappion kanssa kirjataan tulokseen. Käyvän arvon muutos siirretään omasta pääomasta tuloslaskelmaan myös silloin, kun omaisuuserän arvo on alentunut siten, että siitä kirjataan arvonalentumistappio. Myytävissä olevista monetaarisista tase-eristä johtuvat kursierot kirjataan aina suoraan tuloslaskelmaan.

Muut rahoitusvelat

Muita rahoitusvelkoja ovat liikkeeseen lasketut velkakirjat sekä muut rahoitusvelat.

Muut rahoitusvelat kirjataan taseeseen saadun vastikkeen määräisenä transaktiokuluilla oikaistuna silloin, kun vastike saadaan. Rahoitusvelat arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä jaksotettuun hankintamenuon.

Jos omia velkoja lunastetaan takaisin ennen eräpäivää, velat poistetaan taseesta ja velan kirjanpitoarvon ja lunastuksessa maksetun vastikkeen erotus kirjataan tulokseen.

Käypä arvo

Rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritetään toimivilla markkinoilla noteerattujen hintojen perusteella. Instrumentit arvostetaan ostokurssiin tai viimeiseen kaupantekohintaan, mikäli hintalähteen pörssissä on käytössä huutokauppanenettely. Myös johdannaisopimukset arvostetaan viimeiseen kaupantekohintaan. Mikäli rahoitusinstrumentille on olemassa sen markkinariskin kumoava vastaerä, arvostuksessa käytetään tältä osin samaa hintalähdettä vastaavissa ja vastattavissa. Jos rahoitusinstrumentille kokonaisuutena ei ole olemassa julkista noteerausta, mutta sen osatekijöille on olemassa toimivat

markkinat, käypä arvo määritetään osatekijöiden markkinahintojen perusteella.

Jos markkinat eivät ole toimivat tai arvopaperilla ei ole noteerausta, käypä arvo määritetään markkinoilla yleisesti hyväksytyjen arvostusmenetelmien avulla. Arvostus tehdään käyttämällä asiaa tuntevien, liike-toimintaan halukkaiden osapuolten välisten viimeaikaisten markkinatransaktioiden hintoja, toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tilinpäätöshetken käypää arvoa, rahavirtojen diskonttausmenetelmää sekä optionhinnoittelumalleja.

Jos rahoitusvaroihin kuuluvan omaisuuserän käypää arvoa ei ole mahdollista määritellä, hankintamenuon katsotaan olevan riittävän lähellä oleva arvio käyvästä arvosta. Tällaisten rahoitusvarojen määrä konsernin taseessa on epäolennainen.

Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Raportointikauden päättyessä arvioidaan, onko objektiivista näyttöä siitä, että muun kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavan rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut. Kun arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä yhden tai useamman alkuperäisen kirjaamisen jälkeisen toteutuneen tappion synnyttävän tapahtuman seurauksena ja näillä tapahtumilla on luotettavasti arvioitavissa oleva vaikutus rahoitusvaroista tulevaisuudessa saataviin arvioituihin rahavirtoihin, kirjataan arvonalentumistappio.

Jaksotettuun hankintamenuon kirjattavat rahoitusvarat

Objektiivisena näyttönä arvonalentumisesta pidetään esimerkiksi liikkeeseenlaskijan tai velallisen merkittäviä taloudellisia vaikeuksia, jotka johtavat maksukyvyttömyyteen ja arvioon siitä, että asiakas ei todennäköisesti selviydy maksuvelvoitteistaan konsernille. Objektiivinen näyttö arvioidaan ensin yksinään merkittävien rahoitusvarojen osalta ja tämän jälkeen joko yksittäin tai ryhmäkohtaisesti sellaisten rahoitusvarojen osalta, jotka eivät yksinään ole merkittäviä.

Kun on objektiivista näyttöä siitä, että jaksotettuun hankintamenuon taseeseen merkityistä rahoitusvaroista on syntynyt arvonalentumistappio, tappion suuruus määritetään saamisen kirjanpitoarvon ja saamisesta arvioitujen kerrytettävissä olevien tulevien rahavirtojen nykyarvon erotuksena. Diskonttauskorkona käytetään saamisen alkuperäistä efektiivistä korkoa. Erotus kirjataan arvonalentumistappioksi tuloslaskelmaan. Arvonalentuminen arvioidaan sopimuskohtaisesti.

Mikäli arvonalentumistappion määrä pienenee myöhemmin ja vähennyksen voidaan objektiivisesti katsoa liittyvän arvonalentumistappion kirjaamisen jälkeiseen tapahtumaan (kuten rahoitusinstrumentin liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuusluokituksen paranemiseen), arvonalentumistappio peruutetaan tulosvaikutteisesti.

Myytäväissä olevat rahoitusvarat

Objektiivinen näyttö perustuu erillistarkasteluun, joka tehdään, kun liikkeeseenlaskijan luottoriskiluokituksessa tapahtuu muutos tai yhtiö siirretään tarkkailulistalle tai kun osakkeen tai osuuden käypä arvo laskee merkittävästi tai pitkäaikaisesti alle alkuperäisen hankintamenuon.

Päätös siitä, onko arvon alentuminen merkittävä tai pitkäaikainen, vaatii johdon harkintaa. Päätös tehdään tapauskohtaisesti ja sitä tehtäessä arvioidaan laadullisten kriteerien lisäksi mm. osakkeen arvon historiallisia muutoksia ja aikajaksoa, jonka ajan osakkeen käypä arvo on ollut hankintamenuon alhaisempi. Konsernissa arvon alentuminen katsotaan yleensä merkittäväksi, kun julkisesti noteeratun osakkeen tai osuuden käypä arvo alittaa keskimääräisen hankintamenuon 20 prosentilla ja pitkäaikaiseksi, kun käypä arvo on alittanut hankintamenuon yli 12 kuukauden ajan.

Koska noteeraamattomille osakkeille ja osuuksille ei ole saatavissa toimivilla markkinoilla julkaistavia hintoja, niiden arvo pyritään mää-

rittämään markkinoilla yleisesti hyväksytyjen arvostusmenetelmien avulla. Merkittävien noteeraamattomien osakkeiden ja osuuksien erä ovat pääomarahastosijoitukset. Pääomarahastosijoitukset arvostetaan yleisesti alalla vallitsevan käytännön, International Private Equity and Venture Capital Guidelines (IPEV) mukaisesti.

Arvon alenemisen merkittävyyttä ja pitkäaikaisuutta arvioidaan viimeksi mainituissa tapauksissa tapauskohtaisesti ottaen huomioon sijoitukseen liittyvät erityistekijät ja olosuhteet. Konserni tekee pääomarahastosijoituksensa pitääkseen ne rahaston elinkaaren loppuun asti, jolloin rahaston tyypilliseksi toimijaksi muodostuu 10 - 12 vuotta. Arvio koko rahaston mahdollisesta arvon alentumisesta voidaan yleensä perustellusti tehdä vasta elinkaaren loppupuolella. Mikäli on lisäksi kuitenkin perusteltua syytä epäillä, että sijoituksesta ei sitä myytäessä saada hankintamenoa vastaavaa määrää, kirjataan arvonalennus.

Saamistodistusten arvon alentumisessa tappion suuruus määritetään pääoman lyhennyksillä ja jaksotuksilla oikaistun hankintameno ja tarkasteluhetken käyvän arvon välisenä erotuksena, vähennettynä aikaisemmin tulosvaikutteisesti kirjatulla arvonalentumistappiolla.

Kun myytävissä oleviin rahoitusvaroihin kuuluvan saamistodistuksen tai osakkeen tai osuuden arvonalentumisesta on saatu objektiivinen näyttö, muihin laajan tuloksen eriin kirjattu kertynyt tappio siirretään omasta pääomasta kirjattavaksi tulosvaikutteisena arvonalentumistappiona.

Jos myytävissä oleviin rahoitusvaroihin kuuluvan saamistodistuksen käypä arvo myöhemmin nousee ja nousun voidaan objektiivisesti katsoa liittyvän arvonalentumistappiokirjauksen jälkeiseen tapahtumaan, arvonalentumistappio peruutetaan ja kirjataan tuloslaskelmaan.

Jos osakkeen käypä arvo arvonalentumiskirjauksen jälkeen nousee, arvonnousu kirjataan suoraan muun laajan tuloksen eriin. Arvon edelleen laskiessa alle hankintameno kirjataan tulosvaikutteinen arvonalennus.

Johdannaissopimukset ja suojausperiaatteet

Johdannaissopimukset luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettävään sopimukseen ja suojaaviin sopimuksiin ja ne sisältävät korko-, luotto-riski-, valuutta-, osake- sekä hyödykejohdannaiset. Johdannaissopimukset arvostetaan niitä alun perin kirjanpitoon kirjattaessa käypään arvoon. Kaikki johdannaissopimukset kirjataan taseeseen varoiksi, kun niiden käypä arvo on positiivinen ja veloiksi, kun käypä arvo on negatiivinen.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset

Johdannaissopimukset, joita ei ole merkitty suojaaviksi sekä pääsopimuksesta erotetut kytketyt johdannaiset käsitellään kaupankäyntitarkoituksessa pidettävänä johdannaissopimuksina. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset arvostetaan käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset sekä myyntivoitot ja -tappiot yhdessä korkotuottojen ja -kulujen kanssa kirjataan tuloslaskelmaan.

Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi johdannaisiksi luokitellaan myös sopimukset, joita käytetään suojaamistarkoituksessa, mutta jotka eivät täytä IAS 39 -standardin suojauslaskennalle asettamia ehtoja.

Suojaavat johdannaissopimukset ja suojausperiaatteet

Suojausperiaatteiden mukaisesti konsernissa voidaan suojautua korkeariskiltä, valuuttakurssiriskiltä ja hintariskiltä soveltamalla käyvän arvon tai rahavirran suojausta. Rahavirran suojauksella suojaudutaan tulevien rahavirtojen vaihtelulta, käyvän arvon suojauksella suojaudutaan suojaattavan kohteen käyvän arvon muutoksilta.

Suojauslaskentaa sovelletaan suojauksiin, jotka ovat suojaattavan riskin osalta tehokkaita ja täyttävät IAS 39 -standardin suojauslaskennan ehdot. Suojaussuhde suojaavan johdannaisten ja suojaattavan kohteen välillä sekä suojaukseen liittyvät riskienhallintatavoitteet doku-

mentoidaan suojauksen alkaessa. Suojauksen tehokkuus arvioidaan suojaussuhteen alussa ja suojauksen aikana siten, että suojaus on erittäin tehokas koko suojauksen ajan. Suojausta pidetään tehokkaana, kun suojaavan instrumentin käyvän arvon tai rahavirtojen muutos eliminoi suojauksen kohteena olevan sopimuksen tai position käyvän arvon tai rahavirtojen muutoksesta 80–125 prosenttia.

Käyvän arvon suojaus

Käyvän arvon suojauksella suojaudutaan mm. hinta- ja korkotason sekä valuuttakurssien muutosten aiheuttamilta vaikutuksilta käypiin arvoihin konsernin riskienhallintaperiaatteiden mukaisesti. Suojaavina johdannaisina käytetään konserniyhtiöiden hallitusten hyväksymiä instrumentteja, joita ovat valuuttatermiinit, koronvaihto- ja valuuttavaihtosopimukset sekä optiot.

Johdannaissopimusten, jotka on dokumentoitu käypää arvoa suojaaviksi ja jotka ovat suojauksena tehokkaita, käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan. Myös suojauksen kohteena olevat omaisuus- ja velkaerät arvostetaan suojauksen aikana käypään arvoon ja käyvän arvon muutokset kirjataan tuloslaskelmaan.

Arvopaperilainaus

Lainaksi annetut arvopaperit säilyvät taseessa lainauksesta huolimatta. Vastaavasti lainaksi otettuja arvopapereita ei kirjata taseeseen. Jos lainaksi otetut arvopaperit myydään kolmannelle osapuolelle, saatu myyntihinta kirjataan taseeseen varoiksi ja vastaavansuuruisiksi velaksi lainanantajalle. Velka käsitellään käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavana velkana.

Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät

Pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetettuihin toimintoihin liittyvät omaisuuserät ja velat luokitellaan myytävänä oleviksi, mikäli niiden kirjanpitoarvoa vastaava määrä tulee kertymään pääasiassa omaisuuserän myynnistä jatkuvan käytön sijaan. Myytävänä olevaksi luokittelun edellytyksien katsotaan täyttyvän, kun myynti on erittäin todennäköinen ja omaisuuserä tai omaisuuserien ryhmä on välittömästi myytävissä nykyisessä kunnossaan yleisin ja tavanomaisin ehdoin, kun johto on sitoutunut myyntiin ja myynnin odotetaan tapahtuvan vuoden kuluessa luokittelusta.

Myytävänä olevat omaisuuserät arvostetaan luokitteluhetkestä lähtien kirjanpitoarvoon tai sitä alempaan myynnistä aiheutuvilla menoilla vähennettyyn käypään arvoon. Poistojen kirjaaminen lopetetaan luokitteluhetkellä.

Vuokrasopimukset

Konserni vuokralle ottajana

Rahoitusleasing-sopimukset

Vuokrasopimukset, joissa vuokralle otettujen hyödykkeiden omistamiseen liittyvistä riskeistä ja eduista olennainen osa siirtyy konsernille, luokitellaan rahoitusleasing-sopimuksiksi. Tällöin hankittu omaisuuserä merkitään taseeseen vuokra-ajan alkamisajankohtana vuoraturun hyödykkeen käypään arvoon tai sitä alempaan vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Vastaava velka merkitään taseeseen muihin velkoihin. Rahoitusleasing-sopimuksella hankitusta hyödykkeestä tehdään poistot joko niiden taloudellisen vaikutusajan tai sitä lyhemmän vuokra-ajan kuluessa. Maksettava leasing-vuokra jaetaan velan lyhennykseksi ja korkokuluksi. Korkokulu jaksotetaan vuokra-ajalle siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin kaudella saman suuruinen korkoprosentti.

Muut vuokrasopimukset

Vuokrasopimukset, joissa vuokralle otetun hyödykkeen omistamiseen liittyvistä riskeistä olennainen osa säilyy vuokralle antajalla, luokitellaan muiksi vuokrasopimuksiksi ja ne sisältyvät vuokralle antajan ta-

seeseen. Muun vuokrasopimuksen perusteella maksettavat vuokrat kirjataan tasaerinä vuokratuloiksi vuokra-ajan kuluessa.

Konserni vuokralle antajana

Muut vuokrasopimukset

Vuokrasopimukset, joissa konsernin vuokralle antaman hyödykkeen omistamiseen liittyvistä riskeistä ja eduista olennainen osa säilyy konsernilla, luokitellaan muiksi vuokrasopimuksiksi. Muilla vuokrasopimuksilla vuokralle annetut hyödykkeet sisältyvät tase-erään Sijoituskiinteistöt ja niiden poistoajat ja -menetelmät sekä arvonalentumistappioiden kirjausperusteet ovat samat kuin vastaavien aineellisten hyödykkeiden. Muun vuokrasopimuksen perusteella saatavat vuokrat kirjataan tuloslaskelmaan tasaerinä vuokratuotoiksi vuokra-ajan kuluessa.

Aineettomat hyödykkeet

Muut aineettomat hyödykkeet

Aineettomina hyödykkeinä, joilla on rajallinen taloudellinen vaikutusaika, käsitellään ulkopuolelta hankitut ja sisäisesti aikaansaadut atk-ohjelmistot ja muut aineettomat hyödykkeet, jos on todennäköistä, että niistä johtuva odotettavissa oleva vastainen taloudellinen hyöty koituu konsernin hyväksi ja hyödykkeiden hankintameno on luotettavasti määritettävissä. Sisäisesti aikaansaadun aineettoman hyödykkeen hankintameno määräytyy hyödykkeelle välittömästi kohdistettavien menojen summana. Tutkimusmenot kirjataan kuluksi sinä tilikautena, jona ne toteutuvat. Kehittämismenoista, jotka johtuvat uusien atk-ohjelmistojen suunnittelusta tai jo olemassa olevien ohjelmistojen merkittävistä parannuksista, aktivoidaan vain ne, jotka täyttävät edellä mainitut taseeseen kirjaamisen edellytykset.

Aineettomat hyödykkeet, joilla on rajallinen taloudellinen vaikutusaika, kirjataan kertyneillä poistoilla ja arvonalentumistappioilla vähennettyyn alkuperäiseen hankintamenoon. Aineettomat hyödykkeet poistetaan tasapoistoin niiden arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Arvioidut taloudelliset vaikutusajat hyödykeryhmittäin ovat seuraavat:

Atk-ohjelmistot ..... 4–10 vuotta
Muut aineettomat hyödykkeet ..... 3–10 vuotta

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

Aineellisia käyttöomaisuushyödykkeitä ovat omassa käytössä olevat kiinteistöt, koneet ja laitteet sekä kalusto. Kiinteistöjen luokitus omassa käytössä ja sijoituskäytössä oleviin suoritetaan käytössä olevan nettomäärän perusteella. Mikäli omassa käytössä on korkeintaan 10 prosenttia kiinteistön pinta-alasta, kiinteistö luokitellaan kokonaan sijoituskiinteistöksi.

Kiinteistöt ja muut aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet arvostetaan kertyneillä poistoilla ja arvonalentumistappioilla vähennettyyn alkuperäiseen hankintamenoon. Perusparannusmenot lisätään kiinteistöjen kirjanpitoarvoon silloin kun on todennäköistä, että niistä koitua vastainen taloudellinen hyöty koituu konsernin hyväksi. Tavanomaiset korjaus- ja kunnossapitomenot kirjataan kuluksi tilikaudella, jolla ne ovat syntyneet.

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet poistetaan tasapoistoin niiden arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Pääsääntöisesti jäännösarvo arvioidaan nollan suuruiseksi. Maa-alueista ei tehdä poistoja. Taloudellisen vaikutusajan arviota tarkistetaan tilinpäätöksen yhteydessä. Poistoajoja oikaistaan, mikäli arvio muuttuu merkittävästi. Arvioidut taloudelliset vaikutusajat hyödykeryhmittäin ovat seuraavat:

Asuin-, toimisto- ja liikerakennukset ..... 20–60 vuotta
Teollisuus- ja varastorakennukset ..... 30–60 vuotta
Rakennusten ainesosat ..... 10–15 vuotta

Atk-laitteet ja autot ..... 3–5 vuotta
Muut koneet ja kalusto ..... 3–10 vuotta

Aineellisen käyttöomaisuushyödykkeen poistojen kirjaaminen lopetetaan, mikäli omaisuuserä luokitellaan myytävänä olevaksi IFRS 5 *Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot* mukaisesti.

Aineettomien ja aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden arvonalentuminen

Tilikauden päättyessä arvioidaan, onko viitteitä siitä, että aineettomiin hyödykkeisiin tai aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin kuuluvan omaisuuserän arvo saattaa olla alentunut. Jos arvonalentumisesta on viitteitä, arvioidaan omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Kerrytettävissä oleva rahamäärä arvioidaan lisäksi vuosittain liikearvosta, keskeneräisistä aineettomista hyödykkeistä sekä taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomista aineettomista hyödykkeistä riippumatta siitä, onko arvonalentumisesta viitteitä. Liikearvo kohdistetaan arvonalentumista varten hankinta-ajankohdasta lähtien konsernin rahavirtaa tuottaville yksiköille. Testissä verrataan yksikön liikearvon sisältävää kirjanpitoarvoa yksiköstä kerrytettävissä olevaan rahamäärään.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä luovutuksesta aiheutuville menoilla tai sitä korkeampi käyttöarvo. Käyttöarvolla tarkoitetaan omaisuuserästä tai rahavirtaa tuottavasta yksiköstä saatavissa olevia arvioituja vastaisia nettoraahavirtoja, jotka diskontataan nykyarvoonsa ennen veroja määritettyä korkoprosenttia käyttäen. Jos omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi kuin siitä kerrytettävissä oleva rahamäärä, siitä kirjataan tuloslaskelmaan arvonalentumistappio. Kirjaamisen yhteydessä poistettavan omaisuuserän taloudellinen vaikutusaika arvioidaan uudelleen.

Arvonalentumistappio peruutetaan, jos olosuhteissa on tapahtunut muutos ja hyödykkeestä kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut arvonalentumistappion kirjaamisajankohdasta, ei kuitenkaan enempää, kuin mikä hyödykkeen kirjanpitoarvo olisi ilman arvonalentumistappion kirjaamista. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta missään tilanteessa.

Sijoituskiinteistöt

Sijoituskiinteistöjä pidetään vuokratuottojen saamiseksi ja omaisuuden arvonnoususta hyötymiseksi. Sijoituskiinteistöt arvostetaan hankintamenoilla käyttäen, kuten omassa käytössä olevat kiinteistötkin. Samoin niiden poistoajat ja -menetelmät sekä arvonalentumistappioiden kirjausperusteet ovat samat kuin vastaavien omassa käytössä olevien kiinteistöjen.

Sijoituskäytössä olevien kiinteistöjen käyvät arvot esitetään liitetietona ja ne arvioidaan käyttäen tuleviin tuottoihin ja markkinaehtoiisiin tuotto-odotuksiin perustuvaa tuottoarvomenetelmää ja toteutuneisiin vertailukaappoihin perustuvaa kauppa-arvomenetelmää.

Arvioinnin lähtökohdina ovat kiinteistökohtaiset ominaisuudet koskien mm. kiinteistön sijaintia, kuntoa ja vuokraustilannetta sekä markkinalähtöiset vertailutiedot koskien vaihtoehtoisia vuokria, tuotovaatimustasoja ja yksikköhintoja. Arviointi on tilikaudella suoritettu käyttäen konsernin omaa asiantuntemusta.

Varaukset

Varaus kirjataan, kun konsernille on aikaisempien tapahtumien seurauksena syntynyt oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite, maksuvelvoitteen toteutuminen on todennäköistä ja velvoitteen suuruus on arvioidavissa luotettavasti. Jos velvoitteesta tai osasta siitä on mahdollista saada korvaus joltakin kolmannelta osapuolelta, korvaus kirjataan erilliseksi omaisuuseräksi vain silloin, kun sen saaminen on käytännössä varmaa.

Vakuutus- ja sijoitussopimukset

Vakuutussopimukset käsitellään IFRS 4 -standardin mukaisesti joko vakuutussopimuksina tai sijoitussopimuksina. Standardin mukaan vakuutussopimukset luokitellaan vakuutussopimuksiksi, mikäli niissä siirtyy vakuutuksenottajan ja vakuutuksenantajan välillä merkittävää vakuutusriskiä. Mikäli sopimuksen perusteella siirtyvä riski on luonteeltaan rahoitusriskiä eikä merkittävää vakuutusriskiä, luokitellaan sopimus sijoitussopimukseksi. Sopimuksen luokittelu vakuutus- tai sijoitussopimukseksi määrää sen arvostuskäytännön.

Sopimuksista syntyvät velat käsitellään standardin ensimmäisessä vaiheessa kansallisten vaatimusten mukaisesti.

Vakuutus- ja sijoitussopimuksiin liittyviä riskejä on kuvattu laajasti Riskienhallinta-osiossa.

Jälleenvakuutussopimukset

Jälleenvakuutussopimus on sopimus, joka täyttää IFRS 4:n asettamat edellytykset vakuutussopimukselle ja jonka perusteella konserni voi saada korvauksia toiselta vakuutusyhtiöltä, mikäli se itse joutuu korvausvelvolliseksi muiden tekemiensä vakuutussopimusten perusteella. Jälleenvakuutussopimusten perusteella saatavat suoritukset on kirjattu taseessa erään Saamiset jälleenvakuutussopimuksista sekä Muut varat. Ensiksi mainittu erä sisältää jälleenvakuuttajien osuuden konsernin jälleenvakuutettujen vakuutussopimusten vakuutusmaksu- ja korvausvastuusta. Muissa varoissa on lyhytaikaiset saamiset jälleenvakuuttajilta.

Kun konserni itse joutuu maksamaan korvauksia jälleenvakuutussopimuksen perusteella toiselle vakuutusyhtiölle, kirjataan velka taseeseen Muut velat.

Jälleenvakuutuksiin liittyvät saamiset ja velat arvostetaan yhdemmä tavalla jälleenvakuutettujen saamisten ja velkojen kanssa. Jälleenvakuutussaamiset testataan vuosittain arvonalentumistappioiden varalta. Arvonalentumistappio kirjataan tulosvaikutteisesti, mikäli on olemassa objektiivista näyttöä, että konserni ei tule saamaan kaikkia rahamääriä, joihin sillä sopimuksen ehtojen mukaan on oikeus.

Vakuutussopimusten luokittelu

Henkivakuutustoiminnan sopimukset luokitellaan vakuutussopimukseksi tai sijoitussopimukseksi. Vakuutussopimuksia ovat sopimukset, joihin liittyy merkittävä vakuutusriski tai sellaiset sopimukset, joihin sisältyy vakuutuksenottajan oikeus muuttaa sopimusta kasvattamalla riskiä. Kapitalisaatiosopimuksiin ei sisälly vakuutusriskiä, joten nämä sopimukset on luokiteltu sijoitussopimukseksi.

Sopimukseen liittyvä oikeus harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä (*Discretionary Participation Feature (DPF)*) on vakuutuksenottajan sopimukseen perustuva oikeus saada taatun vähimmäisedun lisäksi muita etuja. Etuina hyvitetään vakuutuksille laskuperustekorona lisäksi asiakashyvityksiä, korotetaan kuolemantapaussummia tai alennetaan vakuutusmaksuja. Mandatum Lifen tulkinnessa kohtausperiaatteesta määritellään tavoitteet harkinnanvaraisille eduille. Sijoitussidonnaisissa sopimuksissa vakuutuksenottaja kantaa sijoitusriskin valitsemalla sijoituskohteet, joihin sopimusten arvonkehitys sidotaan.

Vakuutus- ja sijoitussopimusten arvostus

Kaikkiin vakuutussopimuksiin ja niihin sijoitussopimuksiin, joihin liittyy harkinnanvarainen oikeus osuuteen ylijäämästä (DPF), sovelletaan kansallisia laskentaperiaatteita.

Kaikkiin sopimuksiin lukuun ottamatta sijoitussidonnaisia sopimuksia liittyy harkinnanvarainen oikeus ylijäämään. Sellaisiin sijoitussidonnaisiin sopimuksiin, joita ei luokitella vakuutussopimukseksi, liittyy vakuutuksenottajan oikeus vaihtaa säästöjen tuottorakenne sijoitussidonnaisesta sellaiseksi, joka muodostuu vähimmäistuotosta kuusta ja oikeudesta harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä. Tämän

perusteella myös näihin sopimuksiin sovelletaan kansallisia laskentaperiaatteita.

Takaisinosto-oikeutta, vähimmäistuototakuuta, saman sopimuksen sisällä olevia vakuutus- ja talletusosia sekä muita vastaavia oikeuksia ei eroteta pääsopimuksesta eikä arvosteta erikseen.

Kannanluovutuksella siirtyneen Suomi-yhtiön ryhmäeläkevakuutuksen, Eriytetty vakuutuskanta, osalta noudatetaan IFRS 4.30 ns. varjolaskentaa, jonka perusteella omaa pääomaa oikaistaan sopimuksen mukaisten realisoitumattomien voittojen tai tappioiden osalta. Omaa pääomaa oikaistaan määrällä, jolla realisoitumattomat voitot tai tappiot olisivat jakautuneet Eriytetyn vakuutuskannan voitonjakopolitiikan mukaisesti Eriytetylle vakuutuskannalle, mikäli voitot tai tappiot olisi realisoitu tilinpäätöshetkellä.

Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista ja jälleenvakuutusvarat

Vakuutus- ja sijoitussopimusten velka kirjataan vakuutusvelaksi, jonka muodostavat vakuutusmaksuvastuu ja korvausvastuu. Henkivakuutustoiminnan vakuutusteknisen vakuutusvelan laskennassa käytetään erilaisia menetelmiä, jotka sisältävät oletuksia mm. kuolevuudesta, sairastuvuudesta, sijoitusten tuottotasosta, vastaisista liikekuluista ja vahinkojen selviämisestä.

Tulevan jälleenvakuutuksen vastuuvelan muutos on laskettu vaihtuvien kurssien.

Vakuutusmaksuvastuu lasketaan ensivakuutuksessa vakuutuskohtaisesti ja jälleenvakuutuksessa antavan yhtiön ilmoituksen perusteella tai yhtiön omien laskuperusteiden mukaan.

Vakuutusvelan diskonttauksessa käytetty korko on enintään kunkin maan viranomaisen hyväksymän enimmäiskoron suuruinen. Ensivakuutuksen maksuperusteissa käytetty laskuperustekorko ts. sopimuksille alkamishetkellä taattu vähimmäistuototakuu vaihtelee vakuutusten alkamisajankohdan perusteella nolasta 4,5 prosenttiin. Vakuutusvelkaa diskontattaessa on käytetty samaa tai alemmaa korkoa kuin maksua laskettaessa. Suurin osa Mandatum Lifen harkinnanvaraiseen voitonjakoon oikeutettujen sopimusten ansaittujen etujen vakuutusvelasta on diskontattu 3,5 prosentilla, joka on myös korkein käytetty diskonttauskorko. Lisäksi vuodeksi 2017 Mandatum Life on alentanut enimmäiskoroksi 0,25 prosenttia, vuodeksi 2018 0,50 prosenttia ja vuodeksi 2019 2,25 prosenttia. Suomi-yhtiöstä 30.12.2014 Mandatum Lifeen siirtyneen, muusta Mandatum Lifen vakuutuskannasta eriytetyn, ryhmäeläkevakuutuskannan ansaittujen etujen vakuutusvelka on diskontattu 0,50 prosentilla.

Vakuutusvelan diskonttauskoron ja pääosin 4,5 prosenttia ja 3,5 prosenttia vähimmäistuototakuun eron takia vakuutusvelkaan on liisäetty laskuperustekorona täydennysvastuuta. Tytäryhtiössä Mandatum Life Insurance Baltic SE diskonttauskorko vaihtelee maittain välillä 2,0–4,0 prosenttia ja vähimmäistuototakuun keskiarvo välillä 2,0–4,0 prosenttia.

Kuolevuusoletuksilla on olennainen vaikutus vakuutusvelan määrään erityisesti ryhmäeläkevakuutuksessa, jonka vastuu muodostaa noin 36 prosenttia kotimaisen henkivakuutusyhtiön vakuutusvelasta. Ryhmäeläkkeen vakuutusvelan laskennassa käytetään ns. kohorttikuoletusmallia, joka huomioi vakuutetun iän ja sukupuolen lisäksi myös syntymävuoden. Kohorttikuoletus olettaa elinajan odotteen kasvavan yhdellä vuodella kymmenen vuoden aikavälillä.

Sijoitussidonnaisten sopimusten velat ja katteena olevat varat on sovitettu yhteen. Velkojen ja varojen määrät on esitetty liitetiedoissa. Ensivakuutuksen korvausvastuuta laskettaessa vain alkaneiden eläkkeiden korvausvastuussa käytetään diskonttausta. Tulevan jälleenvakuutuksen korvausvastuu perustuu antavan yhtiön ilmoitukseen ja arvioon vielä tilittämättä olevasta korvauskulusta. Sijoitussidonnaisen vastuuvelan katteessa on mukana konserniin kuuluvien yhtiöiden liikeeseen laskemia joukkovelkakirjalainoja. Näitä ei ole eliminoitu

omaisuudesta. Eliminointi johtaisi taseen osalta virheelliseen informaatioon, koska vakuutuksenottajat kantavat sijoituksiin liittyvän sijoitusriskin ja lisäksi epätasapainoon sijoitussidonnaisen vakuutusvelan ja sen katteena olevan omaisuuden osalta.

Korvausvastuu kattaa tulevaisuudessa suoritettavat korvaukset kaikista jo tapahtuneista vakuutustapahtumista. Korvausvastuuseen sisältyvät myös kaikki korvausten hoitokulut.

Vakuutusvelasta määritetään vuosittain lyhyt- ja pitkäkestoisen velan osuus.

Riskienhallinta -osiossa on kerrottu vastuuvelan muutos päättyneen tilikauden aikana sekä vakuutusvelan ennustettu vuosittainen erääntyminen.

Vakuutusvelan riittävyystesti

Velan riittävyystesti tehdään yhtiöittäin kaikista sopimuskannoista ja täydennystarvetta tarkastellaan yhtiöittäin koko vakuutusvelan riittävyyden perusteella. Ei-sijoitussidonnaiseen velkaan kohdistuva testi sisältää kaikki odotettavissa olevat sopimuksiin perustuvat rahavirrat. Sopimuksiin perustuviin rahavirtoihin kuuluvat odotettavissa olevat vakuutusmaksut, korvaukset, lisäedut ja liikekulut. Korvauksissa on arvioitu takaisinostot ja muut vakuutustapahtumat historiatietoihin perustuen. Korvausmäärät pitävät sisällään sekä sopimusten laskuperustekorson että arvion tulevasta lisäeduista. Rahavirtojen pääoma-arvot diskontataan tilinpäätöshetken käyttäen swap-korkokäyrää.

Sijoitussidonnaisen liikkeen testissä lasketaan riski- ja liikekuluviijäämien pääoma-arvot vastaavalla tavalla. Mikäli yhtiökohtaisen sijoitussidonnaisen ja muun liikkeen velan yhteismäärä edellyttää täydentämistä, kasvatetaan velkaa tulosvaikutteisesti testin osoittamalla määrällä.

Kohtuusperiaate

Vakuutusyhtiölain 13 luvun 2 §:n mukaan henkivakuutuksessa on noudatettava ns. kohtuusperiaatetta sellaisten vakuutusten kohdalla, joilla on vakuutus sopimuksen mukaan oikeus vakuutusten mahdollisesti tuottaman ylijäämän perusteella myönnettäviin lisäetuihin (DPF). Mikäli vakavaraisuusvaatimukset eivät ole esteenä, kohtuullinen osa ylijäämästä on palautettava lisäetuina näille vakuutusille.

Mandatum Lifen tavoitteena on antaa pitkällä aikavälillä alkuperäisen vakuutuskannan voitonjakoon oikeutetuille vakuutussäästöille ennen kuluja ja veroja kokonaisyhytyys, joka olisi vähintään kunakin hetkenä matalariskisimpinä pidettävien pitkien korkosijoitusten korkotason mukainen. Tämän hetken tulkinnan mukaisesti Saksan valtion joukkovelkakirjalainat olisivat lähimpänä riskitöntä pitkää korkosijoitusta. Toistaiseksi kuitenkin kokonaisyhytyyksen tavoitetasona on säästövakuutusten osalta 5 vuoden ja eläkevakuutusten osalta 10 vuoden Suomen valtion joukkovelkakirjalainan korkotasoa vastaava tuotto. Kokonaisyhytyys muodostuu laskuperustekorosta ja vuosittain määrättävistä lisäeduista. Lisäetujen tasossa pyritään jatkuvuuteen. Yhtiön vakavaraisuusasema pyritään pitämään sellaisena, että se ei rajoita lisäetujen antamista vakuutuksenottajille eikä omistajille suunnattavaa voitonjakoa. Tarkemmin periaate on selitetty yhtiön internetsivuilla.

Suomi-yhtiöstä 30.12.2014 Eriytetyn vakuutuskannan kokonaisyhytyys perustuu vakuutuskannan luovutussuunnitelmassa sovittuun voitonjakomalliin. Eriytetyn vakuutuskannan voitonjakopolitiikka on kuvattu tarkemmin yhtiön internetsivuilla.

Viron, Latvian ja Liettuan lainsäädännössä ei ole kohtuusperiaatetta vastaavaa sääntelyä.

Työsuhde-etuudet

Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet

Työsuhteen päättymisen jälkeisiä etuuksia ovat eläkkeet ja henkivakuutukset.

Mandatum Lifen eläkejärjestelyt ovat maksupohjaisia. Merkittävien maksupohjainen järjestely on Suomen TyEL-perusvakuutus.

Maksupohjaisissa järjestelyissä konserni suorittaa kiinteitä maksuja eläkevakuutusyhtiölle, eikä sillä ole oikeudellista tai tosiasiallista velvoitetta suorittaa lisämaksuja. Maksupohjaisista järjestelyistä aiheutuvat veloitteet kirjataan kuluksi kaudella, jota veloitus koskee.

Konsernilla on lisäksi vapaaehtoisia etuuspohjaisia eläkevakuutuksia. Vakuutukset ovat konsernin sisäisiä, ne sisältyvät Mandatum Lifen vakuutusvelkaan ja niiden määrä on epäoleellinen.

Irtisanomisen yhteydessä suoritettavat etuudet

Irtisanomiseen perustuva veloitte kirjataan velaksi silloin, kun konserni on todistettavasti sitoutunut lopettamaan yhden tai useamman henkilön työsuhteen ennen normaalia eläkkeelle jäämisen ajankohdtaa tai myöntämään irtisanomisen yhteydessä suoritettavia etuuksia vapaaehtoisen irtisanoutumisen edistämiseksi tehdyn tarjouksen seurauksena. Etuuksista ei koidu työnantajalle taloudellista hyötyä tulevaisuudessa, joten ne kirjataan välittömästi kuluksi. Myöhemmin kuin 12 kuukauden kuluttua tilinpäätöksestä erääntyvät veloitteet diskontataan. Irtisanomisen yhteydessä suoritettavia etuuksia ovat irtisanomiseen liittyvät rahapaketit ja eläkepaketit.

Osakeperusteiset maksut

Sammolla oli tilikauden aikana neljä voimassa olevaa käteisvaroina maksettavaa osakeperusteista kannustinjärjestelmää (Johdon ja asiantuntijoiden pitkäaikaiset kannustinjärjestelmät 2011 I ja II ja 2014 I ja II). Järjestelyt on arvostettu käypään arvoon niiden myöntämishetkellä sekä joksikaisena raportointipäivänä tämän jälkeen. Mandatum Life -konsernissa ohjelmien piiriin kuului vajaat 20 henkilöä vuoden 2016 lopussa.

Käteisvaroina maksettavissa järjestelyissä arvostus kirjataan velaksi ja sen muutos tuloslaskelmaan.

Kannustimien käypä arvo on määritetty Black-Scholes -hinnoittelumallin avulla. Markkinaperusteisen kannustinosan käyvässä arvossa on huomioitu hinnoittelumallilla ennakoitu toteuma palkkiona maksettavien kannusteyksiköiden määrästä. Ei-markkinaperusteisten ehtojen vaikutuksia ei sisällytetä kannustimen käypään arvoon, vaan ne otetaan huomioon niiden kannusteyksiköiden määrissä, joihin oletetaan syntyvän oikeus oikeuden syntymisajanjakson kuluessa. Tältä osin konserni päivittää oletuksen arvioidusta lopullisesta kannusteyksiköiden määrästä joksikaisena väli- ja tilinpäätöspäivänä.

Tuloverot

Tuloslaskelman verokulu sisältää kauden verotettavaan tuloon perustuvan veron ja laskennallisen veron. Verokulu kirjataan tulosvaikutteisesti, paitsi suoraan omaan pääomaan tai laajaan tuloslaskelmaan kirjattavien erien osalta, jolloin myös vero kirjataan kyseisiin eriin. Kauden verotettavaan tuloon perustuva vero lasketaan kunkin maan voimassaolevan verokannan perusteella. Veroa oikaistaan mahdollisella edellisiiin tilikausiin liittyvillä veroilla.

Laskennalliset verot lasketaan kaikista väliaikaisista eroista kirjanpitoarvon ja verotuksellisen arvon välillä. Verotuksessa vähennykelvottomasta liikearvon arvonalentumisesta ei kirjata laskennallista veroa, eikä tytäryhtiöiden jakamattomista voittovaroista kirjata laskennallista veroa siltä osin, kun ero ei todennäköisesti purkaudu ennakoitavissa tulevassa tulevaisuudessa.

Laskennalliset verot lasketaan käyttämällä tilinpäätöspäivään mennessä vahvistettuja verokantoja. Laskennallinen verosaaminen on kirjattu siihen määrään asti, kun on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan väliaikainen ero voidaan hyödyntää.

Osaakepääoma

Osingot kirjataan omasta pääomasta sinä tilikautena, jona yhtiökokous päättää osingonjaosta.

Rahavarat

Rahavaroina käsitellään käteiset varat, joiksi katsotaan kassa sekä lyhytaikaiset talletukset (3 kk).

Mandatum Life esittää liiketoiminnan rahavirrat käyttäen epäsuoraa esitystapaa, jolloin voittoa (tappiota) ennen veroja oikaistaan ei-kassaperusteisten tapahtumien vaikutuksella, varojen ja velkojen muutoksilla ja tuotoilla ja kuluilla, jotka liittyvät investointien tai rahoituksen rahavirtoihin.

Rahavirtalaskelmassa saadut ja maksetut korot esitetään liiketoiminnan rahavirroissa. Myös saadut osingot sisältyvät liiketoiminnan rahavirtoihin. Maksetut osingot esitetään rahoitustoiminnan rahavirroissa.

Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää johdon tekemiä arvioita ja oletuksia, jotka ovat vaikuttaneet tilinpäätöksessä esitettäviin tuottoihin, kuluihin, varoihin ja velkoihin sekä ehdollisiin velkoihin. Harkintaa joudutaan käyttämään myös tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden soveltamisessa. Arviot perustuvat tilinpäätöshetkellä parhaaseen käytettävissä olleeseen tietoon. Arviointi perustuu sekä aikaisempiin kokemuksiin että tulevaisuutta koskeviin tilinpäätöshetkellä todennäköisimpinä pidettyihin oletuksiin. Toteutumatiemat voivat poiketa näistä arvioihin ja oletuksiin perustuvista päätöksistä. Mahdolliset arvioiden muutokset kirjataan sillä tilikaudella, jonka aikana arviota korjataan ja kaikilla tämän jälkeisillä ajanjaksoilla.

Mandatum Lifen keskeiset tulevaisuutta koskevat oletukset ja tilinpäätöspäivän arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät liittyvät mm. vakuutusmatemaattisissa laskelmissa käytettyihin oletuksiin, julkisesti noteeraamattomien rahoitusvarojen ja -velkojen ja sijoituskiinteistöjen käypien arvojen arviointiin sekä rahoitusvarojen ja aineettomien hyödykkeiden arvonalentumisten arviointiin. Näitä osia koskevat laatimisperiaatteet edellyttävät eniten merkittävien arvioiden ja oletusten käyttämistä.

Vakuutusmatemaattiset oletukset

Vakuutusvelkojen vakuutusmatemaattisista oletuksista on kerrottu tarkemmin kappaleessa Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista ja jälleenvakuutusvarat.

Käypien arvojen määrittäminen

Jos rahoitusvaroilla ei ole toimivilla markkinoilla noteerattuja hintoja, käypä arvo määritetään markkinoilla yleisesti hyväksytyjen arvostusmenetelmien avulla. Menetelmistä on kerrottu enemmän tilinpäätöseräilyperiaatteiden kappaleessa Käypä arvo.

Sijoituskiinteistöjen käyvät arvot on tilikauden aikana arvioitu itse markkinoilta saadun vertailuaineiston perusteella. Tähän liittyy johdon tekemät oletukset esim. markkinoiden tuottovaateista sekä käytettävistä diskonttauskorosta.

Arvonalentumistestaukset

Liikearvo, keskeneräiset aineettomat hyödykkeet ja taloudelliselta vaikutusajaltaan rajoittamattomat aineettomat hyödykkeet testataan vähintään vuosittain arvonalentumisen varalta. Rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä olevat rahamäärät on pääosin määritetty käyttöarvoon perustuvilla laskemilla. Nämä edellyttävät johdon tekemiä arvioita mm. tulevasta kassavirroista, diskonttauskorosta sekä talouden yleisestä inflaatio- ja kasvukehityksestä.

Uusien tai uudistettujen IFRS-standardien ja tulkintojen soveltaminen

Seuraavat konsernin liiketoimintaan liittyvät julkistetut uudet tai uudistetut standardit konserni ottaa käyttöön myöhemmillä tilikausilla niiden voimaantulopäivästä lähtien tai jos voimaantulopäivä on muu kuin tilikauden ensimmäinen päivä, voimaantulopäivää seuraavan tilikauden alusta lähtien.

IFRS 15 *Myyntituotot asiakassopimuksista* (voimaan 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Uusi standardi korvaa nykyiset IAS 18 ja IAS 11 standardit ja niihin liittyvät tulkinnat. Myynnin kirjaamisen keskeisenä kriteerinä on määräysvallan siirtyminen. Standardin käyttöönotolla ei tule olemaan olennaista vaikutusta konsernitiilinpäätökseen.

IFRS 9 *Rahoitusinstrumentit* ja siihen tehdyt muutokset (voimaan 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) korvaa nykyisen standardin IAS 39: *Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen*. Uusi standardi muuttaa rahoitusvarojen luokittelua ja arvostamista sekä sisältää uuden luottotappioihin perustuvan arvonalentumismallin. Suojauslaskennassa säilyy edelleen nykyiset kolme suojauslaskentatyyppiä.

Koska vireillä oleva IFRS 4 *Vakuutusarvostukset* korvaava uusi standardi IFRS 17 (tilinpäätöshetkellä arvioitu voimaantulo 1.1.2021 alkavilla tilikausilla) tulee vaikuttamaan vakuutusyhtiöiden velkapuolen arvostukseen, on vakuutusyhtiöille annettu vaihtoehtoja IFRS 9 normaalin käyttöönoton lisäksi. Yhtiö voi tiettyjen vakuutusvelkojen määrään liittyvien edellytysten täytyessä käyttää ns. väliaikaista vapautusta, jolloin se siirtää IFRS 9 -standardin käyttöönoton alkamaan samanaikaisesti IFRS 17 kanssa. Toinen sallittu vaihtoehto on soveltaa IFRS 9 standardia soveltuvin osin 1.1.2018 alkaen, mutta poistaa velkojen ja varojen erilaisista arvostusperiaatteista johtuvat erot tuloslaskelmalla.

Konserni aikoo soveltaa väliaikaista vapautusta ja ottaa käyttöön IFRS 9 samanaikaisesti tulevan IFRS 17 kanssa. Käyttöönotolla tulee olemaan vaikutus konsernin tilinpäätökseen.

Segmentti-informaatio

Mandatum Life -konsernin segmenttiraportointi perustuu kotimaisen liiketoiminnan tuoteryhmäjakoön sekä muuhun maakohtaiseen organisaatorakenteeseen. Raportoivat segmentit ovat sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi), muut sopimukset (Suomi), vakuutuskannan siirtona 30.12.2014 vastaanotettu eriytetty laskuperustekorkoinen ryhmä-eläkekanta (Suomi) sekä Ulkomaiset toiminnot.

Tuoteryhmien riskit poikkeavat toisistaan sijoitusriskien osalta. Segmenttien tulokset raportoidaan yhtiön johdolle osana johdon raportointia. Ensisijainen segmenttiraportointi antaa myös olennaisilta osin maantieteellisen jaon, koska toiminta muualla kuin Suomessa esitetään yhtenä erillisenä liiketoiminta-alueena. Ulkomainen toiminta kattaa pääasiassa Baltian maissa tapahtuvan toiminnan ja sen lisäksi Luxemburgin hallinnointiyhtiön toiminnan, jonka merkitys on vähäinen. Ulkomaisen toiminnan laajetessa maakohtaista jaottelua laajennetaan. Konsernitilinpäätöksessä segmenttien väliset liiketapahtumat, saatavat ja velat eliminoidaan rivi riviltä. Segmentti-informaatio on tuotettu konsernin tilinpäätöstä laadittaessa ja esitettäessä noudatettujen laatimisperiaatteiden mukaisesti.

KONSERNIN LAAJA TULOSLASKELMA LIIKETOIMINTASEGMENTEITTÄIN 2016

Milj. €	Sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi)	Muut sopimukset (Suomi)	Eriytetty vakuutuskanta (Suomi)	Ulkomaiset toiminnot	Eliminoinnit	Konserni
Vakuutusmaksutulo	958,9	132,8	7,5	29,1	-12,6	1 115,7
Sijoitustoiminnan nettotuotot	294,5	297,2	38,8	8,2	-4,3	634,4
Liiketoiminnan muut tuotot		8,9		0,0	13,9	22,8
Korvaukset	-569,4	-340,7	-47,2	-26,5	16,7	-967,1
Vakuutus- ja sijoitussopimusvelkojen muutos ¹⁾	-598,8	126,5	13,4	-5,1	-1,5	-465,4
Henkilöstökulut	-24,7	-17,7	0,0	-3,7		-46,2
Liiketoiminnan muut kulut	-39,9	-18,8	-2,0	-3,1	-13,9	-77,7
Rahoituskulut		-6,8		0,0		-6,8
Osuus osakkuusyritysten voitoista/tappioista		0,0				0,0
Voitto ennen veroja	20,6	181,3	10,5	-1,1	-1,7	209,6
Verot	-4,1	-35,0	-2,1	0,0		-41,3
Tilikauden voitto	16,5	146,2	8,4	-1,1	-1,7	168,3
Tilikauden muut laajan tuloksen erät						
Varjolaskenta						-10,7
Myytävissä olevat rahoitusvarat						93,0
Muihin laajan tuloksen eriin liittyvät verot						-18,6
Tilikauden muut laajan tuloksen erät yhteensä nettona verojen jälkeen						63,6
TILIKAUDEN LAAJA TULOS						232,0
Tilikauden voitosta						
Emoyhtiön omistajien osuus						168,3
Määräysvallattomien osuus						0,0
Tilikauden laajasta tuloksesta						
Emoyhtiön omistajien osuus						232,0
Määräysvallattomien osuus						0,0

¹⁾ Kotimaisissa segmenteissä on huomioitu vastuun siirtyminen sijoitussidonnaisten ja laskuperustekorollisten sopimusten välillä. Siirtyminen kasvattaa sijoitussidonnaisten sopimusten erää 'vakuutus- ja sijoitussopimusten velkojen muutos' ja vähentää muut sopimukset segmentin vastaavaa erää 24,1 milj. euroa (23,5).

KONSERNIN LAAJA TULOSLASKELMA LIIKETOIMINTASEGMENTEITTÄIN 2015

Milj. €	Sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi)	Muut sopimukset (Suomi)	Eriytetty vakuutuskanta (Suomi)	Ulkomaiset toiminnot	Eliminoinnit	Konserni
Vakuutusmaksutulo	960,9	162,6	10,0	33,1	-22,5	1 144,1
Sijoitustoiminnan nettotuotot	260,2	341,0	32,3	2,7	-4,1	632,0
Liiketoiminnan muut tuotot		17,6		0,0	0,0	17,7
Korvaukset	-549,1	-407,6	-57,1	-27,3	17,7	-1023,4
Vakuutus- ja sijoitussopimusvelkojen muutos ¹⁾	-584,8	98,0	23,9	-2,6	3,6	-461,8
Henkilöstökulut	-25,0	-18,6	0,0	-3,6		-47,2
Liiketoiminnan muut kulut	-39,4	-30,3	-1,9	-2,7		-74,4
Rahoituskulut		-6,2		0,0		-6,2
Osuus osakkuusyritysten voitoista/tappioista		0,0				0,0
Voitto ennen veroja	22,8	156,5	7,1	-0,4	-5,3	180,8
Verot	-4,5	-30,3	-1,4	-0,1		-36,3
Tilikauden voitto	18,3	126,2	5,7	-0,5	-5,3	144,5
Tilikauden muut laajan tuloksen erät						
Varjolaskenta						-10,5
Myytävissä olevat rahoitusvarat						43,0
Muihin laajan tuloksen eriin liittyvät verot						-8,6
Tilikauden muut laajan tuloksen erät yhteensä nettona verojen jälkeen						23,9
TILIKAUDEN LAAJA TULOS						168,4
Tilikauden voitosta						
Emoyhtiön omistajien osuus						144,5
Määräysvallattomien osuus						0,0
Tilikauden laajasta tuloksesta						
Emoyhtiön omistajien osuus						168,4
Määräysvallattomien osuus						0,0

¹⁾ Kotimaisissa segmenteissä on huomioitu vastuun siirtyminen sijoitussidonnaisten ja laskuperustekorollisten sopimusten välillä. Siirtyminen kasvattaa sijoitussidonnaisten sopimusten erää 'vakuutus- ja sijoitussopimusten velkojen muutos' ja vähentää muut sopimukset segmentin vastaavaa erää 23,5 milj. euroa (vuonna 2014 13,0 milj. euroa).

KONSERNITASE LIIKETOIMINTASEGMENTEITTÄIN 2016

Milj. €	Sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi)	Muut sopimukset (Suomi)	Eriytetty vakuutuskanta (Suomi)	Ulkomaiset toiminnot	Eliminoinnit	Konserni
Varat						
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	0,6	3,8		0,0		4,4
Sijoituskiinteistöt		169,1	29,7			198,8
Aineettomat hyödykkeet	2,5	2,7		0,8		6,0
Sijoitukset osakkuusyrityksissä		0,0				0,0
Rahoitusvarat	63,6	4 325,0	1 046,6	24,0		5 459,2
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset	3 388,0	1,1		161,0	-81,9	3 468,3
Saamiset jälleenvakuutus sopimuksista		2,9		0,0		3,0
Muut varat		119,0	43,7	1,0	-1,4	162,3
Käteiset varat		600,4	79,3	2,6		682,3
Myytäväksi luokitellut varat	2 991,5	210,4				3 201,9
Varat yhteensä	6 446,3	5 434,4	1 199,2	189,5	-83,3	13 186,2
Velat						
Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista		3 451,7	1 142,1	17,3		4 611,1
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	3 369,6	0,0		160,7	-81,9	3 448,4
Rahoitusvelat		111,0				111,0
Laskennalliset verovelat		180,9				180,9
Muut velat	17,9	77,8	52,2	1,2	-1,4	147,7
Myytäväksi luokiteltuihin varoihin liittyvät velat	2 991,5	210,4				3 201,9
Velat yhteensä	6 379,1	4 031,7	1 194,3	179,1	-83,3	11 700,9
Oma pääoma						
Osakepääoma						40,4
Rahastot						724,8
Kertyneet voittovarot						720,1
Emoyhtiön omistajien osuus						1 485,3
Määräysvallattomien osuus						0,0
Oma pääoma yhteensä						1 485,3
Oma pääoma ja velat yhteensä						13 186,2

KONSERNITASE LIIKETOIMINTASEGMENTEITTÄIN 2015

Milj. €	Sijoitussidonnaiset sopimukset (Suomi)	Muut sopimukset (Suomi)	Eriytetty vakuutuskanta (Suomi)	Ulkomaiset toiminnot	Eliminoinnit	Konserni
Varat						
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	0,3	4,3		0,0		4,6
Sijoituskiinteistöt		166,7	11,5			178,2
Aineettomat hyödykkeet	2,8	3,6		0,8		7,2
Sijoitukset osakkuusyrityksissä		0,0				0,0
Rahoitusvarat	44,1	4 802,3	1 167,6	24,9		6 038,9
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset	5 789,3	2,7		156,1	-83,5	5 864,5
Saamiset jälleenvakuutus sopimuksista		2,6		0,0		2,6
Muut varat		95,6	32,0	1,1	-2,0	126,6
Käteiset varat		468,2	11,6	2,7		482,5
Varat yhteensä	5 836,5	5 546,0	1 222,6	185,6	-85,5	12 705,2
Velat						
Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista		3 800,4	1 196,0	17,7		5 014,1
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	5 786,5	0,0		155,4	-83,5	5 858,4
Rahoitusvelat		133,4				133,4
Laskennalliset verovelat		154,4				154,4
Muut velat	3,8	133,7	29,8	1,5	-2,0	166,8
Velat yhteensä	5 790,3	4 221,9	1 225,8	174,7	-85,5	11 327,1
Oma pääoma						
Osakepääoma						40,4
Rahastot						661,1
Kertyneet voittovarot						676,6
Emoyhtiön omistajien osuus						1 378,1
Määräysvallattomien osuus						0,0
Oma pääoma yhteensä						1 378,1
Oma pääoma ja velat yhteensä						12 705,2

Tuloslaskelman liitetiedot

1 VAKUUTUSMAKSUT

1.1. VAKUUTUSMAKSUTULO

Milj. €	2016	2015
Vakuutusopimuksista		
Vakuutusopimukset	644,2	723,1
Jälleenvakuutusopimukset	2,8	2,0
Vakuutusmaksutulo yhteensä, brutto	647,1	725,0
Jälleenvakuuttajien osuus	-6,3	-4,8
Vakuutusmaksutulo yhteensä, netto	640,8	720,2
Sijoitusopimuksista	474,9	423,8
Vakuutusmaksutulo yhteensä¹⁾	1 115,7	1 144,1

¹⁾ Vakuutusmaksuvastuun muutos esitetään liitteessä no 4, "Vakuutus- ja sijoitusopimusvelkojen muutos".

1.2. VAKUUTUSMAKSUTULON JAKAUTUMINEN

Milj. €	2016	2015
Vakuutusopimuksista		
Vakuutusmaksutulo sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä	144,3	146,3
Vakuutusmaksutulo unit-linked vakuutusopimuksista	497,9	574,8
Vakuutusmaksutulo muista sopimuksista	2,1	1,9
Yhteensä	644,2	723,1
Jälleenvakuutusopimukset	2,8	2,0
Sijoitusopimuksista		
Maksutulo sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen osuuteen ylijäämästä	0,3	30,0
Maksutulo unit-linked sopimuksista	474,6	393,8
Yhteensä	474,9	423,8
Vakuutus- ja sijoitusopimukset yhteensä	1 122,0	1 148,9
Jälleenvakuuttajien osuus	-6,3	-4,8
Vakuutusmaksutulo yhteensä	1 115,7	1 144,1

1.3. ENSIVAKUUTUSMAKSUT MAANTIETEELLISEN SEGMENTIN MUKAISESTI

Milj. €	2016	2015
Suomi	1 090,1	1 113,3
Baltian maat	29,1	33,6
Yhteensä	1 119,2	1 146,9

1.4. KERTA- JA JATKUVAT VAKUUTUSMAKSUT ENSIVAKUUTUKSESTA

Mij. €	2016	2015
Jatkuvat vakuutusmaksut, vakuutus sopimukset	277,2	287,1
Kertamaksut, vakuutus sopimukset	367,0	436,0
Kertamaksut, sijoitus sopimukset	474,9	423,8
Yhteensä	1 119,2	1 146,9

1.5. ENSIVAKUUTUKSEN MAKSUTULO VAKUUTUSLAJEITTAIN

Mij. €	2016	2015
Maksutulo vakuutus sopimuksista		
Henkivakuutus		
Sijoitussidonnainen yksilöllinen henkivakuutus	366,5	428,2
Muu yksilöllinen henkivakuutus	48,5	49,1
Työntekijäin ryhmähenkivakuutus	12,0	10,3
Muu ryhmähenkivakuutus	9,4	9,2
Yhteensä	436,4	496,8
Eläkevakuutus		
Sijoitussidonnainen yksilöllinen eläkevakuutus	66,0	71,5
Muu yksilöllinen eläkevakuutus	12,5	14,3
Sijoitussidonnainen ryhmäeläkevakuutus	65,5	75,2
Muu ryhmäeläkevakuutus	63,9	65,3
Yhteensä	207,8	226,3
Yhteensä	644,2	723,1
Maksutulo sijoitus sopimuksista		
Kapitalisaatiosopimukset		
Sijoitussidonnainen kapitalisaatiosopimus	474,6	393,8
Muu kapitalisaatiosopimus	0,3	30,0
Yhteensä	474,9	423,8
Maksutulo vakuutus- ja sijoitus sopimuksista yhteensä	1 119,2	1 146,9

2 SIIJOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTOT

Milj. €	2016	2015
Rahoitusvaroista		
Johdannaissopimuksista		
Voitot/tappiot	-8,7	-89,5
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyistä rahoitusvaroista		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	0,6	0,6
Voitot/tappiot	-3,5	1,1
Osakkeet		
Voitot/tappiot	0,0	0,2
Osinkotuotot	0,0	0,0
Yhteensä	-2,8	1,9
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevista sijoituksista		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	50,0	57,9
Voitot/tappiot	4,4	-39,7
Osakkeet		
Voitot/tappiot	197,9	218,5
Osinkotuotot	31,8	21,8
Lainat ja muut saamiset		
Korkotuotot	-0,2	1,0
Muut rahoitusvarat		
Voitot/tappiot	-7,9	-20,6
Yhteensä	276,0	238,8
Lainoista ja muista saamisista		
Korkotuotot	4,1	2,7
Voitot/tappiot	5,9	26,8
Yhteensä	10,1	29,5
Myytävissä olevista rahoitusvaroista		
Saamistodistukset		
Korkotuotot	102,1	95,5
Voitot/tappiot	29,8	47,7
Osakkeet		
Voitot/tappiot	100,7	191,6
Arvon alentumistappiot	-15,1	-19,0
Osinkotuotot	122,2	107,6
Yhteensä	339,6	423,4
Yhteensä rahoitusvaroista	614,1	604,1
Muista varoista		
Sijoituskiinteistöt		
Voitot/tappiot	2,9	2,1
Arvon alentumistappiot	0,0	0,0
Muut	6,4	13,3
Yhteensä muista varoista	9,4	15,4

Milj. €	2016	2015
Palkkiotuotot, netto		
Omaisuu denhoito	-14,8	-16,6
Palkkiotuotot	25,7	29,2
Yhteensä	10,9	12,6
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	634,4	632,0

Voitot/tappiot myytävissä olevista rahoitusvaroista sisältävät 105,8 milj. euroa (259,0) käyvän arvon rahastosta tilikauden tulokseen kirjattua arvostusta.

Muut tuotot ja kulut muodostuvat kiinteistösijoitusten vuokrista, hoitovastikkeista ja poistoista.

Kaikki sijoituksista aiheutuvat tuotot ja kulut sisältyvät sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Voitot/tappiot sisältävät myyntivoitot ja -tappiot sekä realisoituneet että realisoitumattomat arvostuserot sekä kurssivoitot ja -tappiot. Myytävissä olevien rahoitusvarojen realisoitumattomat arvostuserot kirjataan muihin laajan tuloksen eriin ja esitetään käyvän arvon rahastossa omassa pääomassa.

Käyvän arvon rahaston muutokset on eritelty oman pääoman muutoslaskelmassa.

3 KORVAUKSET

Korvaukset sisältävät kaikki vakuutus- ja sijoitussopimusten korvaukset. Nämä on eritelty alla olevissa taulukoissa.

Milj. €	Maksetut korvaukset		Korvausvastuun muutos		Korvauskulut	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Vakuutus sopimukset						
Henkivakuutus						
Vakuutukset, jotka ovat oikeutettuja harkinnanvaraiseen voitonjakoon	-43,1	-47,2	1,7	2,5	-41,4	-44,7
Muut vakuutukset	-0,4	-0,4	0,3	-0,4	-0,1	-0,8
Sijoitussidonnaiset vakuutukset	-204,5	-183,4	1,6	13,8	-202,9	-169,6
Yhteensä	-248,0	-231,1	3,7	15,9	-244,3	-215,2
Eläkevakuutus						
Vakuutukset, jotka ovat oikeutettuja harkinnanvaraiseen voitonjakoon	-425,4	-397,4	91,9	-19,2	-333,5	-416,6
Sijoitussidonnaiset vakuutukset	-17,9	-15,0	-19,0	-21,2	-36,9	-36,2
Yhteensä	-443,2	-412,4	72,8	-40,4	-370,4	-452,8
Jälleenvakuutus						
	-0,5	-0,1	0,1	-0,5	-0,4	-0,6
Vakuutus sopimukset yhteensä	-691,8	-643,5	76,6	-25,0	-615,2	-668,5
Jälleenvakuuttajien osuus	3,0	2,8	0,3	0,1	3,3	2,8
Vakuutus sopimukset yhteensä	-688,8	-640,8	76,9	-24,9	-611,8	-665,7
Sijoitussopimukset						
Kapitalisaatiosopimukset						
Vakuutukset, jotka ovat oikeutettuja harkinnanvaraiseen voitonjakoon	-0,4	-0,1	-	-	-0,4	-0,1
Sijoitussidonnaiset vakuutukset	-355,0	-357,7	-	-	-355,0	-357,7
Yhteensä	-355,4	-357,7	-	-	-355,4	-357,7
Korvaukset yhteensä	-1 044,2	-998,5	76,9	-24,9	-967,3	-1 023,4

MAKSETUT KORVAUKSET KORVAUSLAJEITTAIN

Milj. €	2016	2015
Vakuutusopimukset		
Henkivakuutus		
Takaisinostot	-7,3	-8,2
Kuolemantapauskorvaukset	-20,9	-18,7
Säästösummien takaisinmaksut	-5,7	-10,2
Vahingonselvittelykulut	0	0,0
Muut	-9,7	-10,6
Yhteensä	-43,5	-47,6
Sijoitussidonnainen henkivakuutus		
Takaisinostot	-148,6	-132,1
Kuolemantapauskorvaukset	-45,4	-41,1
Säästösummien takaisinmaksut	-10,4	-10,3
Vahingonselvittelykulut	0,0	0,0
Yhteensä	-204,5	-183,4
Eläkevakuutus		
Maksetut eläkkeet	-414,7	-386,3
Takaisinostot	-2,2	-6,0
Kuolemantapauskorvaukset	-8,5	-5,2
Vahingonselvittelykulut	0,0	0,0
Yhteensä	-425,4	-397,4
Sijoitussidonnainen eläkevakuutus		
Maksetut eläkkeet	-3,6	-1,0
Takaisinostot	-9,7	-10,9
Kuolemantapauskorvaukset	-4,5	-3,1
Muut	-0,1	0,0
Yhteensä	-17,9	-15,0
Jälleenvakuutusopimukset	-0,5	-0,1
Vakuutusopimukset yhteensä	-691,8	-643,5
Jälleenvakuuttajien osuus	3,0	2,8
Vakuutusopimukset yhteensä	-688,8	-640,8
Sijoitusopimukset		
Kapitalisaatiosopimukset		
Takaisinostot	-0,4	-0,1
Säästösummien takaisinmaksut	0,0	0,0
Yhteensä	-0,4	-0,1
Sijoitusopimukset		
Sijoitussidonnaiset kapitalisaatiosopimukset		
Takaisinostot	-371,6	-375,0
Säästösummien takaisinmaksut	16,6	17,3
Yhteensä	-355,0	-357,7
Sijoitusopimukset yhteensä	-355,4	-357,7
Maksetut korvaukset, brutto	-1 047,2	-1 001,3
Maksetut korvaukset, netto	-1 044,2	-998,5

4 VAKUUTUS- JA SIIJOITUSSOPIMUSVELKOJEN MUUTOS

Milj. €	2016	2015
Vakuutus- ja sijoitussopimukset		
Henkivakuutus		
Sopimukset, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon	23,2	14,5
Muut sopimukset	-0,1	-0,1
Sijoitussidonnaiset sopimukset	-251,6	-292,4
Yhteensä	-228,5	-277,9
Eläkevakuutus		
Sopimukset, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon	67,5	93,8
Sijoitussidonnaiset sopimukset	-116,3	-143,2
Yhteensä	-48,9	-49,4
Jälleenvakuutus- ja sijoitussopimukset	0,0	0,1
Vakuutus- ja sijoitussopimukset yhteensä	-277,3	-327,2
Jälleenvakuuttajien osuus	0,0	0,0
Vakuutus- ja sijoitussopimukset yhteensä, netto	-277,3	-327,2
Sijoitussopimukset		
Kapitalisaatiosopimukset		
Sopimukset, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon	9,8	-32,6
Sijoitussidonnaiset sopimukset	-197,9	-102,1
Sijoitussopimukset yhteensä	-188,1	-134,6
Vakuutus- ja sijoitussopimusvelkojen muutos yhteensä, brutto	-465,4	-461,8

5 HENKILÖSTÖKULUT

Milj. €	2016	2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-36,2	-35,1
Käteisvaroina toteutetut osakeperusteiset maksut	-1,4	-3,6
Eläkekulut - maksupohjaiset järjestelyt	-6,0	-5,8
Muut henkilösivukulut	-2,6	-2,7
Yhteensä	-46,2	-47,2

Lisätiedot osakeperusteisista maksuista esitetään liitetiedossa 32 Kannustinjärjestelmä.

6 LIIKETOIMINNAN MUUT KULUT

Milj. €	2016	2015
Tietohallintokulut	-17,6	-16,6
Muut henkilöstökulut	-1,7	-1,8
Markkinointikulut	-3,7	-4,0
Poistot	-2,2	-1,9
Vuokrat	-3,6	-3,7
Ensivakuutuksen palkkiot	-7,7	-9,0
Tulevan jälleenvakuutuksen palkkiot	-1,3	-0,5
Annetun jälleenvakuutuksen palkkiot	2,2	1,4
Muut	-42,1	-38,4
Yhteensä	-77,7	-74,4

Erä Muut sisältää mm. kulut viestinnästä, ulkopuolisista palveluista sekä muista hallintokuluista.

TOIMINTOKOHTAISET KULUT

Milj. €	2016	2015
Vakuutus- ja sijoitussopimusten hankintamenot		
Ensivakuutuksen palkkiot	-7,7	-9,0
Tulevan jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	-1,3	-0,5
Muut hankintamenot	-24,7	-24,0
Vakuutus- ja sijoitussopimusten hoitokulut	-48,9	-48,3
Hallintokulut	-17,1	-18,6
Menevän jälleenvakuutuksen palkkiot ja voitto-osuudet	2,2	1,4
Sijoitustoiminnan hoitokulut	-2,0	-1,8
Korvaustoiminnan hoitokulut	-4,3	-3,7
Liiketoiminnan muut kulut	-5,9	-6,1
Yhteensä	-109,7	-110,7

7 RAHOITUSVARAT JA -VELAT

Taulukko sisältää taseen Rahoitusvarat lukuunottamatta sijoitussidonnaisiin sopimuksiin liittyviä rahoitusvaroja.

Rahoitusvarat ja -velat on luokiteltu IAS 39.9 mukaisesti kategorioihin. Taulukossa on esitetty myös rahoitusvaroihin ja -velkoihin liittyvät korkotuotot ja -kulut, tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet ja realisoitumattomat voitot ja tappiot, arvonalentumistappiot sekä osinkotuotot.

Siirtyviä korkosaamisia ja siirtyviä korkovelkoja ei ole sisällytetty rahoitusvaroihin ja -velkoihin. Siirtyvät korkosaamiset olivat 26,5 miljoonaa euroa (30,1) ja siirtyvät korkovelat 7,2 miljoonaa euroa (10,4).

RAHOITUSVARAT

Milj. €	Kp-arvo	2016			
		Korkotuotot/ Korkokulut	Voitot/ Tappiot	Arvonal. tappiot	Osinkotuotot
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat					
Johdannaissopimukset	13,1	-20,1	11,4	-	-
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat	24,0	0,6	-3,5	-	0,0
Lainat ja muut saamiset	20,4	4,1	5,9	-	-
Myytäviksi olevat rahoitusvarat	5 612,0	102,1	130,5	-15,1	122,2
Konsernin rahoitusvarat yhteensä	5 669,5	86,7	144,4	-15,1	122,2

RAHOITUSVELAT

Milj. €	Kp-arvo	2016			
		Korkotuotot/ Korkokulut	Voitot/ Tappiot	Arvonal. tappiot	Osinkotuotot
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat					
Johdannaissopimukset	11,0	-	-	-	-
Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavat	100,0	-6,8	-	-	-
Konsernin rahoitusvelat yhteensä	111,0	-6,8	-	-	-

RAHOITUSVARAT

Milj. €	Kp-arvo	2015			
		Korkotuotot/ Korkokulut	Voitot/ Tappiot	Arvonal. tappiot	Osinkotuotot
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat					
Johdannaissopimukset	11,3	-8,1	-81,4	-	-
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat	48,4	0,6	1,2	-	0,0
Lainat ja muut saamiset	23,6	2,7	26,8	-	-
Myytävissä olevat rahoitusvarat	5 955,5	95,5	239,3	-19,0	107,6
Konsernin rahoitusvarat yhteensä	6 038,9	90,7	185,9	-19,0	107,6

RAHOITUSVELAT

Milj. €	Kp-arvo	2015			
		Korkotuotot/ Korkokulut	Voitot/ Tappiot	Arvonal. tappiot	Osinkotuotot
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat					
Johdannaissopimukset	33,4	-	-	-	-
Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavat	100,0	-6,2	-	-	-
Konsernin rahoitusvelat yhteensä	133,4	-6,2	-	-	-

Taseen liitetiedot

8 AINEELLISET KÄYTTÖMAISUUSHYÖDYKKEET

Mij. €	2016			2015		
	Maa-alueet ja rakennukset	Koneet ja kalusto	Yhteensä	Maa-alueet ja rakennukset	Koneet ja kalusto	Yhteensä
1.1.						
Hankintameno	4,3	7,9	12,2	4,3	7,6	11,9
Kertyneet poistot	-0,6	-7,0	-7,6	-0,6	-6,7	-7,3
Kirjanpitoarvo 1.1.	3,7	0,9	4,6	3,7	0,9	4,6
Kirjanpitoarvo 1.1.	3,7	0,9	4,6	3,7	0,9	4,6
Lisäykset	0,0	0,2	0,2	0,0	0,3	0,3
Poistot	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	-0,4
Kirjanpitoarvo 31.12.	3,6	1,0	4,6	3,7	0,9	4,6
31.12.						
Hankintameno	4,3	8,1	12,4	4,3	7,9	12,2
Kertyneet poistot	-0,7	-7,1	-7,8	-0,6	-7,0	-7,6
Kirjanpitoarvo 31.12.	3,6	1,0	4,6	3,7	0,9	4,6

Tase-erä koneet ja kalusto sisältää laitteet ja toimistokalusteet.

9 SIOITUSKIINTEISTÖT

Mij. €	2016	2015
1.1.		
Hankintameno	255,6	244,7
Kertyneet poistot	-53,6	-49,9
Kertyneet arvonalentumiset	-23,8	-18,1
Kirjanpitoarvo 1.1.	178,2	176,7
Kirjanpitoarvo 1.1.	178,2	176,7
Lisäykset	41,3	27,4
Vähennykset	-18,3	-16,5
Poistot	-3,5	-3,7
Arvonalentumistappiot	1,1	-5,6
Kirjanpitoarvo 31.12.	198,8	178,2
31.12.		
Hankintameno	278,5	255,6
Kertyneet poistot	-57,0	-53,6
Kertyneet arvonalentumiset	-22,7	-23,8
Kirjanpitoarvo 31.12.	198,8	178,2
Vuokratuotot sijoituskiinteistöistä	20,1	20,9
Sijoitusomaisuuteen sisältyvät muulla sopimuksella vuokralle annetut kiinteistöt		
Ei-purettavissa olevat vähimmäisvuokrat		
Yhden vuoden kuluessa	9,2	8,6
Yli yhden vuoden ja enintään viiden vuoden kuluttua	13,2	5,8
Yli viiden vuoden kuluttua	3,2	0,0
Yhteensä	25,5	14,4
Kaudella tuloutetut muuttuvat vuokrat yhteensä	0,0	0,1

Milj. €	2016	2015
Kiinteistökulut		
Välittömät hoitokulut kiinteistöistä, jotka ovat kerryttäneet vuokratuottoa kaudella	-8,7	-8,9
Välittömät hoitokulut kiinteistöistä, jotka eivät ole kerryttäneet vuokratuottoa kaudella	-1,3	-1,3
Yhteensä	-10,0	-10,2
Sijoituskiinteistöjen käypä arvo 31.12.	221,7	202,7

Sijoituskiinteistöjen käyvät arvot on arvioitu kokonaisuudessaan itse markkinoilta saadun vertailuaineiston perusteella.

Sijoituskiinteistöjen tilat vuokrataan markkinaehtoisilla, peruuttamattomilla vuokrasopimuksilla. Vuokrasopimusten pituudet vaihtelevat toistaiseksi voimassa olevista monivuotisiin sopimuksiin.

10 AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Milj. €	2016	2015
1.1.		
Hankintameno	45,0	43,1
Kertyneet poistot	-37,8	-36,3
Kirjanpitoarvo 1.1.	7,2	6,8
Kirjanpitoarvo 1.1.	7,2	6,8
Lisäykset	0,3	1,9
Poistot	-1,5	-1,5
Kirjanpitoarvo 31.12.	6,0	7,2
31.12.		
Hankintameno	45,3	45,0
Kertyneet poistot	-39,3	-37,8
Kirjanpitoarvo 31.12.	6,0	7,2

Aineettomat hyödykkeet koostuvat pääosin järjestelmähankinnoista.

Poistot ja arvonalentumiset sisältyvät tuloslaskelman erään Liiketoiminnan muut kulut.

11 SIOITUKSET OSAKKUUSYRITYKSISSÄ

PÄÄOMAOSUUSMENETMÄLLÄ YHDISTELLYT OSAKKUUSYHTIÖT 31.12.2016

Milj. €	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Omistus- osuus %	Varat / Velat	Liikevaihto	Voitto/tappio
Niittymaa Oy*	0,0	0,0	49,0	0,0/0,0	0,0	0,0

* Yhtiöllä on konserniyhtiöistä poikkeava tilikausi; tulos on kaudelta 07/2016–12/2016

PÄÄOMAOSUUSMENETMÄLLÄ YHDISTELLYT OSAKKUUSYHTIÖT 31.12.2015

Milj. €	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Omistus- osuus %	Varat / Velat	Liikevaihto	Voitto/tappio
Niittymaa Oy*	0,0	0,0	49,0	0,0/0,0	0,0	0,0

* Yhtiöllä on konserniyhtiöistä poikkeava tilikausi tulos on kaudelta 07/2015–12/2015
SaKa Hallikiinteistöt Oy:n toiminta on päättynyt 2015 ja yhtiön purkamisesta on kirjattu 6,2 miljoonan euron myyntivoitto

Milj. €	2016	2015
Osuudet 1.1.	0,0	0,4
Muutos	0,0	-0,4
Osuus kauden tuloksesta	0,0	0,0
Osuudet 31.12.	0,0	0,0

12 RAHOITUSVARAT

Konsernin rahoitusvarat koostuvat sijoituksista johdannaissopimuksiin, käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyistä rahoitusvaroista, lainoista ja muista saamisista sekä myytävissä olevista rahoitusvaroista.

Johdannaissopimuksia konsernissa voidaan tehdä sekä kaupankäynti- että suojaamistarkoituksessa. Käytettäviä instrumentteja ovat valuutta-, korko- ja osakejohdannaiset. Tilikaudella on sovellettu käyvän arvon suojausta.

Milj. €	2016	2015
Johdannaissopimukset	13,1	11,3
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat	24,0	48,4
Lainat ja muut saamiset	20,4	23,6
Myytävissä olevat rahoitusvarat	5 612,0	5 955,5
Yhteensä	5 669,5	6 038,9
Myytäväksi luokitellut varat	-210,4	-
Yhteensä	5 459,2	6 038,9

JOHDANNAISSOPIMUKSET

	Kohde-et. nimell. arvo	2016		Kohde-et. nimell. arvo	2015	
		Saamiset	Käypä arvo Velat		Saamiset	Käypä arvo Velat
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset						
Korkojohdannaiset						
Koronvaihtosopimukset	144,0	0,5	0,4	4 618,0	0,2	1,4
Luottoriskinvaihtosopimukset	0,0	0,0	0,0	643,0	0,0	0,3
Yhteensä	144,0	0,5	0,4	5 261,0	0,2	1,7
Valuuttajohdannaiset						
Valuuttatermiinit	1 691,3	10,2	10,6	1 632,5	7,8	21,6
OTC-valuuttaoptiot ostetut ja mydyt	62,5	0,2	0,1	156,2	0,9	0,8
Yhteensä	1 753,8	10,4	10,6	1 788,7	8,6	22,4
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät johdannaissopimukset yhteensä	1 897,8	10,9	11,0	7 049,7	8,8	24,1

	Kohde-et. Nimell. arvo	2016 Käypä arvo		Kohde-et. Nimell. arvo	2015 Käypä arvo	
		Saamiset	Velat		Saamiset	Velat
Suojaavat johdannaissopimukset						
Käypää arvoa suojaavat						
Valuuttatermiinit	533,9	2,3	0,0	601,8	2,5	9,3
Koronvaihtosopimukset	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	533,9	2,3	0,0	601,8	2,5	9,3
Johdannaissopimukset yhteensä	2 431,7	13,1	11,0	7 651,5	11,3	33,4

Käyvän arvon suojaus

Käyvän arvon suojausta käytetään suojaamaan osaa myytävissä olevien rahoitusvarojen valuuttariskistä. Suojaussuhteen ulkopuolelle on jätetty termiinisopimusten korkelementti.

Käyvän arvon suojausiksi luokiteltujen valuuttajohdannaisten nettotulos oli 19 (-69) milj. euroa. Suojattavasta riskistä johtuva nettotulos myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon suojauksesta oli -19 (68) milj. euroa.

MUUT RAHOITUSVARAT

Milj. €	2016	2015
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat		
Saamistodistukset		
Julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemat	15,3	12,7
Pankkien liikkeeseen laskemat	6,9	10,4
Muut saamistodistukset	0,0	23,5
Yhteensä	22,2	46,6
Osakkeet ja osuudet		
Listatut	1,8	1,8
Muut	-	-
Yhteensä	1,8	1,8
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat yhteensä	24,0	48,4
Lainat ja muut saamiset		
Jälleenvakuutustalletesaamiset	0,0	0,0
Lainat	20,4	23,6
Yhteensä	20,4	23,6
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset		
Julkisyhteisöjen liikkeeseen laskemat	18,7	30,2
Pankkien liikkeeseen laskemat	563,2	487,7
Muut saamistodistukset	2 523,3	2 896,1
Yhteensä	3 105,3	3 414,0
Osakkeet ja osuudet		
Listatut	1 727,3	1 668,8
Muut	779,5	872,8
Yhteensä	2 506,8	2 541,6
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	5 612,0	5 955,5
Myytäväksi luokitellut varat	-210,4	-
Rahoitusvarat yhteensä	5 459,2	6 038,9

Myytävissä olevat arvopaperit sisältävät arvonalentumistappioita 15 milj. euroa (19).

Myytävissä olevat rahoitusvarat / Saamistodistukset: Myytävissä olevista rahoitusmarkkinavälineistä on joukkovelkakirjalainasijoituksia 2 925 milj. euroa (3 334) ja rahamarkkinasijoituksia 180 milj. euroa (95).

Myytävissä olevat rahoitusvarat / Osakkeet ja osuudet: Julkisesti noteeratuista myytävissä olevista osakkeista 913 miljoonaa (831) on pörssiosakkeita. Muihin kuin julkisesti noteerattuihin myytävissä oleviin osakkeisiin sisältyy pääomarahastosijoituksia 727 milj. euroa (768).

13 KÄYVÄT ARVOT

Milj. €	2016		2015	
	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo	Käypä arvo	Kirjanpitoarvo
Konsernin rahoitusvarat				
Rahoitusvarat	5 669,5	5 669,5	6 038,9	6 038,9
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset	6 459,8	6 459,8	5 864,5	5 864,5
Muut varat	46,6	46,6	21,2	21,2
Käteiset varat	682,3	682,3	482,5	482,5
Yhteensä	12 858,3	12 858,3	12 407,1	12 407,1
Konsernin rahoitusvelat				
Rahoitusvelat	111,0	111,0	133,4	133,4
Muut velat	30,6	30,6	60,6	60,6
Yhteensä	141,6	141,6	194,0	194,0

Taulukossa esitetään rahoitusvarojen ja -velkojen käyvät arvot ja kirjanpitoarvot tase-erittäin. Käypien arvojen arviointiperiaatteet esitetään tilinpäätösperiaatteissa.

Sijoitusarvopapereiden käypä arvo määritellään käyttäen toimivilla markkinoilla noteerattuja markkinahintoja. Jos noteerattua hintaa aktiivisilta markkinoilta ei ole saatavissa, käypä arvo arvioidaan diskontattujen rahavirtojen perusteella. Diskonttokorko saadaan markkinoilta saatavalta korkokäyrältä.

Johdannaissopimusten käypä arvo määritellään käyttäen toimivilla markkinoilla noteerattuja markkinahintoja, rahavirtojen diskonttausmenetelmää tai optiohinnoittelumalleja.

Lainojen ja muiden vastaavien rahoitusinstrumenttien, joilla ei ole hintanoteerausta toimivilla markkinoilla, käypä arvo määritellään diskontattujen rahavirtojen perusteella käyttäen markkinoilla noteerattavia korkoja. Markkinoilta saatavaa korkokäyrää oikaistaan rahoitusinstrumenttien muiden osatekijöiden, esim. luottoriskin perusteella.

Lyhytaikaisten korottomien saamisten ja velkojen käypänä arvona käytetään kirjanpitoarvoa.

Käyvät arvot ovat ns. puhtaita arvoja, joissa ei ole mukana siirtyvien korkojen osuutta.

14 KÄYPIEN ARVOJEN MÄÄRITYS JA HIERARKIA

Suurin osa konsernin rahoitusinstrumenteista arvostetaan käypään arvoon. Näiden arvostus perustuu joko julkisiin hintanoteerauksiin tai arvostuksiin, jotka perustuvat saatavilla olevaan markkinainformaatioon. Mikäli näitä ei ole ollut käytettävissä, pienelle osalle instrumenteista on määritetty arvo muita menetelmiä käyttäen.

Käypään arvoon arvostetut rahoitusinstrumentit on liitetiedoissa ryhmitelty kolmeen hierarkiatasoon perustuen mm. siihen, ovatko markkinat, joilla instrumentilla käydään kauppaa, toimivat tai ovatko arvostustekniikoissa käytettävät syöttötiedot objektiivisesti todennettavissa.

Tasolla 1 instrumentin arvostus perustuu toimivilla markkinoilla noteerattuun hintaan, jota käytetään täysin samanlaisten rahoitusvarojen tai -velkojen arvostuksessa.

Tasolla 2 instrumentin arvostuksessa käytetään syöttötietoina lisäksi muita todennettavissa olevia kuin toimivilla markkinoilla noteerattuja hintoja joko suoraan tai niistä johdettuna käyttäen arvostustekniikoita.

Tasolla 3 arvostus perustuu muihin kuin todennettavissa oleviin markkinahintoihin.

RAHOITUSVARAT 31.12.2016

Milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Johdannaissopimukset				
Koronvaihtosopimukset	-	0,5	-	0,5
Valuuttajohdannaiset	-	12,6	-	12,6
Osakejohdannaiset	-	0,0	-	0,0
Yhteensä	0,0	13,1	0,0	13,1
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	1,8	-	-	1,8
Saamistodistukset	17,8	4,4	-	22,2
Yhteensä	19,6	4,4	0,0	24,0
Sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	664,5	13,4	13,8	691,7
Saamistodistukset	748,0	651,7	26,5	1 426,2
Rahastot	2 953,9	901,9	153,7	4 009,5
Johdannaissopimukset	0,0	2,2	-	2,2
Yhteensä	4 366,3	1 569,2	194,0	6 129,5
Myytävisissä olevat rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	913,0	-	29,0	941,9
Saamistodistukset	2 288,6	811,3	5,4	3 105,3
Rahastot	812,2	18,5	734,1	1 564,8
Yhteensä	4 013,7	829,8	768,5	5 612,0
Käypään arvoon arvostettavat rahoitusvarat yhteensä	8 399,7	2 416,5	962,5	11 778,7

RAHOITUSVELAT 31.12.2016

Milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Johdannaissopimukset				
Koronvaihtosopimukset	-	-0,4	-	-0,4
Valuuttajohdannaiset	-	-10,6	-	-10,6
Käypään arvoon arvostettavat rahoitusvelat yhteensä	0,0	-11,0	-	-11,0

RAHOITUSVARAT 31.12.2015

Milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Johdannaissopimukset				
Koronvaihtosopimukset	-	0,2	-	0,2
Valuuttajohdannaiset	-	11,1	-	11,1
Osakejohdannaiset	-	0,0	-	0,0
Yhteensä	0,0	11,3	0,0	11,3
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavaksi määritetyt rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	1,8	-	-	1,8
Saamistodistukset	17,7	28,9	-	46,6
Yhteensä	19,5	28,9	0,0	48,4
Sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	616,0	6,6	16,6	639,2
Saamistodistukset	751,3	470,4	26,6	1 248,3
Rahastot	2 719,7	986,8	46,4	3 752,9
Johdannaissopimukset	0,0	7,5	-	7,5
Yhteensä	4 087,0	1 471,4	89,5	5 647,9
Myytäviksi olevat rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	831,7	-	26,0	857,7
Saamistodistukset	2 616,7	750,7	46,6	3 414,0
Rahastot	886,5	21,4	775,9	1 683,8
Yhteensä	4 334,9	772,1	848,6	5 955,5
Käypään arvoon arvostettavat rahoitusvarat yhteensä	8 441,4	2 283,6	938,1	11 663,1

RAHOITUSVELAT 31.12.2015

Milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Johdannaissopimukset				
Koronvaihtosopimukset	-	-1,4	-	-1,4
Muut korkojohdannaiset	-	-0,3	-	-0,3
Valuuttajohdannaiset	-	-31,7	-	-31,7
Osakejohdannaiset	-	0,0	-	0,0
Käypään arvoon arvostettavat rahoitusvelat yhteensä	0,0	-33,4	-	-33,4

KÄYPIEN ARVOJEN HERKKYYSANALYYSI

Kaikkien muiden valuuttojen 10 prosenttisyksikön lasku kotivaluuttaa (EUR) vastaan lisäisi tulosta 12 milj. euroa ja vähentäisi omaa pääomaa 94 milj. euroa.

Konsernin rahoitusvarojen ja -velkojen käypien arvojen herkkyyksianalyysi eri markkinariskikenaarioissa on esitetty alla. Vaikutukset kuvaavat yksittäisessä markkinamuuttujassa tapahtuvan yhtäkkisen muutoksen vaikutusta instrumenttien käypään arvoon 31.12.2016

Herkkyystarkastelut sisältävät johdannaispositioiden vaikutukset. Kaikki herkkyyksianalyysit on laskettu ennen veroja.

Mij. €	Korko		Osake	Muut sijoitukset
	1 % tasoliike alas	1 % tasoliike ylös	20 % alas	20 % alas
Vaikutus tulokseen	0	-2	0	0
Vaikutus suoraan omaan pääomaan	79	-69	-347	-181
Kokonaisvaikutus	79	-71	-347	-181

15 TASON 3 KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETTAVIEN RAHOITUSVAROJEN MUUTOKSET

RAHOITUSVARAT 2016

Mij. €	1.1.	Tulokseen kirjatut voitot/ tappiot yht.	Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut voitot/ tappiot yht.	Ostot	Myynnit	Siirrot tasolta/ tasolle 1 ja 2		31.12.	Kaudelle kirjatut voitot/tappiot rahoitusvaroista
Sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät rahoitusvarat									
Osakkeet ja osuudet	16,6	-5,7	-	12,3	-9,4	0,0	13,8		-3,5
Saamistodistukset	26,6	0,1	-	0,0	-0,1	0,0	26,5		0,0
Rahastot	46,4	-3,1	-	129,5	-19,1	0,0	153,7		-1,6
	89,5	-8,7	0,0	141,8	-28,6	0,0	194,0		-5,1
Myytävissä olevat rahoitusvarat									
Osakkeet ja osuudet	26,0	-0,2	-1,8	5,7	-0,7	-	29,0		-1,9
Saamistodistukset	46,6	0,0	0,0	0,0	-41,2	-	5,4		0,0
Rahastot	775,9	2,7	-20,5	172,4	-196,4	-	734,1		-18,4
	848,6	2,5	-22,3	178,1	-238,3	-	768,5		-20,3
Käypään arvoon arvostettavat yhteensä	938,1	-6,2	-22,3	319,8	-267,0	0,0	962,5		-25,4

RAHOITUSVELAT 2016

Mij. €	Realisoituneet voitot/ tappiot	Käyvän arvon muutokset	Yhteensä
Tuloslaskelmaan kirjatut tilikauden voitot tai tappiot yhteensä	-6,2	-22,3	-28,5
Tuloslaskelmaan kirjatut tilikauden voitot tai tappiot tilikauden lopun taseeseen sisältyvistä varoista	-3,1	-22,3	-25,4

RAHOITUSVARAT 2015

Milj. €	1.1.	Tulokseen kirjatut voitot/ tappiot yht.	Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut voitot/ tappiot yht.	Ostot	Myyntit	Siirrot tasolta/ ta- solle 1 ja 2	31.12.	Kaudelle kirjatut voitot/tappiot rahoitusvaroista
Sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvät rahoitusvarat								
Osakkeet ja osuudet	15,5	1,8	-	3,0	-3,8	0,0	16,6	1,0
Saamistodistukset	23,8	-0,4	-	0,1	-0,3	3,5	26,6	-0,3
Rahastot	56,6	1,6	-	11,1	-22,9	0,0	46,4	2,1
	95,9	3,1	0,0	14,1	-27,0	3,5	89,5	2,8
Myytävissä olevat rahoitusvarat								
Osakkeet ja osuudet	42,6	-2,4	0,9	0,0	-15,0	-	26,0	1,4
Saamistodistukset	46,9	1,4	0,0	0,0	-1,7	-	46,6	0,0
Rahastot	718,0	25,8	11,7	163,4	-143,0	-	775,9	7,8
	807,5	24,8	12,6	163,4	-159,7	-	848,6	9,2
Käypään arvoon arvostettavat yhteensä	903,4	27,8	12,6	177,5	-186,8	3,5	938,1	11,9

RAHOITUSVELAT 2015

Milj. €	Realisoituneet voitot/ tappiot	Käyvän arvon muutokset	Yhteensä
Tuloslaskelmaan kirjatut tilikauden voitot tai tappiot yhteensä	27,7	12,6	40,3
Tuloslaskelmaan kirjatut tilikauden voitot tai tappiot tilikauden lopun taseeseen sisällyvistä varoista	-0,7	12,6	11,9

16 TASON 3 KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETTAVIEN RAHOITUSVAROJEN HERKKYYSANALYYSI

Milj. €	2016		2015	
	Kirjanpitoarvo	Jokseenkin mahdollisten muutosten vaikutus (+ / -)	Kirjanpitoarvo	Jokseenkin mahdollisten muutosten vaikutus (+ / -)
Rahoitusvarat				
Sijoitussidonnaisiin vakuutus- ja sijoitussopimuksiin liittyvät				
Osakkeet ja osuudet	13,8	-	16,6	-
Saamistodistukset	26,5	-	26,6	-
Rahastot	153,7	-	46,4	-
Yhteensä	194,0	0,0	89,5	0,0
Myytavissä olevat rahoitusvarat				
Osakkeet ja osuudet	29,0	-5,8	26,0	-5,2
Saamistodistukset	5,4	-0,4	46,6	-0,9
Rahastot	734,1	-146,8	775,9	-155,2
Yhteensä	768,5	-153,1	848,6	-161,3
Käypään arvoon arvostettavat rahoitusvarat yhteensä	962,5	-153,1	938,1	-161,3

Korkoinstrumenttien osalta rahoitusvarojen arvoa on testattu olettamalla korkotason nousevan 1 prosenttiyksiköllä kaikissa maturiteeteissa. Muiden omaisuuslajien osalta on oletettu hintojen laskevan 20 prosenttia. Konserni ei kannu sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyviä sijoitusriskejä, joten niiden osalta vaikutuksia ei ole esitetty. Edellä esitettyjen vaihtoehtoisten oletusten perusteella mahdollinen korkotason muutos aiheuttaisi saamistodistusten osalta 0,4 milj. euron (0,9) ja muiden instrumenttien mahdollinen hinnan alentuminen 152,6 milj. euron (160,4) arvostustappion konsernin muussa laajassa tuloksessa. Jokseenkin mahdollinen tulosvaikutus olisi näin konsernin omaan pääomaan suhteutettuna 10,3 prosenttia (11,7).

17 SIOJITUSSIDONNAISTEN SOPIMUSTEN KATTEENA OLEVAT SIOJITUKSET

Milj. €	2016	2015
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		
Saamistodistukset		
Valtioiden liikkeeseenlaskemat	67,8	49,4
Muut saamistodistukset	1 358,3	1 198,9
Yhteensä	1 426,2	1 248,3
Osakkeet ja osuudet		
Julkisesti noteeratut	4 388,1	4 327,8
Muut	313,1	64,3
Yhteensä	4 701,1	4 392,1
Lainat ja muut saamiset	330,3	216,7
Muut rahoitusvarat	2,2	7,5
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset yhteensä	6 459,8	5 864,5
Myytäväksi luokitellut varat	-2 991,5	-
Yhteensä	3 468,2	5 864,5

Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevien osakkeiden ja osuuksien alkuperäinen hankintameno on 3 813 milj. euroa (3 645) ja saamistodistusten 1 437 milj. euroa (1 305).

18 LASKENNALLISET VEROSAAMISET JA VEROVELAT

LASKENNALLISTEN VEROJEN MUUTOKSET VUODEN 2016 AIKANA

Milj. €	1.1.	Laajaan tulokseen kirjatut erät	Omaan pääomaan kirjatut erät	31.12.
Laskennalliset verosaamiset				
Vahvistetut tappiot	1,8	-1,0	-0,7	0,1
Varjolaskenta	2,1		2,1	4,2
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	6,8	-4,7		2,2
Yhteensä	10,7	-5,7	1,4	6,5
Laskennallisten verojen netotus				-6,5
Laskennalliset verosaamiset yhteensä				0,0
Laskennalliset verovelat				
Varaukset ja tilinpäätössiirrot	2,2	0,7	-0,9	2,0
Käyvän arvon muutokset	160,7	1,7	18,6	181,1
Varjolaskenta	2,1		2,1	4,2
Yhteensä	165,1	2,4	19,9	187,3
Laskennallisten verojen netotus				6,5
Laskennalliset verovelat yhteensä				180,8

LASKENNALLISTEN VEROJEN MUUTOKSET VUODEN 2015 AIKANA

Milj. €	1.1.	Laajaan tulokseen kirjatut erät	Omaan pääomaan kirjatut erät	31.12.
Laskennalliset verosaamiset				
Vahvistetut tappiot	2,5	-0,7		1,8
Käyvän arvon muutokset	0,0			0,0
Varjolaskenta	0,0		2,1	2,1
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	17,4	-10,6		6,8
Yhteensä	20,0	-11,3	2,1	10,7
Laskennallisten verojen netotus				-10,7
Laskennalliset verosaamiset yhteensä				0,0
Laskennalliset verovelat				
Varaukset ja tilinpäätössiirrot	8,8	-6,5		2,2
Käyvän arvon muutokset	134,3	17,8	8,6	160,7
Varjolaskenta	0,0		2,1	2,1
Yhteensä	143,1	11,3	10,7	165,1
Laskennallisten verojen netotus				-10,7
Laskennalliset verovelat yhteensä				154,3

Laskennallisia verosaamia käyttämättömistä verotuksellisista tappioista on jätetty kirjaamatta noin 4,1 milj. euroa. Ensimmäiset tappiot vanhenevat vuonna 2021.

19 VEROT

Milj. €	2016	2015
Tulos ennen veroja	209,6	180,8
Verot laskettuna emoyhtiön verokannalla	41,9	36,2
Ulkomaisten tytäryritysten poikkeavat verokannat	0,2	0,1
Verovapaat tulot	-4,1	-2,4
Vähennyskeltottomat kulut	0,0	0,0
Konserniyhdistelyt ja eliminoinnit	1,7	0,5
Verot aikaisemmilta tilikausilta	1,5	1,9
Konsernin verot yhteensä	41,3	36,3

20 TULOSVAIKUTTEISESTI KIRJATUT MUUN LAAJAN TULOSEN ERÄT

Milj. €	2016	2015
Muut laajan tuloksen erät, jotka voidaan siirtää tulosvaikutteisiksi:		
Muuntoerot	0,0	0,0
Myytavissä olevat rahoitusvarat		
Tilikauden voitot/tappiot	93,0	43,0
Muihin laajan tuloksen eriin liittyvät verot	-18,6	-8,6
Varjolaskenta	-10,7	-10,5
Muut laajan tuloksen erät, jotka voidaan siirtää tulosvaikutteisiksi yhteensä nettona verojen jälkeen	63,6	23,9

21 MUIHIN LAAJAN TULOSEN ERIIN LIITTYVÄT VEROT

Milj. €	2016			2015		
	Ennen veroja	Verovaikutus	Verojen jälkeen	Ennen veroja	Verovaikutus	Verojen jälkeen
Muuntoerot	0,0	-	0,0	0,0	-	0,0
Myytavissä olevat rahoitusvarat	93,0	-18,6	74,4	43,0	-8,6	34,4
Varjolaskenta	-10,7	0,0	-10,7	-10,5	0,0	-10,5
Muut laajan tuloksen erät yhteensä	82,2	-18,6	63,6	32,5	-8,6	23,9

22 MUUT VARAT

Milj. €	2016	2015
Korot	26,5	30,1
Saamiset vakuutuskenottajilta	8,1	8,6
Saamiset jälleenvakuutustoiminnasta	0,3	0,0
Kauppahintasaamiset	46,6	21,2
Johdannaiskaupan vakuudet	17,6	18,8
Muut	63,1	47,9
Yhteensä	162,3	126,6

Erä Muut koostuu mm. etukäteen maksetuista eläkkeistä ja saamisista yhteistoimintayhtiöiltä.

23 KÄTEISET VARAT

Milj. €	2016	2015
Kassa	682,3	378,4
Lyhytaikaiset talletukset (enintään 3 kk)	0,0	104,1
Yhteensä	682,3	482,5

24 VELAT VAKUUTUS- JA SIIJOITUSSOPIMUKSISTA

MUIDEN KUIN SIIJOITUSSIDONNAISTEN VAKUUTUS- JA SIIJOITUSSOPIMUSTEN VELKOJEN MUUTOS

Milj. €	Vakuutusopimukset	Sijoitusopimukset	Yhteensä
1.1.2016	4 978,5	35,6	5 014,1
Maksut	149,1	0,3	149,4
Korvaukset	-469,5	-0,4	-469,9
Kuormitustulo	-36,7	0,0	-36,7
Laskuperustekorko	138,4	0,1	138,4
Asiakashyvitykset	5,0	0,0	5,0
Kannansiirto	0,0	0,0	0,0
Muut	29,1	-8,0	21,1
31.12.2016	4 793,9	27,5	4 821,5
Jälleenvakuuttajien osuus	-3,0	0,0	-3,0
Velka 31.12.2016	4 790,9	27,5	4 818,5
Myytäväksi luokiteltuihin varoihin liittyvät velat			-210,4
Velka 31.12.2016, netto			4 608,1

Milj. €	Vakuutusopimukset	Sijoitusopimukset	Yhteensä
1.1.2015	5 058,0	4,3	5 062,4
Maksut	148,2	30,0	178,2
Korvaukset	-445,0	-0,1	-445,1
Kuormitustulo	-38,0	0,0	-38,0
Laskuperustekorko	153,0	0,1	153,1
Asiakashyvitykset	0,5	0,0	0,5
Kannansiirto	16,7	0,0	16,7
Muut	85,0	1,3	86,3
31.12.2015	4 978,5	35,6	5 014,1
Jälleenvakuuttajien osuus	-2,6	0,0	-2,6
Velka 31.12.2015 netto	4 975,9	35,6	5 011,5

SIIJOITUSSIDONNAISTEN VAKUUTUS- JA SIIJOITUSSOPIMUSVELKOJEN MUUTOS

Milj. €	Vakuutusopimukset	Sijoitusopimukset	Yhteensä
1.1.2016	4 041,5	1 816,9	5 858,4
Maksut	497,9	474,6	972,6
Korvaukset	-222,4	-355,0	-577,4
Kuormitustulo	-43,4	-20,4	-63,8
Muut	153,2	97,0	250,1
31.12.2016	4 426,8	2 013,1	6 439,9
Myytäväksi luokiteltuihin varoihin liittyvät velat			-2 991,5
Velka 31.12.2016, netto			3 448,4

Milj. €	Vakuutusopimukset	Sijoitusopimukset	Yhteensä
1.1.2015	3 598,5	1 713,5	5 312,0
Maksut	574,8	393,8	968,7
Korvaukset	-198,4	-357,7	-556,1
Kuormitustulo	-43,7	-22,2	-65,9
Muut	110,3	89,3	199,7
31.12.2015	4 041,5	1 816,9	5 858,4

Vuoden alun ja lopun velka sisältää tulevien lisäetujen vastuun sekä korkotäydennysten vaikutuksen. Laskelma perustuu eriin ennen jälleenvakuuttajien osuutta. Tarkempi erittely veloista löytyy konsernin Riskienhallinta -osiosta.

VAKUUTUSSOPIMUKSET

Mij. €	2016	2015
Velka sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon		
Vakuutusmaksuvastuu	2 424,6	2 515,6
Korvausvastuu	2 366,3	2 460,8
Velka muista vakuutus sopimuksista		
Vakuutusmaksuvastuu	0,4	0,0
Korvausvastuu	0,6	0,0
Yhteensä	4 792,0	4 976,4
Jälleenvakuutus sopimukset		
Vakuutusmaksuvastuu	1,1	1,1
Korvausvastuu	0,9	0,9
Yhteensä	1,9	2,1
Vakuutus sopimukset yhteensä		
Vakuutusmaksuvastuu	2 426,1	2 516,7
Korvausvastuu	2 367,8	2 461,8
Yhteensä	4 793,9	4 978,5
Sijoitus sopimukset		
Velka sopimuksista, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon		
Vakuutusmaksuvastuu	27,5	35,6
Velka vakuutus- ja sijoitus sopimuksista yhteensä		
Vakuutusmaksuvastuu	2 453,7	2 552,3
Korvausvastuu	2 367,8	2 461,8
Velka vakuutus- ja sijoitus sopimuksista yhteensä	4 821,5	5 014,1
Jälleenvakuuttajien osuus		
Vakuutusmaksuvastuu	0,0	0,0
Korvausvastuu	-3,0	-2,6
Yhteensä	-3,0	-2,6

Sijoitus sopimuksissa ei ole korvaus vastuuta.

Vastuuvelan riittävyyslaskelmasta ei aiheudu lisävaateita.

Sijoitus sopimuksiin, jotka oikeuttavat harkinnanvaraiseen voitonjakoon tai joihin sisältyy oikeus vaihtaa sopimukseen, johon sisältyy yllä mainittu piirre, on sovellettu IFRS 4 *Vakuutus sopimukset* standardin sallimaa helpotusta. Tällaiset sijoitus sopimukset on arvostettu vakuutus sopimusten tavoin.

25 VELAT SIJOITUSSIDONNAISISTA VAKUUTUS- JA SIJOITUSSOPIMUKSISTA

Milj. €	2016	2015
Sijoitussidonnaiset vakuutus sopimukset	4 426,8	4 041,5
Sijoitussidonnaiset sijoitus sopimukset	2 013,1	1 816,9
Yhteensä	6 439,9	5 858,4
Myytäväksi luokiteltuihin varoihin liittyvät velat	-2 991,5	-
Yhteensä	3 448,4	5 858,4

26 RAHOITUSVELAT

Rahoitusvelat pitävät sisällään velat johdannaissopimuksista, liikkeeseen lasketut velkakirjat sekä muut rahoitusvelat.

Milj. €	2016	2015
Johdannaissopimukset (liite 15)	11,0	33,4
Velat, joilla on huonompi etuoikeus		
Pääomalinat	100,0	100,0
Yhteensä	111,0	133,4

Mandatum Life laski vuonna 2002 liikkeelle pääomalinamuotoisen nimellisarvoltaan 100 milj. euron lainan. Laina on vaihtuvakorkoinen ja eräpäivätön. Korkoa voidaan maksaa vain jakokelpoisista omista varoista. Laina voidaan maksaa takaisin ainoastaan Finanssivalvonnan luvalla ja aikaisintaan vuonna 2012 tai kunakin seuraavana vuonna koronmaksupäivänä. Pääomalinat on kokonaisuudessaan Sampo Oyj:n salkussa.

27 ELÄKEVELVOITTEET

Eläke-etuudet

Konsernilla on lakisääteisten eläkevakuutusten lisäksi etuus pohjaisia vapaaehtoisia eläkevakuutuksia. Vakuutukset ovat konsernin sisäisiä ja sisältyvät Mandatum Lifen vastuuelkaan. Vakuutusten määrä on vähäinen eikä niillä ole olennaista merkitystä konsernin tulokseen tai omaan pääomaan.

Muut lyhytaikaiset työsuhte-etuudet

Mandatum Life konsernissa on lyhytaikaisia henkilöstön kannustinjärjestelmiä, joiden ehdot vaihtelevat vuosittain. Pääosa järjestelmistä on sidottu Mandatum Life konsernin vuosittaisiin tulostavoitteisiin. Tulospalkkiot kirjataan sen kauden kuluksi, jolta ne syntyvät. Arvio vuodelta 2016 maksettavista tulospalkkioista on 3,4 miljoonaa euroa.

28 MUUT VELAT

Milj. €	2016	2015
Korot	7,2	10,4
Verot	0,0	0,0
Velat ensivakuutustoiminnasta	29,8	20,7
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	5,0	4,1
Kauppahintavelat	30,6	60,6
Saadut vakuudet	1,6	0,2
Muut	73,5	72,8
Yhteensä	147,7	168,8

Erä Saadut vakuudet sisältää johdannaiskaupasta ja osakelainauksesta syntyvän vakuusvaatimuksen vakuudeksi hyväksyttävät varat.
Erä Muut sisältää mm. ennakonpidätys- ja sosiaaliturvamaksuvelat, ostovelat sekä velat yhteistoimintayhtiöille.

29 EHDOLLISET VELAT JA SITOUKSET

Milj. €	2016	2015
Taseen ulkopuoliset sitoumukset		
Sijoitussitoumukset	656,9	397,3
IT-hankinnat	1,6	1,2
Yhteensä	658,5	398,5
Johdannaiskaupan vakuudeksi annettu omaisuus		
Käteinen	17,6	18,8

Vakuudeksi annetut varat sisältyvät tase-erään Muut saamiset.

EI-PURETTAVISSA OLEVAT MUUT VUOKRASOPIMUKSET

Milj. €	2016	2015
Maksettavat vähimmäisvuokrat		
Yhden vuoden kuluessa	2,3	2,4
Yli yhden vuoden ja enintään viiden vuoden kuluttua	6,9	8,2
Yli viiden vuoden kuluttua	5,7	7,3
Yhteensä	14,9	17,9
Ei-purettavissa olevista edelleenvuokraussopimuksista odotettavissa olevien saatavien vuokrien kokonaismäärä	0,1	0,3
Kaudella kuluksi kirjatut vuokrat ja edelleenvuokrattujen tilojen vuokrat eriteltynä		
Vähimmäisvuokrat	-3,7	-3,7
Edelleenvuokrattujen tilojen vuokrat	0,1	0,1
Yhteensä	-3,6	-3,6

Konsernilla oli vuoden 2016 lopussa vuokralle otettuja tiloja yhteensä 8 596 m² (9 638). Vuokrasopimukset on tehty pääosin 3–10 vuodeksi. Konserni on edelleenvuokrannut edellä mainituista tiloista 318 m² (318).

30 OMA PÄÄOMA

Osakepääoma

Yhtiön osakkeiden lukumäärä tilikauden ja edellisen tilikauden lopussa oli 239 998 osaketta. Yhtiön osakepääomassa 40,4 milj. euroa ei tapahtunut muutoksia tilikauden aikana.

Tilikauden päättyessä konserniyhtiöiden hallussa ei ollut omia osakkeita.

Oman pääoman rahastot ja kertyneet voittovarot

Ylikurssirahasto sisältää osakkeiden merkintähinnan siltä osin, kun sitä ei ole nimenomaisen päätöksen mukaan merkitty osakepääomaan. Ylikurssirahastossa 98,9 milj. euroa ei tapahtunut muutoksia tilikauden aikana.

Vararahasto 30,1 milj. euroa sisältää yhtiökokouksen päätöksellä vapaasta pääomasta siirrettyjä varoja.

Muut oman pääoman erät sisältävät myytävissä olevien rahoitusvarojen arvomuutokset, rahavirran suojauksena käytettävien johdannaisinstrumenttien käypien arvojen muutokset sekä muuntoerot.

Muutokset oman pääoman rahastoissa ja kertyneissa voittovaroissa on esitetty konsernin oman pääoman muutoslaskelmassa.

31 LÄHIPIIRITIEDOT

JOHTOON KUULUVAT AVAINHENKILÖT

Mandatum Life-konsernin johtoon kuuluvia avainhenkilöitä ovat Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiön hallituksen jäsenet ja johtoryhmä.

Milj. €	2016	2015
Johtoon kuuluville avainhenkilöille maksettu kompensatio		
Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	2,1	1,8
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	0,5	0,5
Muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet	3,7	3,4
Yhteensä	6,3	5,7

Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet sisältävät tilikaudelle kirjatut palkat ja tulospalkkiot sosiaaliturvamaksuineen.

Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet sisältävät TyEL-perusvakuutuksen perusteella tilikaudelle kirjatut maksut sekä vapaaehtoiset lisäeläkemaksut.

Muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet sisältävät johdon ja asiantuntijoiden pitkäaikaisten kannustinjärjestelmien perusteella tilikaudelle kirjatut palkkiot. Palkkiot määräytyvät konsernitason ehtojen perusteella. Mandatum Life maksaa palkkioista omien avainhenkilöidensä osuuden (liite 32).

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden lähipiiriliiketoimet

Johtoon kuuluvilla avainhenkilöillä ei ole lainoja konserniyhtiöiltä.

OSAKKUUSYHTIÖT

Milj. €	2016	2015
Lähipiirisaamiset ja -velat		
Rahoitusmarkkinavälineet, myytävissä olevat	0,0	0,0
Siirtosaamiset	0,0	0,0

32 KANNUSTINJÄRJESTELMÄT

JOHDON JA ASIAANTUNTIJOIDEN PITKÄAIKAISET KANNUSTINJÄRJESTELMÄT

Sampo Oyj:n hallitus on päättänyt pitkäaikaisista kannustinjärjestelmistä 2011 I ja II sekä 2014 I ja II Sammon johdolle ja asiantuntijoille. Sammon hallitus on valtuuttanut konsernijohtajan päättämään kannustinjärjestelmään kuuluvista henkilöistä ja heille tulevien suorituspalkkion määräytymisperusteena olevien kannusteyksiköiden määrästä. Ohjelmissa konsernin johtoryhmän jäsenten osalta päätöksen jaettavien kannusteyksiköiden määrästä tekee konsernin hallitus. Mandatum Life -konsernissa ohjelmien piiriin kuului noin 20 henkilöä vuoden 2016 lopussa.

Kannustepalkkion määrä riippuu Sammon A-osakkeen kurssikehityksestä ja vakuutusliikkeen tuotosta (IM) ja riskisopeutetun pääoman tuotosta (RORAC). Yhden laskennallisen kannusteyksikön arvo on Sammon A-osakkeen vaihdolla painotettu keskiparssi ohjelmien ehdoissa määrätynä ajankohtana vähennettynä lähtökurssilla, jota oikaistaan kannustimen maksupäivään mennessä maksetulla osakekohtaisella osingolla. Ohjelmien lähtökurssit ennen osinkoja ovat 18,37–43,38 euroa. Laskennallisen kannusteyksikön arvo on maksimissaan 33,37–62,38 euroa vähennettynä osinko-oikaistulla lähtökurssilla. Kaikissa ohjelmissa kannustepalkkio riippuu kahdesta mittarista. Mikäli vakuutusliikkeen tuotto on 6 prosenttia tai yli, kannustepalkkion tästä osasta riippuva osuus maksetaan kokonaisuudessaan, ja mikäli tuotto on 4–5,99 prosenttia, maksu on puolet täydestä määrästä. Tunnusluvun jäädessä alle 4 prosentin ei vakuutusliikkeen tuottoon perustuvaa osaa makseta lainkaan. Lisäksi palkkiossa huomioidaan riskisopeutetun pääoman tuotto. Mikäli tuotto on vähintään riskiton tuotto +4 prosenttia, maksetaan tästä tunnusluvusta riippuva osuus kokonaisuudessaan. Mikäli tuotto on vähintään riskiton tuotto +2 prosenttia mutta vähemmän kuin riskiton tuotto +4 prosenttia, maksetaan puolet täydestä määrästä. Mikäli tuotto jää tämän alle, ei riskisopeutetun pääoman tuottoon perustuvaa osaa makseta lainkaan.

Kussakin ohjelmassa on kolme suorituskautta ja palkkiot maksetaan käteisenä kolmessa erässä. Kannustepalkkion saajan tulee valtuuttaa Sampo Oyj hankkimaan puolestaan Sammon A-osakkeita 60 prosentilla saamansa kannustepalkkion määrästä verojen ja vastaavien maksujen vähentämisen jälkeen. Osakkeet ovat luovutusrajoitusten alaisia kolme vuotta kannustepalkkion maksamisesta. Kannustepalkkiot saatetaan maksaa ennakkoisesti liittyen mahdollisiin konsernirakenteen muutoksiin tai työsuhteen päättämiseen erikseen määritellyistä syistä. Ohjelmien käypä arvo arvioidaan käyttäen Black-Scholes -hinnoittelumallia.

	2011 I	2011 I/2	2014 I	2014 I/2
Ehdot hyväksytyt*)	14.09.2011	14.09.2011	17.09.2014	17.09.2014
Myönnetty (tuhatta kpl) 31.12.2012	392	-	-	-
Myönnetty (tuhatta kpl) 31.12.2013	392	10	-	-
Myönnetty (tuhatta kpl) 31.12.2014	392	10	599	-
Myönnetty (tuhatta kpl) 31.12.2015	187	7	575	19
Myönnetty (tuhatta kpl) 31.12.2016	0	4	561	19
Kausi päättyy I 30 %	Q2-2014	Q2-2015	Q2-2017	Q2-2018
Kausi päättyy II 35 %	Q2-2015	Q2-2016	Q2-2018	Q2-2019
Kausi päättyy III 35 %	Q2-2016	Q2-2017	Q2-2019	Q2-2020
Maksuajankohta I 30 %	9-2014	9-2015	9-2017	9-2018
Maksuajankohta II 35 %	9-2015	9-2016	9-2018	9-2019
Maksuajankohta III 35 %	9-2016	9-2017	9-2019	9-2020
Sampo A -kurssi ehtojen hyväksymispäivänä eur*)	18,10	18,10	37,22	37,22
Lähtökurssi eur **)	18,37	24,07	38,26	43,38
Lähtökurssi oikaistuna osingolla eur 31.12.2016	10,07	16,97	34,16	41,23
Sampo A -päättökurssi 31.12.2016	42,59			
Perusarvo yhteensä (milj. euroa)	0,0	0,1	2,8	0,0
Velka yhteensä (milj. euroa)	2,9			
Raportointikauden kulu yhteensä (milj. euroa)	1,4			

*) Kannustimien myöntämispäivät vaihtelevat

**) 10 päivän vaihdolla painotettu keskiparssi hyväksymispäivästä

33 TILINTARKASTAJAN PALKKIOT

Milj. €	2016	2015
Tilintarkastus	-0,4	-0,2
Muut palkkiot	-0,1	-0,2
Yhteensä	-0,5	-0,4

34 OIKEUDENKÄYNNIT

Mandatum Life on osapuolena oikeudenkäynneissä, joissa käsittely on kesken 31.12.2016. Oikeudenkäynnit koskevat tavanomaisia liiketoimia. Asiantuntija-arvioiden mukaan ei ole todennäköistä, että oikeudenkäyntien tuloksena olisi tulossa merkittäviä menetyksiä.

35 TILIKAUDEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEISET TAPAHTUMAT

Hallitus ehdottaa varsinaiselle yhtiökokoukselle, että osinkoa jaetaan 125,0 miljoonaa euroa.

36 SIJOITUKSET TYTÄRYHTIÖISSÄ

Nimi	Kotimaa	Omistusosuus (%)	Osuus äänivallasta (%)
Asunto Oy Nastolan Upon Asunnot Oy	Suomi	100,00	100,00
Asunto Oy Vantaan Raiviosuonmäki 6	Suomi	100,00	100,00
Hervannan Vuokratontit Oy	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Aapelinkatu 6	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Ahti Business Park	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Hyvinkään Sampotalo	Suomi	81,37	81,37
Kiinteistö Oy Hämeenlinnan Karhulinna	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Galaxy	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Helsingin Ratamestarinkatu 7a	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Helsingin Ratamestarinkatu 7b	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Jäkälävaara	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Järvenpään Asemakatu 4	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Kaupintie 5	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Leppävaaran Säästötammi	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Matinkatu 8	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Niittymaanpolku	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Oulun Torikatu 21-23	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Rautalaani	Suomi	100,00	100,00
Asunto Oy Espoon Aallonhuippu 9	Suomi	100,00	100,00
Kiinteistö Oy Tampereen Hatanpäänvaltie 18	Suomi	100,00	100,00
Innova Palvelut Oy	Suomi	100,00	100,00
Mandatum Life Palvelut Oy	Suomi	100,00	100,00
Mandatum Life Sijoituspalvelut Oy	Suomi	100,00	100,00
Mandatum Life Vuokratontit I GP Oy	Suomi	100,00	100,00
Saka Hallikiinteistö GP Oy	Suomi	100,00	100,00
Mandatum Life Fund Management S.A.	Luxenburg	100,00	100,00
Mandatum Life Insurance Baltic SE	Viro	100,00	100,00

37 SIIJOITUKSET MUISSA KUIN TYTÄR- JA OSAKKUUSYHTIÖISSÄ

Pörssiosakkeet	Maa	Kpl	Osuus osakkeista (%)	Milj. euroa
Amer Sports Oyj - A	Suomi	3 809 509	3,21	96,3
Asiakastieto Group Oyj	Suomi	1 400 000	9,27	27,0
BASF SE	Saksa	98 642	0,01	8,7
Bayerische Motoren Werke AG	Saksa	133 124	0,02	11,8
British American Tobacco PLC	Iso-Britannia	152 125	0,01	8,2
CapMan Oyj - B	Suomi	10 737 228	7,49	13,4
Caverion Oyj	Suomi	2 847 827	2,27	22,6
Comptel Oyj	Suomi	20 532 625	18,79	48,7
Continental AG	Saksa	55 000	0,03	10,1
Deutsche Post AG	Saksa	283 757	0,02	8,9
DNA Oyj	Suomi	1 350 000	1,02	13,7
Elecster Oyj - A	Suomi	117 000	6,43	1,3
F-Secure Oyj	Suomi	5 791 936	3,65	20,2
GlaxoSmithKline PLC	Iso-Britannia	515 766	0,01	9,4
Kuehne + Nagel International AG	Sveitsi	75 645	0,06	9,5
Lassila & Tikanoja Oyj	Suomi	2 311 238	5,96	44,4
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton SA	Ranska	33 332	0,01	6,0
Metso Oyj	Suomi	1 092 381	0,73	29,6
Nestle SA	Sveitsi	147 947	0,00	10,1
Nokia Oyj	Suomi	1 767 892	0,03	8,1
Nokian Renkaat Oyj	Suomi	600 000	0,44	21,3
Oriola-KD Oyj	Suomi	4 560 000	2,51	19,6
Roche Holding AG	Sveitsi	50 000	0,01	10,8
Royal Dutch Shell PLC	Iso-Britannia	244 963	0,01	6,4
SAP AG	Saksa	119 810	0,01	9,9
Schneider Electric SA	Ranska	163 670	0,03	10,8
Stora Enso Oyj - R	Suomi	1 020 000	0,17	10,4
Syngenta AG	Sveitsi	18 267	0,02	6,9
Teleste Oyj	Suomi	1 679 200	8,84	14,9
Tikkurila Oyj	Suomi	1 615 079	3,66	30,4
Tokmanni Group Oyj	Suomi	2 350 000	3,99	20,0
Unilever NV - CVA	Alankomaat	201 921	0,01	7,9
UPM-Kymmene Oyj	Suomi	3 685 320	0,69	86,0
Uponor Oyj	Suomi	1 055 794	1,44	17,4
Vaisala Oyj	Suomi	766 650	4,21	25,8
Valmet Corp	Suomi	922 537	0,62	12,9
Wärtsilä Oyj Abp	Suomi	318 064	0,16	13,6
YIT Oyj	Suomi	1 000 000	0,79	7,6
Yhteensä				740,4
Muut pörssiosakkeet				177,2
Pörssiyhtiöt yhteensä				917,6
Muut osakkeet				
Pension Corporation Group Limited	Guernsey	8 706 965		8,0
Yhteensä				8,0

Rahastot	Maa	Kpl	Milj. euroa
Allianz RCM Europe Equity Growth W	Luxemburg	31 176 828	74,6
Comgest Growth Asia Ex Japan USD I Acc Class	Irlanti	3 666 493 377	62,3
Danske Invest Europe High Dividend I	Luxemburg	4 193 064 586	60,4
DJ STOXX 600 Opt Healthcare	Irlanti	135 000	29,5
Financial Select Sector Spdr	Yhdysvallat	494 500	10,9
Fourton Odysseus	Suomi	16 402 921	46,7
Fourton Stamina Non-Ucits	Suomi	81 508	26,7
Investec Gsf-Asia Pacific-I	Iso-Britannia	3 660 709	72,3
iShares Core S&P 500 ETF	Yhdysvallat	1 177 830	251,4
iShares SMI ETF	Sveitsi	706 300	56,0
KJK Fund SICAV-SIF Baltic States B1 C	Suomi	5 849	13,4
Lansdowne Clean Energy Funds	Iso-Britannia	50 000	5,0
LUX Mandatum Life Nordic High Yield Total Return Fund SICAV-SIF G EUR Share Class	Luxemburg	150 000	13,6
MFS European Value Fund Z	Luxemburg	284 433	56,3
MFS Mer-Europe Sm Cos-I1Eur	Luxemburg	52 774	17,8
The Forest Company Limited	Guernsey	1 424 072	7,2
Unideutschland XS	Saksa	202 797	26,9
Yhteensä			831,2

Pääomarahastot

Activa Capital Fund II FCPR	Ranska	6 992 451,59	6,3
Amanda III Eastern Private Equity L.P.	Suomi	11 495 088,35	12,2
Amanda IV West L.P.	Suomi	16 097 504,69	19,3
Apollo Offshore Energy Opportunity Fund Limited	Caymansaaret	8 617 580,47	9,4
Avenue Energy Opportunities Fund L.P.	Yhdysvallat	19 005 320,01	19,4
Avenue Special Situations Fund VI (C-Feeder), L.P.	Caymansaaret	8 312 367	11,3
Broad Street Loan Partners 2013 Europe L.P.	Iso-Britannia	45 513 091,01	45,4
Broad Street Real Estate Credit Partners II Treaty Fund, L.P.	Caymansaaret	10 353 532,93	10,0
Capman Buyout IX Fund A L.P.	Guernsey	7 078 661,54	5,2
CapMan Hotels RE Ky	Suomi	9 505 624,85	9,7
CapMan RE II Ky	Suomi	6 984 064,65	7,3
Capman Real Estate I Ky	Suomi	12 781 318,91	10,6
Capman Real Estate II Ky	Suomi	8 611 043,87	8,2
EQT Auris Co-Investment L.P.	Iso-Britannia	10 000 000,01	18,0
EQT Credit (No.2) L.P.	Guernsey	29 858 449,67	36,9
EQT kfzteile24 Co-Investment L.P.	Iso-Britannia	9 375 000,01	9,4
EQT Mid Market (No.1) Feeder Limited Partnership	Iso-Britannia	8 235 498,44	10,0
EQT VI (No.1) L.P.	Guernsey	27 831 485,14	37,0
Financial Credit Investment I, L.P.	Caymansaaret	7 664 992,01	16,3
Fortress Credit Opportunities Fund II (C) L.P.	Caymansaaret	29 681 643,29	46,0
Fortress Credit Opportunities Fund III (C) L.P.	Caymansaaret	21 900 732,62	29,2
Fortress Credit Opportunities Fund IV (C) L.P.	Caymansaaret	16 642 583,69	16,3
Fortress Life Settlement Fund (C) L.P.	Caymansaaret	10 111 551,24	9,7
Highbridge Liquid Loan Opportunities Fund, L.P.	Caymansaaret	61 724 016,31	60,9
Lunar Capital Partners III L.P.	Caymansaaret	8 384 785,0	9,1
M&G Debt Opportunities Fund	Iso-Britannia	1 459 161,87	6,9
M&G Debt Opportunities Fund II	Irlanti	25 870 166,25	29,1
MB Equity Fund IV Ky	Suomi	8 863 502,25	12,4
Mount Kellet Capital Partners, L.P.	Caymansaaret	8 748 919,0	10,3
Mount Kellett Capital Partners II, L.P.	Caymansaaret	11 132 184,0	11,3
Oaktree Real Estate Debt Fund, L.P.	Caymansaaret	7 620 002,01	7,5

Petershill II Offshore LP	Caymansaaret	12 142 957,42	12,6
Russia Partners II, L.P.	Caymansaaret	6 233 802,34	5,4
Specialty Fund III	Caymansaaret	37 168 665,15	33,3
Verdane Capital VII K/S	Tanska	91 964 768,44	13,7
Verdane Capital VIII K/S	Tanska	74 264 219,32	8,1
Victory Park Capital Fund II, L.P.	Caymansaaret	20 947 776,19	16,8
Yhteensä			640,1

Muut osakkeet ja osuudet yhteensä 111,6

Osakkeet ja osuudet yhteensä 2 508,6

Taulukko sisältää yli 5 milj. euron omistukset (käypä arvo) ja pörssiyhtiöistä yli 5 prosenttia ylittävät omistukset. Taulukko ei sisällä sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevia sijoituksia.

38. MYYTÄVÄKSI LUOKITELLUT VARAT

Lokakuussa 2016 yhtiö ilmoitti, ettei se jatka vakuutusten jakelusopimusta Danske Bank Oyj:n kanssa 31.12.2016 jälkeen ja käyttää oikeuttaan myydä Danske Bankin kautta hankittu vakuutuskanta Danske Bank A/S:lle. Arvonmääritys kestää arviolta vuoden 2017 kesään. Kannansiirto vaatii toteutuakseen viranomaisten hyväksynnän ja sen arvioidaan toteutuvan aikaisintaan vuoden 2017 lopulla.

Sopimuksen kohteena oleva vakuutuskanta sisältyy pääasiassa "Sijoitussidonnaiset sopimukset" -segmenttiin. Laskuperustekorollisen vakuutuskannan vaikutus "muut sopimukset" -segmentin sijoitustoiminnan tulokseen arvioidaan olevan vähäinen. Myös "muut sopimukset" -segmenttiin sisältyvä riskiliikkeen tulos muodostuu pääosin muusta kuin sopimuksen kohteena olevasta vakuutuskannasta. Kustannusliikkeen tulokseen vakuutuskannan siirtymisellä odotetaan olevan merkittävä tulosta heikentävä vaikutus ja tämä tulee näkymään pääosin "Sijoitussidonnaiset sopimukset" -segmentissä. Vakuutuskannan maksutulo oli vuonna 2016 304,4 ja korvausmeno 253,3 miljoonaa euroa.

VAKUUTUSKANNAN VARAT JA VELAT 31.12.2016

Vastaavaa milj. €	
Rahoitusvarat	210,4
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat sijoitukset	2 991,5
Yhteensä	3 201,9

Vastattavaa milj. €	
Velat vakuutus- ja sijoitussopimuksista	210,4
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	2 991,5
Yhteensä	3 201,9

Tunnusluvut

Milj. €	2016 IFRS	2015 IFRS	2014 IFRS	2013 IFRS	2012 IFRS
Vakuutusmaksutulo	1 122,0	1 148,9	1 109,9	1 068,1	982,6
Liikekustannussuhde, % kuormitustulosta	98,7 %	98,4 %	103,0 %	105,4 %	112,7 %
Liikekustannussuhde, % taseen loppusummasta	1,1 %	1,1 %	1,0 %	1,1 %	1,3 %
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoon (aikapainotettu), %	6,9 %	6,3 %	4,6 %	7,4 %	9,4 %
Kokonaispääoman tuotto (käyvin arvoon), %	6,4 %	6,2 %	4,8 %	7,6 %	9,7 %
Markkinaosuus Suomessa, %	24,1 %	17,7 %	17,9 %	19,2 %	24,5 %
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikauden aikana	543	522	509	541	545

KOKONAISTULOS

Milj. €					
Liikevoitto (voitto ennen lisäetuja ja veroja)	210,1	157,2	163,0	155,7	139,2
Käyvän arvon rahaston muutos	82,2	32,5	20,2	96,6	234,9
Taseen ulkopuolisten arvostuserojen muutos	-1,0	5,7	-0,9	1,9	2,7
Kokonaistulos	291,4	195,4	182,3	254,2	376,8

SIOJITUSTEN TUOTTO KÄYVIN ARVOIN

Tuotto -% sitoutuneelle pääomalle					
Korkosijoitukset yhteensä	5,2 %	3,8 %	4,0 %	2,7 %	-
Lainasaamiset	1,5 %	0,6 %	2,0 %	1,3 %	1,7 %
Joukkovelkakirjalainat	6,1 %	4,9 %	4,2 %	3,6 %	10,1 %
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset	0,5 %	1,8 %	1,7 %	0,1 %	1,4 %
Osakesijoitukset yhteensä	10,1 %	10,5 %	3,7 %	17,6 %	10,1 %
Noteeratut osakkeet	10,5 %	9,4 %	0,6 %	11,0 %	-
Pääomasijoitukset	8,7 %	17,8 %	25,0 %	18,7 %	-
Noteeraamattomat osakkeet	4,5 %	9,4 %	3,9 %	-0,4 %	-
Kiinteistösijoitukset	4,8 %	8,7 %	2,9 %	5,0 %	8,5 %
Suorat kiinteistösijoitukset	6,1 %	7,0 %	5,5 %	3,6 %	-
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	-0,2 %	12,8 %	-12,0 %	8,2 %	-
Muut sijoitukset	8,8 %	12,3 %	18,7 %	8,1 %	8,3 %
Sijoitukset yhteensä	6,9 %	6,3 %	4,6 %	7,1 %	9,3 %
Sijoituslajeille kohdistamattomat tuotot, kulut ja liikekulut					
Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoon	7,0 %	6,5 %	5,4 %	7,1 %	9,5 %

SIOJITUSJAKAUMA KÄYVIN ARVOIN

Milj. €	Perus- jakauma				Riskija- kauma			
	2016	2015	2014	2013	2016	2015	2014	2013
Korkosijoitukset yhteensä	3 960,5	3 971,0	4 060,3	3 269,1	3 960,5	3 328,4	3 485,1	2 763,7
Lainasaamiset	5,7	8,3	10,9	18,2	5,7	8,3	10,9	18,2
Joukkovelkakirjalainat	3 095,8	3 455,9	2 340,7	2 700,2	3 160,4	7 419,8	1 966,4	4 508,3
Muut rahoitusmarkkinavälineet ja talletukset	859,0	506,8	1 708,7	550,7	794,3	-4 099,7	1 507,9	-1 762,8
Osakesijoitukset yhteensä	1 994,8	1 994,7	1 921,4	1 663,5	1 994,8	1 994,7	1 921,4	1 663,5
Noteeratut osakkeet	1 731,7	1 649,6	1 570,4	1 424,1	1 731,7	1 649,6	1 570,4	1 424,1
Pääomasijoitukset	234,1	263,5	247,3	199,3	234,1	263,5	247,3	199,3
Noteeraamattomat osakkeet	28,9	81,5	103,7	40,0	28,9	81,5	103,7	40,0
Kiinteistösijoitukset	270,0	289,1	247,4	179,3	270,0	289,1	247,4	179,3
Suorat kiinteistösijoitukset	222,2	202,7	195,7	114,8	222,2	202,7	195,7	114,8
Kiinteistösijoitusrahastot ja yhteissijoitukset	47,8	86,4	51,7	64,5	47,8	86,4	51,7	64,5
Muut sijoitukset	359,5	392,6	345,2	345,2	359,5	392,6	345,2	345,2
Sijoitukset yhteensä	6 584,8	6 647,3	6 574,3	5 457,0	6 584,8	6 004,7	5 999,1	4 951,6

Tunnuslukujen laskentakaavat

Vakuutusmaksutulo

Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta

Liikekustannussuhde prosentteina kuormitustulosta

$$\frac{\text{(Liikekulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta + korvausten selvittelykulut)}}{\text{Kuormitustulo}} \times 100$$

Kuormitustulo on laskuperusteiden mukaan liikekustannusten kattamiseen tarkoitettu erä.

Kuormitustuloon sisällytetään kaikki kuormituserät. Liikekulut eivät sisällä jälleenvakuutuksen palkkioita.

Liikekustannussuhde prosentteina taseen loppusummasta

$$\frac{\text{(Liikekulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta + korvausten selvittelykulut)}}{\text{Aloittavan taseen loppusumma}} \times 100$$

Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin

Sijoitusten tuotto käyvin arvoin suhteessa sitoutuneeseen pääomaan laskettu ns. mukautettua Dietz'in kaavaa käyttäen niin, että sitoutunut pääoma lasketaan lisäämällä kauden alun käypään arvoon kauden aikaiset kassavirrat painotettuina sillä suhteellisella osuudella koko kauden pituudesta, joka on jäljellä tapahtumapäivästä tai tapahtumakuukauden puolivälistä kauden loppuun.

Kokonaispääoman tuotto prosentteina (käyvin arvoin)

Liikevoitto

+ korkokulut ja muut rahoituskulut

+ perustekorkokulu

+ käyvän arvon rahaston muutos ennen veroja

+ taseen ulkopuolisten sijoitusten arvostuserojen muutos

$$\frac{\text{taseen loppusumma}}{\text{taseen loppusumma}} \times 100$$

- velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista

+ taseen ulkopuoliset sijoitusten arvostuserot

(nimitäjässä vuoden alun ja lopun keskiarvo)

Markkinaosuus

Vakuutusmaksutulo

Kaikkien henkivakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutulo

Kokonaistulos

Liikevoitto

+/- käyvän arvon rahaston muutos (ennen veroja)

+/- taseen ulkopuolisten arvostuserojen muutos

Tilintarkastuskertomus

MANDATUM HENKIVAKUUTUSOSAKEYHTIÖN YHTIÖKOKOUKSELLE

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiön (y-tunnus 0641130-2) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2016. Tilinpäätös sisältää konsernin taseen, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista, sekä emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että

- konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti,
- tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*.

Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntonne. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaisen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntonne perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet, mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta, sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntonne. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.

- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimintoja ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitilinpäätöksestä. Vastaamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin.

Kommunikoidimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoidimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuvissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Muut raportointivelvoitteet

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen sisältyvän informaation. Tilinpäätöstä koskeva lausuntonne ei kata muuta informaatiota. Velvollisuutenamme on lukea toimintakertomukseen sisältyvä informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko toimintakertomukseen sisältyvä informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastuksessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomukseen sisältyvässä informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 1.3.2017

Ernst & Young Oy
tilintarkastusyhteisö

Tomi Englund
KHT

MANDATUM HENKIVAKUUTUSOSAKEYHTIÖ
POSTIOSOITE PL 627, 00101 HELSINKI
REKISTERÖITY KOTIPAikka JA OSOITE
BULEVARDI 56, 00120 HELSINKI, SUOMI
Y-TUNNUS 0641130-2
WWW.MANDATUMLIFE.FI